

INNOVACIÓ DEMOGRÀTICA

BARCELONA 2015—2023

INNOVACIÓ DEMOCRÀTICA

COM LA PARTICIPACIÓ POT EIXAMPLAR I APROFUNDIR LA DEMOCRÀCIA

*Il·lustríssims
veïns i veïnes*

voteu els primers
pressupostos
participatius

DECIDIM.BARCELONA

COM EQUILIBRAR I
INCIDIR EN LA RESOLUCIÓ
CONCRETA?
ENTRE LES
ADMN
CIUTADANA

Preocupacions/Preocupacions
Quins elements considereu més prioritaris per abordar el tema?
Què elements considereu més prioritaris per abordar el tema?

Punts febles/Deficiències
Què trobem a faltar per encara adequar-nos aquest tema? Què
crem que falta per aconseguir adequar-nos a este tema?

Preocupacions/Preocupacions
Quins elements considereu més prioritaris per abordar el tema?
Què elements considereu més prioritaris per abordar el tema?

Punts febles/Deficiències
Què trobem a faltar per encara adequar-nos aquest tema? Què
crem que falta per aconseguir adequar-nos a este tema?

**PARTICIPACIÓ
CIUTADANA**

INNOVACIÓ DEMOGRÀTICA

COM LA PARTICIPACIÓ POT EIXAMPLAR I APROFUNDIR LA DEMOCRÀCIA

Ajuntament
de Barcelona

01

19 INTRODUCCIÓ

21 Una política municipal per a la democràcia activa, *Fernando Pindado*

61 Infografia: Les iniciatives ciutadanes

02

67 DEMOCRÀCIA DIGITAL

69 Decidim.Barcelona, una tecnologia democràtica per a una ciutat democràtica, *Arnau Monterde i Carolina Romero*

87 Una eina per expandir la democràcia arreu del món

97 El Canòdrom: Entrevista a Anna Inglés i Elisenda Ortega

03

107 PRESSUPOSTOS PARTICIPATIUS

109 En què vols invertir els diners públics? La iniciativa dels pressupostos participatius, *Marta Clari i Padrós*

137 Experiència: Un camp de criquet a Montjuïc

141 Experiència: La cuina de l'Escola La Pau

04

145 ASSEMBLEES DELIBERATIVES

147 Entrevista a Arantxa Mendiàrat

153 Fòrum Jove BCN: La primera experiència de procés deliberatiu per sorteig de l'Ajuntament de Barcelona, *Orland Blasco Aleu i Manel Punsoda i Buxó*

173 Conversa amb participants del Fòrum Jove BCN

05

181 COL-LABORACIÓ PÚBLICOCOMUNITÀRIA

183 Infraestructures comunitàries al servei d'una ciutat democràtica, diversa i inclusiva, *Tona Calvo i Óscar Rebollo*

201 Comunitats i equipaments de barri responen a la crisi de la covid

209 El Centre de Vida Comunitària

219 Gestionar espais per fer comunitat

229 Entrevista a Manuel Mallo Gómez

06

235 A MANERA DE CONCLUSIÓ

237 Entrevista a Gala Pin i Laia Forné Aguirre: «La participació ha de servir per distribuir poder»

BARCELONA I LA NECESSÀRIA APOSTA PER LA INNOVACIÓ DEMOCRÀTICA

MARC SERRA SOLÉ

Regidor de Drets de Ciutadania i Participació
de l'Ajuntament de Barcelona

La societat ha canviat molt des que al segle XIX es va definir el model de democràcia de partits que perviu encara a casa nostra. La percepció generalitzada, però, és que avui els centres de la decisió política cada vegada estan més allunyats de la gent, i això afecta seriosament tant la legitimitat de les decisions de polítiques públiques com el vincle que la ciutadania construeix amb la política.

Avui existeixen problemes enormes que el mateix sistema sembla incapaç de resoldre, com ara la creixent desigualtat o la crisi climàtica, per citar-ne només dos exemples. Davant d'aquests problemes, les democràcies liberals es mostren massa vegades atrapades per la lògica de partits i uns cicles electorals tan curts que dificulten la possibilitat de prendre decisions que puguin tenir un cost electoral o que donin resposta a problemàtiques a llarg termini. És el que alguns han anomenat *miopia democràtica*, és a dir, quan la política queda segrestada pel curterterminisme i és incapaç de veure-hi de lluny.

La situació a la resta del món no és millor en termes democràtics. Tots els indicadors assenyalen que estem en un moment crític per al desenvolupament de la democràcia arreu del planeta. L'índex de democràcia elaborat per la revista *The Economist* adverteix que només el 46% de la població mundial viu en algun tipus de democràcia, i tan sols un

6% —entre els quals no es troba Espanya—, en una democràcia plena.¹ Per contra, els règims autocràtics han crescut en els darrers anys, ja sigui de la mà de l'auge de l'extrema dreta, les noves formes de populisme o el finançament dels petrodòlars. En aquest darrer cas, resulta preocupant veure que el règim de Qatar —on es trepitgen els drets humans, especialment de les dones i del col·lectiu LGTBIQ— organitza un esdeveniment de la rellevància econòmica i cultural del Mundial de Futbol, el primer mundial en un país sense una democràcia formal des de 1978.

No és d'estranyar, doncs, que la distància entre ciutadania i institucions democràtiques sigui cada vegada més gran. Una de les cares més preocupants d'aquesta desafecció és la seva expressió entre els més joves. Una generació de joves que ha crescut entre crisis econòmiques, que quan més necessitava socialitzar ha patit en la pròpia pell les restriccions forçades pel control de la pandèmia, que s'ha trobat amb un mercat laboral precaritzat i inestable, i a la qual se li fa difícil imaginar un futur travessat per la crisi climàtica.

És en aquest context generalitzat d'incertesa al voltant de l'evolució i la qualitat dels sistemes democràtics que parlem de la necessitat de la innovació democràtica. Entenem la innovació democràtica com l'intent de desenvolupar nous processos, canals i institucions per imaginar i aprofundir en el protagonisme de la ciutadania en la governança. Aquella idea tan repetida que la democràcia no és només anar a votar cada quatre anys.

A través de la innovació democràtica s'obren noves oportunitats per a la participació ciutadana, ja sigui votant regularment sobre assumptes d'interès o generant nous espais de deliberació i d'incidència en la construcció de polítiques públiques. Des de finals del segle XX arreu del món —i especialment en l'àmbit local i fruit de la pressió ciutadana— han sorgit diverses iniciatives innovadores que assagen amb noves metodologies: pressupostos participatius, iniciatives ciutadanes, consultes i referèndums o, més recentment, les assemblees deliberatives per sorteig. Mecanismes impulsats avui per les noves funcionalitats que ofereix la participació digital.

Barcelona no viu aliena a aquests debats i es reivindica avui com un far global al món en l'aprofundiment democràtic. De fet, la nostra ciutat ha estat escollida primera Capital Europea de la Democràcia, una distinció que disposa del suport del Consell d'Europa i de la Comissió Europea, i que és tot un reconeixement a l'efervescència de processos participatius innovadors que s'han posat en marxa des del 2015.

El 2016 es creava Decidim com una plataforma de participació digital per desenvolupar el Pla d'actuació municipal del mandat, en la qual van participar més de 40.000 veïns i veïnes. Des d'aleshores Decidim ha estat l'eina de referència de tots els òrgans i processos de participació de la ciutat i ha servit també per desenvolupar processos innovadors de democràcia directa, com ara les iniciatives ciutadanes o els pressupostos participatius, fins ara sense precedents a la ciutat. La seva configuració com una eina de codi obert ha permès que Decidim hagi traspasat ràpidament les fronteres de Barcelona i s'hagi estès a trenta països diferents, i ja acumula més d'1.300.000 persones a tot el món.

En paral·lel al desenvolupament de mecanismes de democràcia directa, ha emergit també la necessitat d'aprofundir en els mecanismes de deliberació per tractar de resoldre fenòmens complexos en una societat cada vegada més polaritzada. Les assemblees ciutadanes s'han multiplicat en el món fent valer la diversitat dels participants escollits per sorteig com a garantia de l'èxit de les solucions que es proposen. A Barcelona s'han impulsat ja dues experiències molt recents: una d'exclusivament amb joves que ha permès fer emergir les seves necessitats i proposar actuacions concretes en l'àmbit de la salut mental, l'emancipació i l'educació —algunes de les quals ja són una realitat—; i una altra de climàtica, que té el repte d'incorporar les demandes ciutadanes a l'agenda política municipal.

En els darrers anys, la ciutat també ha construït mecanismes innovadors per aprofundir i dotar de més qualitat i seguretat les relacions entre l'Administració i les entitats que donen vida a Barcelona. El programa Patrimoni Ciutadà parteix d'anys d'experiència en la gestió cívica per establir, conjuntament amb les comunitats que en fan ús, mecanismes de cogovernança del patrimoni públic, i també d'avaluació i rendició de comptes. L'impuls del projecte Casals Comunitaris, una revisió dels equipaments de proximitat amb mirada comunitària, i la creació del Centre de Vida Comunitària de Trinitat Vella també ens marquen camins per pensar com l'Administració pot acompanyar l'organització comunitària alhora que respecta la seva autonomia.

En les pàgines que segueixen, aquesta publicació comparteix algunes d'aquestes experiències desenvolupades a la ciutat de Barcelona. Totes elles en el període entre el 2015 i el 2022. No pretenen ser una memòria exhaustiva de tota la participació ciutadana que es desenvolupa a la ciutat. El que s'hi comparteix són les iniciatives que creiem que poden resultar més inspiradores, ja sigui per ser rellegides i seguir aprofundint en la participació a la mateixa ciutat o per entrar en diàleg amb les experiències d'altres municipis. També es plantegen aprenentatges i reptes de cara a nous horitzons possibles.

Totes elles són fruit d'un ferm compromís dels equips de Democràcia Activa, Innovació Democràtica i Acció Comunitària de l'Ajuntament de Barcelona, que en els darrers anys han fet un enorme esforç per portar i adaptar a la realitat de la nostra ciutat algunes de les experiències pioneres en altres latituds. I sobretot d'una ciutadania que ha respost amb implicació, creativitat i responsabilitat a cada un dels reptes democràtics que se li han posat sobre la taula. I és que quan la ciutadania té l'oportunitat de decidir —i no només de participar— la resposta ciutadana està a l'altura.

¹ «Democracy Index 2021: Less than Half the World Lives in a Democracy», *The Economist Group*, (10 febrer 2022), <https://www.economistgroup.com/group-news/economist-intelligence/democracy-index-2021-less-than-half-the-world-lives-in-a-democracy>.

INTRODUCCIÓ

UNA POLÍTICA MUNICIPAL PER A LA DEMOCRÀCIA ACTIVA

FERNANDO PINDADO

Consultor en polítiques de participació.

Comissionat de Participació i Democràcia Activa
de l'Ajuntament de Barcelona entre 2016 i 2019

Aquí parlarem de política entesa com la funció de governar, de prendre decisions que afecten tothom. La política intervé quan determinades situacions o aspectes de la vida en comú requereixen estructures i processos per obtenir un resultat.

De la política deriven els serveis. Sense política no hi ha serveis. El mite tecnocràtic, segons el qual no calen responsables polítics sinó gestors professionals, no se sustenta, perquè no existeix la gestió en estat pur, angelical, òrfena d'una ideologia i una intencionalitat que només poden sorgir de la política.

Tanmateix, només amb ideologia, idees polítiques sense organització i recursos que produeixin serveis, tampoc no es podrien complir les finalitats que aquestes polítiques volen assolir.

POLÍTICA MUNICIPAL, DES DE LA CIUTAT, PER A LA DEMOCRÀCIA ACTIVA

El paper de les ciutats (la *polis*, on va néixer la política) és cabdal per a l'enfortiment democràtic de l'Estat i la millora de la qualitat democràtica de la societat.

La finalitat de la política tal com la plantejarem aquí és la democràcia que adjectivem com a *activa*, per accentuar-ne la naturalesa dinàmica, que es fa i es refà amb les transformacions socials i les demandes, sempre canviant, d'una societat en evolució que vol una vida digna.

Parlarem de *democràcia* i no tant de *participació* com fan la majoria d'ajuntaments. El mot *participació* ha anat adquirint vida pròpia i desconnectant-se de la relació amb la democràcia, oblidant que la participació ciutadana és la seva essència.

Es tendeix a donar al llenguatge un caràcter performatiu (si no màgic), creient que utilitzant determinades paraules es canvia la realitat. Per exemple, en les dues últimes dècades del franquisme s'afegia l'adjectiu «democràtic» a les propostes i formes organitzatives que volien trencar amb la dictadura: «assemblea democràtica», «funcionament democràtic», «elecció democràtica» en el context de les juntes directives d'associacions o de les persones representants dels treballadors i treballadores a la fàbrica.

Actualment és freqüent trobar l'adjectiu «participatiu» en molts substantius prenent que així ja es fa la democràcia. «Processos participatius», «pressupostos participatius», «tallers participatius», «sessions participatives», «òrgans de participació», fins i tot «democràcia participativa», que és una redundància; com hauria de ser la democràcia sinó participativa?

Preferim adjectivar la democràcia com a «activa» per definir un sistema que no es limita a l'elecció de representants sinó que facilita la iniciativa ciutadana (ciudadania activa), ofereix canals per al diàleg (debat públic), promou la col·laboració i corresponsabilitat, permet el control ciutadà de l'acció política i facilita la presa de decisions per la ciutadania (democràcia directa). El punt de partida és la confiança en la capacitat de les persones per ser subjectes actius en la concreció de les actuacions que afecten la comunitat.

EL CANVI D'ÈPOCA DEMANA UN RESET INSTITUCIONAL I SOCIAL

Hi ha qui pensa que la democràcia està acabada, ja està feta, i no cal modificar res. D'altres pensen que està acabada (o en risc de) en el sentit de finalitzada, morta, impossible de recuperar, perquè apareixen noves tendències polítiques antidemocràtiques: populismes, dictadures...

En canvi, creiem que no està acabada en cap dels dos sentits, sinó que necessita cures, vigilància i defensa; una política per a la democràcia activa, des de la institució i des de la societat.

El canvi d'època demana un *reset* institucional (i social). Una revisió a fons dels esquemes amb els quals s'ha fet la política. Innovar és més que incorporar tecnologia. No serveix de res la tecnologia si no està clar el «perquè» de les actuacions. Innovar suposa trencar paradigmes antics i construir-ne de nous. Tant de bo les reflexions que compartim en aquest article puguin servir per a això.

VIURE EN COMUNITAT

PERSONA, COMUNITAT I POLÍTICA

Els éssers humans hem evolucionat vivint en grups: família, tribu, poble, ciutat... compartint coneixements i recursos per millorar la nostra capacitat d'adequar-nos a l'entorn. Hem desenvolupat vincles «comuns» que ens han relacionat amb persones diferents i ens han donat unes senyes d'identitat.

Hi ha molts tipus de comunitats:¹ les que comparteixen un edifici, un carrer, un barri, uns vincles o uns ideals; les que formen organitzacions per aconseguir unes finalitats. La «polis», d'on deriva la Política en majúscula, és també una comunitat (formada per moltes comunitats diverses).

La relació de la persona amb la col·lectivitat es pot observar des de tres angles diferents, una mena de *graus*, de més simple a més complex. En el primer grau, la decisió pertoca únicament a la persona (jo i els meus); en el segon, és més col·lectiva (nosaltres i els nostres), i en el tercer (allò

comú), la decisió la prenen els òrgans legitimats per fer-ho i afecta tothom, el conjunt de la societat (*erga omnes*).²

És important assenyalar les diferències entre cada grau per utilitzar els canals adequats a cadascun i no confondre la defensa d'allò «meu» (per exemple, la que fa la usuària d'un servei amb drets) amb la defensa o realització d'allò «nostre» (la que fan membres d'un grup determinat) o allò comú, la política que afecta tothom (la de la ciutadana amb drets polítics).

Aquests graus no tenen un ordre sistèmic, no cal començar per un per passar a l'altre. Es poden donar simultàniament o per separat.

LA PERSONA COM A USUÀRIA DEL SERVEI PÚBLIC

Les persones, individualment considerades, necessitem cobrir uns mínims per viure amb dignitat: autonomia econòmica, educació, salut... En una societat democràtica construïda sobre uns valors i uns drets, les formes i recursos per cobrir aquestes necessitats han d'impedir la desigualtat i facilitar la llibertat i el lliure desenvolupament de la personalitat.

Quan es demana atenció mèdica, una plaça escolar o un permís de gual, la persona actua com a *usuària* d'aquest servei i els suggeriments, les queixes o reclamacions que pugui fer de manera particular formen part de la seva relació d'usuària. La persona usuària pot ser simplement *consumidora* o fer un pas més i assumir un rol *informant*, donant compte de defectes o possibles millores. També pot tenir un rol més actiu com a *col·laboradora* en la producció del servei, donant idees, debatent propostes, suggerint modificacions.

Tanmateix, la participació en aquest grau té un caràcter administratiu, la relació és amb responsables tècnics que ofereixen respostes tècniques a les demandes, queixes o propostes plantejades. Aquesta participació, que anomenem *cívica*, és important per millorar el funcionament dels serveis, però no entra en el contingut de les polítiques de les quals depenen.

Per exemple, una família amb un fill o una filla en edat escolar demana una plaça escolar i s'adreça als serveis corresponents i fa els tràmits pertinents: preinscripció, matrí-

¹ Quan parlem de *comunitat* en aquest text no ens referim a una comunitat homogènia, sinó a un conjunt de comunitats. No existeix una única comunitat.

² Una locució llatina que fa referència als acords i decisions que afecten tota la comunitat, en contraposició als acords *inter partes*, entre les parts que el signen.

cula... Durant el curs, la relació dels pares i mares amb el «servei» educatiu es concreten en reunions amb el personal de l'escola, la direcció i, en casos molt singulars, amb la inspecció del Departament. En tot això, hi intervé la gestió ordinària, no la Política.

LA PERSONA COM A MEMBRE D'UNA COMUNITAT

En aquest grau veiem la connexió entre persones amb interessos similars o coincidents: al carrer, en una associació, en la comunitat de propietaris... S'hi desenvolupen sentiments d'identitat, pertinença, solidaritat i també, cal dir-ho, d'enfrontament, conflicte o exclusió.

L'àmbit comunitari és el més proper i permet viure experiències significatives que demostren a la gent la seva capacitat d'intervenció col·lectiva. El pas següent seria, justament, formar part de manera conscient d'algun grup estructurant per continuar la realització de més experiències.

Aquesta participació, que anomenem *comunitària*, és important, però encara no connecta amb la Política. A més, és important destacar que les decisions preses en aquestes comunitats només afecten les persones que en formen part. Per exemple, si una associació decideix fer una determinada activitat, ni una altra associació ni cap altra persona no s'ha de sentir concernida.

Les polítiques públiques de cohesió social, de desenvolupament comunitari o de millora del capital social han de facilitar la realització d'aquestes experiències positives i han de col·laborar en l'extensió d'aquestes relacions.

LA PERSONA COM A CIUTADANA, TITULAR DE DRETS POLÍTICS

Finalment, hi ha un tercer grau quan la persona, amb interessos concrets i fins i tot particulars, connecta amb la Política, perquè la manera de fer possible el seu interès passa per una actuació pública que afecta la col·lectivitat en el seu conjunt (no només a ell o ella); és a dir, cal una decisió política.

A diferència de les decisions en la comunitat que només afecten els seus membres, les decisions polítiques afecten tothom.

Reconeixent la importància de tots els graus, preferim utilitzar el concepte *participació ciutadana* per a la relació de la persona amb la Política i les polítiques concretes.

CANALS ADEQUATS DE PARTICIPACIÓ

Cadascun d'aquests graus necessita canals específics i idonis.

En el primer, cal un sistema d'atenció i informació ciutadana, capaç de recollir suggeriments i queixes de la ciutadania i donar-hi resposta immediata. En el cas de l'Ajuntament de Barcelona, un exemple és el sistema IRIS.³

En el segon, l'acció comunitària es concreta en una doble actuació: la promotora, en què l'ajuntament és el principal subjecte actiu d'un sistema comunitari de polítiques socials, i la facilitadora, en què l'ajuntament dona suport a la iniciativa social dels diferents grups amb projectes d'interès per a la ciutat. En aquesta segona acció, el subjecte actiu són aquestes organitzacions que construeixen i desenvolupen els seus projectes.

En el tercer, la participació en la política requereix d'uns canals per al debat públic puntual, com ara els processos participatius o el fòrums ciutadans (assemblees deliberatives); d'una regularitat, com ara els òrgans i consells; i d'uns canals per prendre decisions polítiques, com ara els referèndums municipals. Tots aquests canals s'han de poder activar també des de la iniciativa ciutadana.

LA POLÍTICA COM A ACTIVITAT CIUTADANA

Cal recuperar el valor que la política ha de tenir en la nostra societat i recordar que no es limita a allò que fan «els i les polítiques», sinó que és una activitat ciutadana, necessària i important.

El diccionari de la RAE defineix la política com:

9. Actividad del *ciudadano*⁴ cuando interviene en los asuntos públicos con su opinión, con su voto, o de cualquier otro modo.

Recollim la definició de Ricardo Soca:

La política és la denominació de l'art d'exercir el poder públic, o de governar o d'ocupar-se dels assumptes públics en general. En els règims democràtics, s'anomena així l'activitat dels ciutadans que s'ocupen dels assumptes públics amb el seu vot o amb la seva militància.

La paraula es va originar en l'època en què els grecs estaven organitzats en ciutats estat anomenades *polis*, nom del qual van derivar paraules com *politiké* (política en general) i *politikós* (dels ciutadans, pertanyent als ciutadans), que es van estendre al llatí *politicus* i van arribar a les llengües europees modernes a través del francès *politique*, que el 1265 ja era definida en aquest idioma com a «ciència del govern dels Estats». En castellà la paraula *política* està documentada des d'Alfons X el Savi a *Las Siete Partidas*, mentre que *político* no apareix fins a finals del segle XV: Nebrija, en el seu *Dictionarium latinus hispanicum* del 1495, la va definir com a «cosa de la ciutat».⁵

La política és una activitat sovint desprestigiada perquè s'associa, en no poques ocasions, a corrupció, a interessos personals, a mala gestió. Però sense política no podríem viure en comunitat.

Josep M. Vallès ens diu que la política és:

La resposta al desacord. Manera de regular la tensió social mitjançant decisions que afecten i obliguen tots els membres de la comunitat, evitant que cadascun busqui les seves pròpies solucions sense tenir en compte els principis que sostenen aquella comunitat.⁶

I no s'ha de reduir a una mirada a curt termini, sinó que, com assenyala Quim Brugué, «no és únicament una forma de resoldre els nostres conflictes presents, sinó també el mitjà per donar forma al nostre futur. Imaginant-lo».⁷ Necessitem la política per viure una vida digna i poder exercir els nostres drets com a persones i comunitats.⁸

Els elements que han de formar part de la política es determinen per la mateixa dinàmica social i comunitària. És a dir, és política tot allò que les relacions socials en la seva evolució, contrast, tensió i enfrontament acaben considerant prou important perquè sigui tractat de manera col·lectiva.

Reivindiquem la funció política a la nostra societat. No és una activitat que hagin de dur a terme herois i heroïnes

³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. «L'IRIS o com fer arribar les vostres consultes i queixes a l'Ajuntament», https://ajuntament.barcelona.cat/lafabricadelsol/ca/noticia/iris-o-com-fer-arribar-les-vostres-consultes-i-queixes-a-lajuntament_891893. (Consulta: 9 setembre 2022).

⁴ I la ciutadana, òbviament. L'èmfasi és de l'autor.

⁵ Ricardo SOCA, *La fascinante historia de las palabras*, Buenos Aires, Interzona, 2012, 43. Les traduccions dels textos citats són de l'editor.

⁶ Josep M. VALLÈS, *Ciencia política. Una introducción*, Barcelona, Ariel, 2012, 19-20.

⁷ Quim BRUGUÉ, «Recuperar la política des de la deliberació. De la teoria a la pràctica: el cas de la Directiva Marc de l'Aigua», inèdit, 2007.

⁸ Aquesta qüestió s'aborda amb més profunditat a Fernando PINDADO, *La participación ciudadana es la vida de las ciudades*, Barcelona, Ediciones del Serbal, 2008.

o dolents i dolentes. Res més lluny de la realitat. No hi ha societat sense política.

Tot seguit assenyalarem algunes confusions (potser perversions) de la manera d'entendre la política.

NO ATÉN SITUACIONS INDIVIDUALS

De vegades, es valora l'activitat política en funció del resultat que produeix individualment. No és estrany sentir frases com «jo no votaré [tal persona] perquè a mi no m'ha donat res» o «aquest candidat sí que m'interessa perquè m'ha arreglat el carrer».

D'altra banda, responsables polítics municipals, especialment en ciutats mitjanes o petites, diuen que fan política i participació ciutadana quan van pel carrer i responen preguntes com ara: «Ara que et veig, com està... [tal cosa]?». Normalment es pregunta sobre «allò meu», però és infreqüent preguntar sobre «allò nostre», de la comunitat o «allò comú», que afecta tothom.

Hi ha una perversió del sistema, una corruptela, quan s'ofereix la política com l'activitat que resoldrà els problemes individuals. Això no significa que no s'hagi d'ocupar de les persones. Per exemple, la construcció d'un centre de salut afectarà evidentment persones individuals, però no estan determinades, seran les que reuneixin els requisits establerts per la política i avui s'ha establert el dret universal a l'atenció sanitària.

NO ÉS ESPECTACLE

Sovint es coneix l'activitat política (o més aviat l'activitat de polítics i polítiques) a través dels mitjans de comunicació o les xarxes socials, en què la informació es fonamenta més en criteris d'entreteniment i espectacle que no pas a facilitar arguments per construir la pròpia opinió. En paraules de Daniel Innerarity:

On es manifesta amb més claredat la despolitització és en el tipus de comunicació que es dona en l'opinió pública, banalitzada i sense debats autèntics. S'hi realitza un tipus de confrontació elemental en què l'esdeveniment està per sobre de l'argument, l'espectacle per sobre del debat, la dramàturgic per sobre de la comunicació, la imatge per sobre

de la paraula. L'esfera pública queda reduïda, doncs, a un conjunt d'«espectacles d'aclamació».

Es tracta d'un tipus de comunicació en què els actors emeten les seves opinions, només se citen a ells mateixos i no entren en seqüències de pregunta i resposta. Els discursos ja no es realitzen per discutir amb l'adversari o intentar-lo convèncer, sinó que adquireixen un caràcter plebiscitari, de legitimitació davant el públic. La comunicació pública constitueix una juxtaposició de monòlegs; els parlants reaccionen els uns davant dels altres, però sense cap intenció d'entendre's o convèncer-se.⁹

La política es realitza, cada cop més, de manera reactiva a la seva transmissió als mitjans i xarxes socials. «La construcció mediàtica de la realitat estalvia als polítics el contacte amb la realitat. En comptes d'observar el món, els polítics observen com són observats pels mitjans. Els mitjans els hi permeten un vol sense visibilitat».¹⁰

Els mitjans, a més a més, redueixen notablement la complexitat i ens fan pensar que les coses tenen solucions fàcils (més simples). Quantes vegades hem sentit en informatius de la ràdio o la televisió que «els usuaris i usuàries [o els veïns i veïnes, o els i les turistes, no importa qui sigui el subjecte] han manifestat el seu desacord (o acord) amb tal tema» i funden aquesta afirmació en l'entrevista a dues o tres persones. Com es pot arribar a una conclusió, socialment acceptable o significativa entrevistant només dues o tres persones? És clar que així les solucions són fàcils i ràpides, però no són eficaces, i segur que no són democràtiques.

INVENTAR UNA NOVA POLÍTICA

Brugué ho resumeix molt clarament quan assenjala la necessitat

[...] d'inventar una nova política capaç de respondre als problemes d'una nova societat. Una política que no només torni a reconèixer l'espai públic i els conflictes d'interessos que s'hi produeixen, sinó que a més accepti la seva complexitat creixent. Una política que permeti desbloquejar la paràlisi que ens ha portat la creixent desconexió entre les noves complexitats i les velles simplicitats. Una política que es pugui exercir; és a dir, que pugui transformar el conflicte en acció, que pugui mitjançar entre interessos i que, en definitiva, compleixi aquella vella missió de substituir la guerra en els conflictes socials.¹¹

⁹ Daniel INNERARITY, *El nuevo espacio público*, Espasa, 2006, 21.

¹⁰ INNERARITY, 86.

¹¹ BRUGUÉ.

I l'invent d'aquesta nova política no es pot fer en cap laboratori ni en cap acadèmia. Aquesta nova política només pot avançar abordant la complexa realitat social. Pensadors i pensadores, agitadors i agitadores socials, partits polítics, ciutadania en general estan convocats a respondre a aquest nou repte. Des de les institucions, amb governs compromesos amb els drets de les persones i des de la societat organitzada en la seva pluralitat i diversitat.

No és fàcil, perquè el bagatge cultural que arrosseguem ens dificulta pensar nous llenguatges i nous mètodes de deliberació i elaboració de les actuacions col·lectives. Un primer pas per caminar en aquesta direcció és prendre consciència de la seva necessitat, que les velles estructures polítiques no serveixen, que la simple representació no és suficient, que les organitzacions socials, associacions, sindicats o partits no poden continuar sent velles; han d'innovar.

La realitat té un caràcter polièdric, depèn de la perspectiva des de la qual s'observi i no hi ha posicions privilegiades d'observació: allò que es veu en i des d'un lloc pot ser observat d'una altra manera en i des d'altres llocs. «La totalitat ja només resulta pensable com a totalitat polèmica. No hi ha una observació final, resguardada de qualsevol controvèrsia: n'hi ha prou que existeixi la possibilitat d'observar les coses d'una altra manera per percebre altres realitats».¹² Podem afirmar amb Innerarity que «la multiplicació de possibilitats d'observació en les societats modernes implica que cap no pot presentar-se davant les altres com a especialment legitimada o vàlida en exclusiva. Qualsevol totalitat és una totalitat en perspectiva».

La nova política ha d'admetre que les seves decisions mai no podran acontentar tothom. Però pot aconseguir legitimitat si les persones disconformes reconeixen que el procés per arribar a la decisió ha estat clar i transparent. Per això calen canals suficients i eficaços per facilitar el diàleg entre les màximes perspectives possibles. El disseny d'aquests canals forma part de la política per millorar la democràcia, de les eines per afavorir la participació ciutadana.

Un sistema polític democràtic no és sinònim d'un govern passiu. El govern ha d'exercir la seva responsabilitat polí-

¹² INNERARITY, 130.

tica i la seva autoritat, ha de prendre decisions (escoltant per decidir i decidir escoltant) i sap que no pot acontentar tothom perquè els interessos són diversos, però ha de saber explicar la causa i la fonamentació de la decisió.

EL DRET NO ÉS EL PUNT D'ARRIBADA, ÉS EL PUNT DE PARTIDA

Sovint, quan plantegem canviar les coses, ens diuen que el marc jurídic no permet tal o tal cosa. Però recordem que és la política la que crea el Dret, des del Parlament, el Congrés o el Ple municipal. La política no pot reduir-se a fer allò que li permet el Dret, ha de forçar les costures i provocar canvis normatius. Ha de somniar, imaginar futurs i, després, treballar perquè el Dret ho pugui incorporar, sobretot si cada cop hi ha més experiències socials que hi empenyen.

Per exemple, l'actual marc jurídic no permet convocar referèndums municipals vinculants. Encara més, els ajuntaments són considerats en aquesta matèria com a institucions menors d'edat. Han de demanar permís al govern central per convocar un referèndum sobre matèries de la seva competència. Però la política pot promoure actuacions generadores d'unes pràctiques socials que facin necessari el canvi de la norma. Això és el que fa el nou Reglament de participació de l'Ajuntament de Barcelona¹³ (vigent des del maig de 2022), que facilita la realització de consultes populars o referèndums i que, tot i les cotilles jurídiques, pot afavorir noves dinàmiques ciutadanes.

CIUTAT DEMOCRÀTICA, CIUTAT INTEL·LIGENT (I VICEVERSA)

El paradigma de la ciutat intel·ligent, a partir d'una interconnexió entre les coses i les persones, pot tenir utilitat per a la millora dels serveis públics i privats que s'hi ofereixen, però en una ciutat veritablement intel·ligent què els ciutadans i ciutadanes actuen intel·ligentment i formen part dels processos de presa de decisions que afecten la comunitat. Una ciutat intel·ligent també necessita una administració

intel·ligent que interactuï amb la ciutadania, aprofiti les seves experiències per millorar els serveis i sigui permeable a les seves propostes i iniciatives.

Una ciutat intel·ligent només pot ser una ciutat democràtica. En cas contrari, el coneixement i l'acumulació de les dades es poden utilitzar per domesticar consumidors i usuaris, avançant-se a les seves preferències, prescrivint comportaments i ordenant el mercat de manera singular. Una ciutat democràtica facilita i promou la participació ciutadana i elimina els obstacles que la dificulten, cerca la inclusivitat adequant els canals a les característiques singulars de les persones.

En aquest context, **entenem per participació ciutadana l'exercici del dret a prendre part en els processos de decisió de les polítiques públiques que afecten la col·lectivitat**. Des d'una perspectiva més general podem incorporar a aquest concepte de «participació» el dret a prendre part en la gestió dels serveis públics, com ara la «gestió cívica» d'equipaments que estableix la Carta Municipal de Barcelona.

Desgranem una mica aquesta definició:

«**Dret**», no només proclamat, sinó facilitant eines i canals per poder exercir-lo. Aquest dret suposa, alhora, una obligació dels poders públics de facilitar aquests canals. *Facilitar* no és sinònim de *tolerar*, no es tracta d'acceptar o admetre de manera més o menys resignada la irrupció ciutadana en l'esfera de les decisions polítiques, sinó de ser proactius i crear i recrear els mitjans que possibilitin aquest exercici, tot eliminant els obstacles que el dificulten.

«**Prendre part**», com a acció *stricto sensu* de *participar*. Es participa, es pren part, en aquell grup del qual es forma part. Aquí parlem del grup *polis*, el conjunt de la ciutadania, plural i diversa. La conseqüència de «prendre part» pot ser **incidir** en la decisió, provocant una agenda o fent d'accelerador o fre de l'acció municipal sobre una política en concret (dimensió dialògica). En altres casos, **es decideix l'actuació** (dimensió directa) o **s'elegeixen** les persones que formen part de les institucions (dimensió representativa).

«**Processos de decisió**»: es refereix a un seguit d'actes que finalitzen amb una decisió política. No tota participació en els processos de decisió té un caràcter vinculant per a

¹³ AJUNTAMENT DE BARCELONA, «Reglament de participació ciutadana», 2022, <http://hdl.handle.net/11703/126132>.

l'òrgan decisor. Entre la proposta presentada per una iniciativa ciutadana i un referèndum que convoqui tota la ciutadania a prendre la decisió final, hi ha un ventall ampli de canals i eines amb impacte en el resultat, tot i que no necessàriament suposen la decisió última.

«**Polítiques públiques**» és una expressió que vol dir que la finalitat del procés decisor és una decisió política que s'imposa a tothom (*erga omnes*). Per això els canals de participació han de ser clars, transparents, eficaços, han de recollir la màxima pluralitat i han d'identificar, des del primer moment, que la conseqüència de la decisió suposa deixar de banda altres decisions possibles i deixar insatisfetes altres expectatives. Allò important en un procés de decisió política no és només la satisfacció amb el resultat, sinó la convicció que aquest procés ha estat clar i transparent.

BASES D'UNA POLÍTICA PER A LA DEMOCRÀCIA ACTIVA

En el que queda d'aquest text, presentem els elements que caldria tenir en compte per elaborar el contingut d'una política amb aquesta finalitat.

VISIÓ (QUIN FUTUR IMAGINEM)

Una **ciutat justa i democràtica** en què els valors de la igualtat, la llibertat i la justícia emmarquin l'acció pública i les dinàmiques socials.

Una **ciutadania activa** que s'estructuri en organitzacions autònomes i autosuficients, implicada en la coproducció de polítiques i serveis, en el control de l'acció de govern i que, en determinats casos, decideixi directament.

Un **govern permeable** (millor que «obert», perquè implica una idea de porositat) a les iniciatives ciutadanes, que promogui canals per facilitar la participació, el debat i el control de la seva activitat, així com la dinamització comunitària i l'extensió de l'acció política a totes les minories que formen la *polis* de la ciutat.

Tecnologia al servei de la democràcia, de l'acció ciutadana i de l'acció institucional.

TEORIA DUAL DEL CANVI (PALANQUES PER PROVOCAR EL CANVI)

L'Estat democràtic (les institucions) no és possible sense societat democràtica; la ciutat democràtica no és possible sense ciutadania democràtica. Per donar sentit i intencionalitat a una política per a la qualitat democràtica, cal explicitar la seva fonamentació i què se n'espera obtenir. Per això presentem dues teories paral·leles per provocar el canvi.

Primera teoria del canvi, la que relaciona la democràcia amb la dignitat i la igualtat. Un sistema polític democràtic fort serveix per lluitar contra les desigualtats, per la justícia i la dignitat de les persones. La democràcia i els seus valors afecten les institucions però també la societat.

Segona teoria del canvi, la que relaciona iniciativa ciutadana amb la qualitat de la democràcia. Amb més iniciativa ciutadana es podrà millorar la qualitat de la democràcia i de les polítiques públiques per donar respostes més eficaces a les necessitats d'una societat desigual i desestructurada. Cal fugir del corporativisme com a única o principal font de proposta ciutadana.

BREU DIAGNOSI

Fa anys que els ajuntaments catalans i espanyols promouen canals per a la participació. S'han desplegat un bon grapat d'experiències (diferents tipus de processos de participació, òrgans territorials i sectorials...) no suficientment analitzades i, de vegades, un xic mitificades.

Durant aquests anys s'ha construït una «comunitat epistèmica» (en paraules de Carles Ramió) amb professionals municipals i externs que han desplegat un conjunt de metodologies i d'activitats que s'han combinat amb diferents línies de recerca i formació en l'àmbit acadèmic. Tot seguit presentem una breu diagnosi d'aquestes experiències.

CONFUSIÓ ENTRE PARTICIPACIÓ CIUTADANA I CONCERTACIÓ

Hi ha una confusió entre **participació ciutadana** —exercici del dret per persones que prenen part en un procés, acte o espai amb la intenció d'incidir en una decisió política— i **concertació** —espais de relació entre el govern i determinats actors socials, com ara entitats i altres grups de pressió per assolir acords d'actuació. Aquestes relacions de concertació poden ser més opaques o més transparents, però sempre deixen en segon pla la participació de la ciutadania en el seu conjunt.

Sovint els espais de relació dels ajuntaments amb la ciutadania han esdevingut espais de concertació i es pot afirmar, amb la perspectiva històrica, que això no ha facilitat un increment d'activitat autònoma de la ciutadania ni de les seves organitzacions.

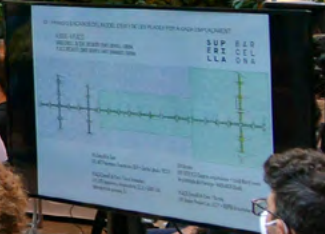
En el cas de Barcelona, fins a l'any 2016 només es va presentar una iniciativa ciutadana l'any 2013 dirigida a «regular les condicions organitzatives i requisits bàsics de funcionament de les escoles bressol municipals». La manca de regulació clara per a l'exercici d'aquest dret suposà la seva desestimació per raons formals sense que s'entrés en el fons.

El marc ofert pel nou Reglament de participació ciutadana de Barcelona (aprovat inicialment el 2017 i modificat el 2022) ha facilitat la presentació de catorze iniciatives fins a l'estiu del 2022, cosa que demostra que la ciutadania té idees i propostes i és capaç de recollir suports per tractar de fer-les possibles.

FASCINACIÓ PER LA METODOLOGIA

Els mitjans per a la participació han pogut difuminar, sovint, la seva finalitat: definir una actuació política concreta.

Podem dir que l'activitat institucional dels ajuntaments ha estat més orientada a «com» fer aquesta participació i ha perdut de vista els «què» i els «perquè» de la participació ciutadana. No s'ha relacionat suficientment participació amb sistema polític democràtic i s'ha tendit a analitzar aquesta participació en termes quantitius (nombre de

←↑ Sessió participativa sobre els projectes de Superilla Barcelona a la Dreta i a l'Antiga Esquerra de l'Eixample, al pati de la Casa Elizalde.

persones i associacions implicades), i això ha provocat, no poques vegades, una certa «inflació» de processos i òrgans. Tampoc no s'ha relacionat amb el «perquè», la finalitat, que no és cap altra que l'elaboració, modificació (o derogació) d'una política pública concreta.

No es pot imputar la responsabilitat d'aquesta situació únicament a una de les parts. Certament, els governs municipals i els diferents partits polítics que els han donat suport en són responsables per no haver promogut un marc diferent, però no podem deixar de banda la responsabilitat de la ciutadania i de les seves organitzacions, que no han promogut una demanda social de més i millor democràcia. Fins a l'esclat del 15M, aquesta demanda no formava part del relat dels principals actors socials de la ciutat.

EN SÍNTESI

D'aquesta mirada panoràmica podem fer el resum següent:

- Allò metodològic ha passat per davant d'allò polític.
- Escassa incidència dels processos participatius, superats, fins i tot, per les dinàmiques de microconcertació dominants.
- Sacralització o mitificació d'algunes experiències sense tenir en compte el conjunt del sistema democràtic.

Per això, la política per a la democràcia activa ha de:

1. Posar allò polític per davant d'allò metodològic.
2. Facilitar la iniciativa ciutadana i la incidència dels processos i els moments de decisió autònoma de la ciutadania, tenint en compte la seva diversitat.
3. Tenir com a objectiu la millora del sistema polític democràtic (i d'una societat democràtica), no només la realització d'experiències.

↑ Les impulsores de la iniciativa ciutadana que reclamava que el CAP Raval Nord es traslladés a la Capella de la Misericòrdia, amb la regidora Gala Pin, abans de la intervenció ciutadana en el plenari.

LES DIMENSIONS DE LA DEMOCRÀCIA EL PODER ÉS DEL POBLE... EN UNA SOCIETAT DESIGUAL (I DESESTRUCTURADA)

En el sistema democràtic el poder resideix en el poble, el conjunt de ciutadans i ciutadanes majors d'edat. Certament, aquest concepte no inclou la totalitat de persones que viuen i treballen en ciutats com Barcelona. Hi ha un conjunt d'homes i dones que avui no formen part del poble, com ara les que no tenen la nacionalitat espanyola i tenen limitats els seus drets polítics, o les que no tenen l'edat mínima per exercir aquests drets (actualment 18 anys per exercir el dret de vot, tot i que algunes normes ja permeten l'acció política a partir dels 16 anys).

No podem obviar que aquesta pluralitat de minories aixoplugada sota el concepte «poble» genera una gran diversitat, amb interessos diferents i sovint contradictoris. En el moment de definir una política per a la democràcia activa cal tenir en compte que es dirigeix a un conjunt heterogeni de persones, la majoria de les quals no està organitzada en estructures associatives, sindicals o polítiques. Ans al contrari, la desestructuració i la desigualtat social són notes definidores de la nostra societat.

Aquest poder de la ciutadania es desplega en tres dimensions:

- a) **Representativa**, quan s'elegeixen intermediaris (representants) que reben una delegació de poder (no és un xec en blanc).
- b) **Directa**, quan el poble decideix directament sense intermediaris.
- c) **Dialògica (o deliberativa)**, quan ni es trien intermediaris ni s'actua com a conjunt, mitjançant sufragi universal, sinó que s'intervé des de posicions singulars o sectorials.

Les tres dimensions són necessàries per al funcionament del sistema. No es pot desenvolupar únicament una sola de les tres, cal la interacció de totes. I haurien de tenir el seu reflex en el funcionament de les diferents organitzacions socials, perquè la qualitat democràtica es doni també en el nivell de la ciutadania. Díficilment millorarà la democràcia a les institucions si la societat no l'exigeix ni la practica i si les organitzacions socials i sindicals i els partits polítics no prediquen amb l'exemple.

La forma més utilitzada per conèixer la voluntat de la ciutadania és el vot. Votar és una pràctica habitual en qualsevol organització democràtica; es voten partits polítics, associacions, sindicats, assemblees, parlaments... Allà on hi hagi un sistema democràtic, hi ha un moment de votació. No és l'únic moment per exercir el poder ni per prendre decisions, però normalment és el moment final del procés decisor.

A la taula 1 es pot veure quines són les funcions del vot:

Taula 1. Procediments de vot popular

PROCEDIMENTS DE VOT POPULAR		
Finalitat	Decidir sobre matèries	Decidir sobre persones
Exercici del poder per la ciutadania <i>(compartir poder)</i>	Iniciativa Referèndum	Referèndum revocatori <i>(recall)</i>
Empoderar representants <i>(concentrar poder)</i>	Plebiscit	Elecció de representants

Font: Bruno KAUFMANN, Rolf BÜCHI i Nadja BRAUN BINDER, *Guidebook to Direct Democracy in Switzerland and Beyond*, 2010 ed, Marburg, Initiative & Referendum Institute, 2010, 196.

LA DIMENSIÓ REPRESENTATIVA (MITJANÇANT INTERMEDIARIS)

És prou conegut el ritu de triar representants, però no s'ha abordat prou ni el sistema electoral perquè sigui just, proporcional i afavoreixi el pluralisme, ni els sistemes de seguiment i vigilància de l'acció de les persones que exerceixen aquesta funció representativa (control popular). Tot i que els ajuntaments no tenen competència per modificar aquest marc jurídic, cal fer-ho constar perquè es pugui provocar la demanda social i institucional per a la seva renovació.

Hi ha una crisi de la representació que produeix un allunyament de la ciutadania o, molt pitjor, una desafecció cap a la de-

La vida a l'Eixample
Què et proposam?
Explicar-te les noves propostes

Participa-hi!
Decideix el futur de l'Eixample

OBERT

BOUTIQUE DE L'ESPERANÇAS DE SOFERA

mocràcia, germen per a la deriva cap a règims autoritaris, si no obertament dictatorials. Però aquesta crisi pot ser també una oportunitat per millorar el sistema polític, i és la nostra aposta.

Cal facilitar l'accés a la informació d'allò que fan les persones amb representació política (transparència) i cal dissenyar eines per donar compte d'allò que es fa (*accountability*). Ja ho hem dit, les decisions polítiques no han d'aconterar tothom necessàriament (som una societat diversa i plural amb interessos diferents), però tothom hauria d'estar convençut que el procés per prendre la decisió ha estat adient, que s'ha pogut escoltar el màxim nombre de veus i que la decisió, agradi o no, s'ha pogut explicar i fonamentar.

A més, a la ciutat de Barcelona i l'Àrea Metropolitana (AMB), cal eixamplar l'àmbit d'elecció de representants, **apostant decididament per l'elecció directa de conselleres i consellers de districte i de l'AMB.**

LA DIMENSIÓ DIRECTA (LA DECISIÓ CIUTADANA)

La dimensió directa està poc desenvolupada a Catalunya i a Espanya per la cotilla que suposa l'estret marc institucional i la interpretació restrictiva del Tribunal Constitucional, però, tanmateix, pot tenir camí per recórrer. Recordem que el Dret normalment va per darrere de la dinàmica social. Cal generar praxis socials que facilitin la seva modificació.

Per fugir d'aquesta cotilla, s'ha desplegat una creativitat innovadora del llenguatge. Alguns ajuntaments convoquen «enquestes de votació» per escollir les persones que han de fer d'alcaldes de barri o «enquestes no vinculants» (quan podria ser vinculant una enquesta?), eufemisme per no dir «consulta popular» o «referèndum». Com que no es pot dir «referèndum», s'inventa un llenguatge. No és una bona pràctica.

Només podem parlar de democràcia directa quan la decisió és del poble i els poders públics accepten aquesta decisió, sense cap tipus d'intermediació.¹⁴

Hi ha tres tipus de mecanismes de democràcia directa:

El **referèndum** és la convocatòria de totes les persones amb dret de vot (caldrà ampliar-lo incorporant, per exemple, les persones majors de setze anys o les persones

sense nacionalitat espanyola) perquè prenguin una decisió política.

El **plebiscit** és el referèndum que, implícitament o explícitament, demana un suport directe a una determinada autoritat pública. No és aconsellable perquè les decisions polítiques haurien de referir-se a matèries concretes i no a persones (amb l'excepció del referèndum revocatori).

El **referèndum revocatori** (*recall*) permet fer fora de la institució algun representant polític quan es considera que no compleix les seves funcions. En el nostre sistema institucional això es pot fer en l'àmbit de les relacions laborals, ja que el comitè d'empresa escollit en unes eleccions sindicals pot ser revocat en qualsevol moment, durant el seu mandat representatiu, per una majoria suficient en l'assemblea de treballadors i treballadores.

La dimensió directa no és la panacea ni l'única o principal resposta a la millora del sistema democràtic. Tampoc no és una idea pròpia de l'esquerra, ja que la pot utilitzar tot l'espectre polític aquí i als països on està recollida. De fet, en el debat constitucional de l'any 1978, Manuel Fraga Iribarne, d'Alianza Popular, estava a favor del referèndum vinculant i Jordi Solé Tura, del Partit Comunista, hi estava en contra.¹⁵ No és cert que els resultats del referèndum acostumin a ser favorables als grups promotors. L'experiència històrica dels països que fa dècades que utilitzen aquests canals decisoris ens diu que no sempre els promotors aconsegueixen el suport popular.

També té alguns riscos, com ara el cost econòmic, la temptació plebiscitària, la simplicitat binària de les possibles respostes, el pes de les emocions sobre la racionalitat... Però no deixa de ser un canal que cal promoure per facilitar el seu desenvolupament.

LA DIMENSIÓ DIALÒGICA (EL DEBAT PÚBLIC)

En la dimensió dialògica el poder i la diversitat del poble es manifesten proposant, debatent i argumentant idees que afecten la col·lectivitat. Podríem dir que és l'antesala de la presa de decisions. La ciutadania incideix en les polítiques, és consultada sobre elles i pot col·laborar en el seu disseny i execució, així com proposar noves actuacions, però sense

¹⁴ L'article 85 del Projecte de Constitució de 1978 recollia els referèndums vinculants, fins i tot a iniciativa ciutadana. Fou modificat en el tràmit parlamentari, amb l'actual redacció de «referèndum consultiu» (un oxímoron).

¹⁵ Més informació a Fernando PINDADO, «Fraga habría votado "Podemos"» (29 maig 2014), <https://fpindado.wordpress.com/2014/05/29/fraga-habria-votado-podemos/>.

poder decisor sobre els seus resultats. La decisió política correspon als governs, parlaments o plenaries municipals, o al poble mitjançant referèndum.

Aquí podem encabir les estratègies de corresponsabilitat en què ajuntament i ciutadania es posen d'acord per posar en marxa determinades actuacions o gestionar determinats serveis.

Alguns dels canals que formen part d'aquesta dimensió són:

- a) Processos de debat públic (anomenats a casa nostra «processos participatius»).
- b) Òrgans consultius (també anomenats «òrgans de participació»).
- c) Fòrums ciutadans, com ara les anomenades «assemblees deliberatives».
- d) La iniciativa ciutadana quan no té caràcter decisor.

Els **processos participatius** són una **seqüència d'actes realitzats en un període determinat** de temps per debatre sobre actuacions públiques concretes i aconseguir aportacions que les millorin, modifiquin o rebutgin. Han de cercar i tractar de garantir la màxima pluralitat i diversitat, utilitzant els canals adequats que ho facilitin.

Els **òrgans consultius** són espais de trobada entre la ciutadania i l'ajuntament per articular un **debat regular** (continuat) sobre les actuacions públiques. La seva composició **no es fa amb criteris de «representació» sinó de «representativitat»** dels projectes socials impulsats per les organitzacions socials i de presència de ciutadania que, sense formar part de cap organització, té interès en els debats i iniciatives concretes.

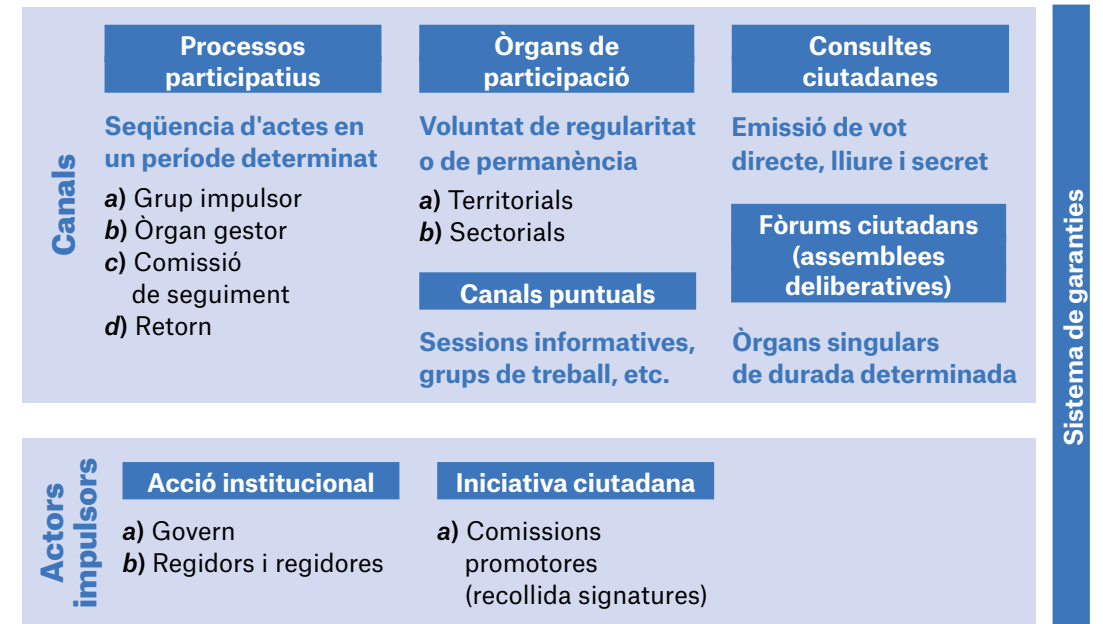
Els **fòrums ciutadans** (també coneguts com a «assemblees deliberatives») són **espais puntuals** de debat sobre una matèria concreta. Similars als processos de debat públic perquè tenen un principi i un final, però es diferencien en què la seva composició es manté durant tot el temps del debat. A diferència dels òrgans de participació, no tenen voluntat de regularitat i finalitzen quan acaba el temps previst.

Altres eines de participació són una combinació d'alguns d'aquests canals. Per exemple, els **pressupostos participatius** fusionen un procés participatiu amb una consulta *sui generis*.

Les **iniciatives ciutadanes** són una forma d'incidència en l'agenda política de la qual parlarem amb més detall tot seguit.

Finalment, no podem deixar d'apuntar que cal un sistema de garanties format per òrgans de composició externa a l'ajuntament que vetlli pel funcionament adequat d'aquests canals.

Esquema 1. (Eco)sistema de participació: canals i actors

LA INICIATIVA CIUTADANA: EL PODER DE LES SIGNATURES

La iniciativa ciutadana és la proposta promoguda per un petit nombre de persones (tres, normalment) que acredita, mitjançant la recollida d'un nombre determinat de signatures, que allò que es proposa interessa a una col·lectivitat més àmplia. L'Observatori Internacional de la Democràcia Participativa (OIDP) promogué un estudi sobre aquest canal

de participació i indicava diferents tipus de finalitats de les iniciatives ciutadanes al món:¹⁶

1. **Impulsar una proposta normativa** que, si compleix els requisits procedimentals, condueix a la convocatòria d'un referèndum sobre la qüestió (**iniciativa legislativa**).
2. **Impulsar una proposta de política pública** que haurà de ser considerada pels òrgans representatius corresponents, que poden decidir aplicar-la, sotmetre-la a votació o rebutjar-la (**iniciativa d'agenda**).
3. **Impulsar una proposta de referèndum** en què l'autoritat corresponent pot decidir si fer-lo o no (**iniciativa de referèndum**).
4. **Reaccionar davant una política o proposta legislativa específica** impulsant un referèndum que la confirmi o rebutgi (**iniciativa derogatòria**).
5. **Impulsar un referèndum per decidir si una autoritat ha de continuar al seu càrrec** o ser deposada abans de la fi del seu mandat (**iniciativa revocatòria**).

A Catalunya i a Espanya el marc jurídic bàsic és el de les lleis reguladores de la iniciativa legislativa popular, tant en l'àmbit dels parlaments com el municipal, que la configura com una iniciativa «d'agenda», sense capacitat d'incidir en la decisió final, més enllà de retirar-la, abans de la votació, si se'n modifica substancialment el contingut. Els ajuntaments han modificat poc aquest marc, que freqüentment legitima únicament les persones més grans de divuit anys, sense que s'estableixi cap tipus d'obligació per a les institucions receptores de les signatures quan s'assoleix el mínim exigít.

Tanmateix, s'han fet algunes innovacions, particularment a l'Ajuntament de Barcelona, que han produït un efecte obligacional en alguns casos concrets, segons l'impacte de la iniciativa en la decisió política. Així, per demanar la posada en marxa d'un procés de participació, l'ajuntament ha d'acceptar el dret a debatre i ha de convocar el procés. El mateix amb la proposta de punts per a l'ordre del dia dels plenaries de districte o de ciutat, que s'hi han d'incorporar necessàriament quan es recullen les signatures. En canvi,

¹⁶ Pau ALARCÓN, Patricia GARCÍA-ESPÍN, Yanina WELP i Joan FONT, *¿Firmar para influir en política? Modelos y experiencias de iniciativa ciudadana local*, Barcelona, Observatorio Internacional de la Democracia Participativa, 2018, <http://hdl.handle.net/11703/111654>.

si es tracta d'aprovar una norma municipal, les signatures serveixen de motor i participació en el procés de debat i eventualment aprovació, però no poden incidir directament en la decisió final (pertoca al Plenari municipal), tot i que poden retirar la seva proposta si se'n desvirtua el contingut.

TECNOPOLÍTICA:

DE L'SMART CITY A LA DEMOCRATIC CITY

No ens estendrem en aquest apartat perquè en aquest volum hi ha un capítol especialment dedicat a aquesta matèria,¹⁷ però cal indicar-ho per deixar clar que una política per a la democràcia activa ha d'aprofitar les oportunitats que ofereix la tecnologia.

Aquestes eines tecnològiques no han de suposar la retirada dels cossos humans, de la trobada presencial i de relació entre les persones. La utilització d'eines digitals s'ha d'acompanyar sempre, de forma híbrida, amb trobades presencials.

Un dels exemples recents d'utilització de la tecnologia per afavorir la participació ha estat el procés dels pressupostos participatius de Barcelona de l'any 2020,¹⁸ en què es van combinar trobades presencials amb la possibilitat de fer comentaris a la plataforma Decidim, on també es publicaven documents d'interès, i finalment es va produir la votació que va determinar els projectes d'inversió per al mandat 2019-2023.

COL-LABORACIÓ PUBLICOCOMUNITÀRIA

Una política per a la democràcia activa ha de tenir en compte les múltiples possibilitats que ofereix la relació entre allò comunitari i l'ajuntament.

La gestió pública ha anat evolucionant i reconeixent la importància de la interacció entre el mercat, la universitat i l'Administració (triple hèlix). El mercat ofereix les seves experiències i es beneficia de la despesa pública; la universitat, en la seva funció de recerca i transferència de coneixement, és un aliat evident en els processos de millora i innovació de les polítiques i serveis públics; i les administracions, com ara els ajuntaments, són responsables de cobrir les necessitats canviants de les persones aprofitant els

recursos i coneixement dels altres actors. Els convenis de col·laboració entre universitats i administracions, les clàusules socials en la contractació, la cerca de col·laboració per a la determinació i execució de determinades obres i/o serveis públics, en poden ser alguns exemples.

Tanmateix, en aquesta evolució constant de la nostra societat cal incorporar un quart actor (quàdruple hèlix), que en el model anterior no es tenia en compte. Es tracta de la comunitat (o comunitats) de les persones més o menys organitzades. Així, apareix la importància de la col·laboració publicocomunitària, que, per exemple a Barcelona, es concreta en àmbits com ara la gestió cívica d'equipaments i/o serveis, la concepció del patrimoni públic com a «bé comunal» (ciudadà) que permet la seva cessió a organitzacions socials per desplegar projectes d'interès per a la col·lectivitat (programa Patrimoni Ciudadà).¹⁹

Caldria evolucionar en el marc de la contractació pública per atorgar una certa prioritat en l'adjudicació de determinats contractes públics a les organitzacions socials que no s'estructuren sota el principi del màxim benefici per a les persones associades, sinó pel benefici social.

L'IMPACTE INTERNACIONAL DE LA DEMOCRÀCIA LOCAL

Les ciutats, com hem dit, tenen un paper fonamental en la millora de la qualitat democràtica dels estats. Això també val pel que fa a la incidència en l'àmbit internacional. En aquest cas, l'Ajuntament de Barcelona exerceix la Secretaria General de l'Observatori Internacional de la Democràcia Participativa (OIDP) des de la seva fundació l'any 2001. L'OIDP, que forma part de la xarxa Ciutats i Governos Locals Units (CGLU), aprovà en la seva assemblea de l'any 2018, a Barcelona, l'Agenda per a la Democràcia Local,²⁰ fonamentada en els Objectius de Desenvolupament Sostenible, aprovats per l'ONU l'any 2015, i la Nova Agenda Urbana, aprovada a Quito l'any 2016.²¹

Destaquem alguns elements que emfasitza l'Agenda per a la Democràcia Local i que ens semblen especialment rellevants:

¹⁷ Aquesta qüestió s'aborda especialment a l'article d'Arnau Monterde i Carolina Romero i a l'entrevista amb Anna Inglès i Elisenda Ortega.

¹⁸ Aquesta qüestió s'aborda amb més detall a l'article de Marta Clari i Padrós en aquest mateix volum.

¹⁹ Sobre el programa Patrimoni Ciudadà, aquest volum inclou el reportatge «Gestionar espais per fer comunitat».

²⁰ OBSERVATORI INTERNACIONAL DE LA DEMOCRÀCIA PARTICIPATIVA, «Agenda per a la Democràcia Local» (27 novembre 2018), <https://oidp.net/ca/content.php?id=1524>.

²¹ ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES, «Nueva Agenda Urbana» (20 octubre 2016), <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Spanish.pdf>.

1. Que la participació ciutadana a través de mecanismes democràtics és un dret polític de totes les persones i la democràcia és l'única forma de govern capaç de respectar les persones com a subjectes polítics.
2. Que els pobles i les ciutats són actors polítics necessaris per abordar els problemes dels éssers humans al món i la democràcia és la forma més idònia per lluitar en favor de les llibertats i contra les desigualtats.
3. Que l'enfortiment democràtic dels governs locals de qualsevol país enforteix la democràcia en altres àmbits, com ara l'estatal, el regional i el mundial.
4. Que cal una agenda específica per desenvolupar no només canals de participació, sinó veritables ecosistemes de democràcia local.

El contingut d'aquesta Agenda és el següent:

- La democràcia local com a ecosistema.
- Inclusivitat.
- Béns comuns, comunitat i enfortiment ciutadà.
- Infraestructures digitals.
- Avaluació de les polítiques i dels programes.
- Autonomia local i relació amb altres nivells de govern.
- Plans estratègics per a la millora de la qualitat democràtica.

Les ciutats no poden romandre passives en l'àmbit de les relacions internacionals, i el desplegament de múltiples experiències innovadores en matèria de democràcia local i les xarxes de col·laboració reforçaran, de ben segur, l'activitat interna de cada ajuntament en el seu propi territori.

MANTENIR VIVA LA DEMOCRÀCIA

La democràcia no està acabada, ni en el sentit de morta, ni en el sentit de finalitzada. Ans al contrari, continua viva, tot i els reiterats atacs que pateix (i patirà). És un sistema polític, sempre en construcció, i en aquesta nova època que ens toca viure és fonamental reforçar la relació de la política amb la ciutadania, o, més ben dit, recuperar la política per a la ciutadania, que aquesta sigui un subjecte actiu.

Això suposa desplegar una política per a la política, una política per millorar la qualitat democràtica, una política des de la ciutat, que en el sistema institucional espanyol té limitacions per modificar el marc general, però pot incidir en la necessitat de canvi facilitant les pràctiques socials i institucionals que ho evidencien.

En aquest sentit el Dret és el punt de partida, no el punt d'arribada, i marcs normatius com el Reglament de participació ciutadana poden ajudar a «ciutadanitzar» la política.

Les ciutats, on va néixer la política, i els ajuntaments, com a escala de govern més pròxima a les persones, tenen una posició singular per posar en marxa canals que afavoreixin aquesta participació en els diferents graus que hem comentat: individual, comunitari i polític. Facilitant un sistema d'informació i atenció ciutadana àgil i eficaç, promovent el millor funcionament dels grups i associacions ciutadanes i desplegant un ampli ventall de canals per incorporar la presència ciutadana en el debat i la decisió política.

La política ha de resoldre allò quotidià, allò que afecta directament la gent: neteja, seguretat, cultura, atenció social... Però si es limita només a prestar serveis i no proposa futurs que il·lusionin, esdevindrà feble i es diluirà, amb la qual cosa es desqualificarà la democràcia com el millor sistema per lluitar contra les desigualtats i per la justícia social, que requereixen mirades a més llarg termini.

Cal una atenció personalitzada, directa i efectiva a les demandes de les persones, un suport a les iniciatives comunitàries i les organitzacions ciutadanes que vulguin millorar la vida a la ciutat, i un ecosistema de participació que desplegui una arquitectura completa de canals per poder incidir (i decidir) en la política des de la ciutadania.

Aquests canals han de ser possibles no només des de la iniciativa institucional sinó també, tal com predica el Reglament de participació, des de la ciutadania. I tot això utilitzant intel·ligentment eines digitals com ara Decidim, sense deixar de banda les relacions personals directes i presencials.

Tenim un repte de present i de futur, per mantenir viva la democràcia i fer-la apta per millorar la qualitat de vida de les persones.

LES INICIATIVES CIUTADANES

QUÈ SÓN?

Les iniciatives ciutadanes són un mitjà que té la ciutadania per promoure, a través de la recollida de signatures, que l'Ajuntament dugui a terme una determinada actuació d'interès col·lectiu.

QUI HI PARTICIPA?

Per promoure-la: Un mínim de 3 persones (empadronades a Barcelona i que tinguin més de 18 anys) i entitats i organitzacions sense ànim de lucre amb àmbit d'actuació a la ciutat.

Per donar-hi suport (signar): Persones empadronades al territori corresponent que tinguin més de 16 anys. Si el procés ho requereix, es pot reduir l'edat de les persones que poden signar.

PER A QUÈ SERVEIXEN?

INCLOURE PUNTS EN L'ORDRE
DEL DIA DEL PLE MUNICIPAL
O DELS DISTRICTES

CONVOCAR UN **PROCÉS
PARTICIPATIU**

CREAR UN **ÒRGAN DE
PARTICIPACIÓ**

APROVAR I/O MODIFICAR
UNA **NORMA MUNICIPAL**

CELEBRAR UNA
CONSULTA CIUTADANA

CONVOCAR UN
**CONSELL DE BARRI O
AUDIÈNCIA**

- Ha de ser competència municipal

- No pot vulnerar els drets fonamentals

- Només una matèria per cada iniciativa

- Si supera el 3% del pressupost de la ciutat o del districte, l'Ajuntament pot no admetre a tràmit la iniciativa

**DECIDIM.
BARCELONA**

Les iniciatives ciutadanes s'impulsen a través de la plataforma de participació digital **Decidim.Barcelona**.

La recollida de signatures es pot fer a través de **Decidim.Barcelona**, en format presencial, o combinant els dos formats.

1 SIGNATURES QUE CAL RECOLLIR

Hi ha establert un mínim de signatures per a cada iniciativa, segons el tipus d'actuació que vol aconseguir i, també, segons l'abast territorial que tingui aquesta actuació.

ÀMBIT DE CIUTAT

Objecte	Nombre mínim de signatures necessàries
Consulta ciutadana i aprovació d'una norma	88.709
Aprovació d'una norma	15.000
Procés participatiu o creació de l'òrgan de participació	9.000
Posada en marxa d'una audiència pública	7.000
Incorporació de punts en l'ordre del dia del Ple Municipal	3.750

ÀMBIT DE DISTRICTE

Districte	Objecte i nombre mínim de signatures necessàries				
	Consulta ciutadana	Aprovació d'una norma	Procés participatiu i òrgan de participació	Audiències públiques	Punts en l'ordre del dia dels consells de districte
Ciutat Vella	5.800	2.500	1.500	1.000	500
L'Eixample	14.400	6.500	3.900	2.600	1.300
Sants-Montjuïc	10.100	4.500	2.700	1.800	900
Les Corts	4.500	2.000	1.200	800	400
Sarrià - Sant Gervasi	8.100	3.500	2.200	1.500	700
Gràcia	6.600	3.000	1.800	1.200	600
Horta-Guinardó	9.400	4.000	2.500	1.700	800
Nou Barris	9.300	4.000	2.400	1.700	800
Sant Andreu	8.100	3.500	2.200	1.500	700
Sant Martí	12.900	5.700	3.400	2.300	1.100

ÀMBITS INFERIORS AL DISTRICTE

Consulta ciutadana: Signatures segons la proporció que marca la legislació d'àmbit autonòmic vigent.

Procés participatiu i òrgan de participació: 2% de la població.

Consell de Barri: 1% de la població.

2 TRAMITACIÓ I PROCEDIMENT

Totes les iniciatives ciutadanes han de tenir:

Comissió promotora (persones/entitats que impulsen la iniciativa).

Persones fedatàries (que comproven la identitat de les persones que signen).

ADMISSIÓ A TRÀMIT DE LA SOL·LICITUD

• L'Ajuntament comprova si es compleixen els requisits.

- Si falta documentació, es trasllada a la comissió promotora perquè en 10 dies ho esmeni.
- Validació i lliurament dels plec de signatures, de l'acreditació de les persones fedatàries i del document d'admissió a tràmit de la iniciativa.
- Si no s'admet, la comissió promotora pot reclamar a la Comissió d'Empara o presentar recursos administratius ordinaris.
- Habilitació d'un espai a la plataforma [Decidim.Barcelona](#).

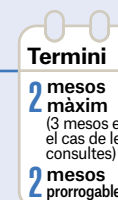
RECOLLIDA DE SIGNATURES

Per a signatures presencials:

- Validació i lliurament dels plec de signatures a la comissió promotora.
- Lliurament dels plec signats al registre municipal en qualsevol moment del període de recollida.

Per a signatures digitals:

- Habilitació de l'espai a la plataforma [Decidim.Barcelona](#).

VERIFICACIÓ/COMPROVACIÓ DE LES SIGNATURES

L'Ajuntament verifica/comprova que les persones signants estiguin empadronades a Barcelona i siguin més grans de 16 anys.

SI SURT ENDAVANT LA INICIATIVA PER... 3

POSAR PUNTS
A L'ORDRE DEL DIA

Es farà efectiu en la sessió corresponent.

POSAR EN MARXA
UN PROCÉS PARTICIPATIU

Cal convocar-lo en un termini màxim de 3 mesos.

CREAR UN ÒRGAN
DE PARTICIPACIÓ

Es trasllada a l'òrgan competent (informe del Consell de Ciutat).

CONVOCAR UNA
AUDIÈNCIA PÚBLICA

Cal convocar-la en un termini màxim de 30 dies.

APROVAR I/O MODIFICAR
UNA NORMA

S'ordena la seva tramitació.

SOL·LICITAR UNA CONSULTA

S'ha d'aprovar en el Consell Municipal prèvia comprovació jurídica.

CONVOCAR UN CONSELL
DE BARRI

Cal convocar-lo en un termini màxim de 30 dies.

LA COMISSIÓ PROMOTORA POT:

- Intervenir en les comissions i en el plenari.
- Retirar la proposta si durant la tramitació es modifica substancialment.

GARANTIES I SUPORT MUNICIPAL

GARANTIES

Comissió d'Empara
Recursos administratius o judicials

SUPPORT

Plataforma [Decidim.Barcelona](#)
Difusió i suport econòmic

DEMOGRÀCIA DIGITAL

free
open-source
participatory
democracy

 decidim

decidim.org

DECIDIM.BARCELONA, UNA TECNOLOGIA DEMOCRÀTICA PER A UNA CIUTAT DEMOCRÀTICA

ARNAU MONTERDE

Director d'Innovació Democràtica
de l'Ajuntament de Barcelona

CAROLINA ROMERO

Presidenta de l'Associació Decidim

DECIDIM I LA DEMOCRÀCIA EN L'ERA DIGITAL

Decidim és una plataforma digital de participació que articula tot tipus de processos democràtics, desenvolupada amb programari lliure i dissenyada democràticament per una comunitat activa, diversa i global. Decidim va néixer a la ciutat de Barcelona el 2016, arran del Pla d'Actuació Municipal (PAM) i la voluntat de realitzar un gran procés de participació sobre l'estratègia de la ciutat per al mandat 2015-2019. Gràcies a l'èxit del procés i de la plataforma,¹ el projecte de seguida va créixer i no només va començar a donar suport a altres processos de participació, sinó que es va començar a estendre a altres administracions catalanes i ciutats internacionals. A mitjans del 2022 Decidim² ja disposa de més de 450 instal·lacions arreu del món repartides per trenta països, amb una comunitat que contribueix a la millora permanent de la plataforma, adaptant-se als nous reptes tecnològics i democràtics, i estenent i consolidant un model de participació híbrid i emancipador des de la ciutat de Barcelona.

DE LES PLACES A L'AUTONOMIA TECNOLÒGICA

El context en el qual neix el projecte es podria anomenar com el de «l'onada democràtica», un moment de profund debat i mobilització social enfront d'una forta crisi de la representació i la cerca de noves formes de participació i aprofundiment democràtic, que ja s'expressa fortament als carrers el 2011 i anys posteriors amb el moviment del 15M³ i el seu crit de «Democràcia real ja!». Arran d'això, i amb un gran nivell de consens social, s'obre la possibilitat de desplegar a les institucions una sèrie de demandes vinculades amb la transparència i contra la corrupció, amb l'accés a la informació i l'obertura i exploració de nous sistemes de participació i presa de decisions en les administracions i poders públics que donin resposta a aquestes demandes. Aquest context és clau per entendre l'empenta i l'extensió de múltiples processos i plataformes de participació els anys següents, en part impulsats per noves candidatures municipalistes emergents a escala municipal amb importants vincles amb els moviments sorgits el 2011.

El context tecnològic del 2016 també està marcat per una absoluta generalització de les grans xarxes socials corporatives i la consolidació de les grans tecnològiques o les anomenades GAFAM⁴ en la vida quotidiana de la majoria de la població. Si bé cal tenir en compte que havien tingut un rol rellevant en les mobilitzacions compreses entre el 2011 i el 2016, a partir del 2015 es comencen a generalitzar les crítiques a aquestes plataformes amb escàndols com ara els casos d'espionatge revelats a WikiLeaks o el de Cambridge Analytica,⁵ el disseny d'estratègies de comunicació per a campanyes polítiques com ara les de Donald Trump o Jair Bolsonaro, o la generalització de les notícies falses amb finalitats polítiques. Si a aquest fet hi afegim la dinàmica de concentració de poder d'aquestes tecnològiques, que esdevenen les empreses més importants del món en volum de negoci i benefici que avui cotitzen més a la borsa americana del NASDAQ,⁶ no és sorprenent que des dels poders públics i la societat organitzada s'iniciés un procés de replantejament sobre les estratègies de desenvolupament tecnològic, el paper de les dades, el

foment de la sobirania tecnològica i la defensa dels drets digitals de la ciutadania.

En aquest context tecnològic i sociotècnic, tot i existir un augment important de les veus crítiques envers el model dominant de desenvolupament, les grans tecnològiques han seguit creixent, reforçant-se i estenent-se. Especialment en l'esfera pública i política s'han normalitzat dinàmiques de profunda polarització social agreujada per la difusió de continguts falsos, principalment incentivada per la falta de control públic i l'interès comercial de les tecnològiques. Per això Decidim és avui, set anys després del seu naixement, una aposta de màxima actualitat i la seva rellevància és inqüestionable en un moment en què és fonamental la construcció d'espais de diàleg, de deliberació, de generació de consensos, però també d'autoorganització i empoderament de la ciutadania.

DEMOCRATITZAR LA TECNOLOGIA

La hibridació entre la democràcia i la tecnologia ha estat un tret diferencial del projecte des dels seus inicis, o el que s'ha anomenat la seva aproximació *tecnopolítica*; una estratègia que té en compte tant la manera de desenvolupar la tecnologia des d'una perspectiva política com els impactes i implicacions polítiques del seu desenvolupament tecnològic. La plataforma Decidim parteix d'una màxima: democratitzar el conjunt de la societat, però també democratitzar les tecnologies que ho possibiliten. És per això que, des d'un bon inici, en el seu disseny es van definir una sèrie de principis que s'havien de complir en el seu desenvolupament, que són la transparència, la traçabilitat, la integritat, la seguretat, la hibridació presencial i digital o la col·laboració interinstitucional, i que van quedar recollits en forma de contracte social⁷ del projecte.

Finalment, i com a dada rellevant per entendre la plataforma, Decidim neix a Barcelona, ciutat amb una llarga tradició de participació ciutadana, com ara el Consell de Cent al segle XIX, la tradició d'autoorganització popular del cooperativisme i els ateneus populars a principis del segle XX, les nombroses lluites veïnals i dels moviments socials al llarg

¹ El procés es va iniciar l'1 de febrer del 2016 i al llarg de dos mesos es van realitzar més de 400 debats a tota la ciutat i es van recollir a través de la plataforma més de 8.000 propostes ciutadanes, repartides entre els 6 grans àmbits temàtics i 29 subàmbits, i els deu districtes de tota la ciutat. Al procés hi van participar més de 25.000 persones a través de la plataforma Decidim.Barcelona i 15.000 en les trobades presencials.

² <https://decidim.org/>.

³ Manuel CASTELLS, *Redes de indignación y esperanza*, Madrid, Alianza, 2012.

⁴ Google, Amazon, Facebook, Apple i Microsoft.

⁵ Empresa britànica que es dedica a la mineria de dades. El 2018 es va filtrar com havia obtingut dades de Facebook de manera irregular, i amb el consentiment de Facebook, de milions de persones usuàries, que havien estat perfilades i utilitzades per a campanyes polítiques, com ara les eleccions americanes del 2016, en què va guanyar Donald Trump.

⁶ Segona borsa i mercat de valors més important dels Estats Units.

⁷ «Contracte Social de Decidim», Decidim Docs, <https://docs.decidim.org/en/understand/social-contract-ca.html>. (consulta: 29 setembre 2022).

de les quatre últimes dècades, i tot el teixit associatiu i la tradició i cultura organitzativa de la ciutat; tradició de moviments tan rellevants com els feminismes, les *okupacions* i els centres socials, els moviments de les persones migrants, el moviment global, el moviment per un habitatge digne, el *hacktivisme* i el mateix 15M. Aquest és un altre element crucial per entendre el desenvolupament i extensió del projecte, que no només ha connectat amb les administracions públiques i els governs locals i regionals, sinó que també ho ha fet amb el món de les organitzacions socials, les universitats, les cooperatives, les federacions d'entitats o equipaments públics davant la necessitat d'aprofundiment democràtic i d'una digitalització democràtica d'aquestes.

DECIDIM: PARTICIPACIÓ, PROGRAMARI LLIURE I COMUNITAT GLOBAL

Però, exactament, què és Decidim? Per entendre el projecte cal entendre totes les seves dimensions, i és per això que l'expliquem a partir de tres idees o capes diferents.

La primera és la **capa política**. Aquesta capa situa Decidim com una plataforma digital de participació per a la democràcia, és a dir, una plataforma que busca promoure, facilitar, desplegar, desenvolupar i articular espais democràtics i processos de participació de qualsevol tipus: planificació estratègica, legislació col·laborativa, planificació urbana, pressupostos participatius, processos de recollida d'idees, debats ciutadans, assemblees ciutadanes, òrgans i consells de participació, iniciatives ciutadanes i fins i tot votacions i consultes ciutadanes. I tot això no ho fa només a través de l'esfera digital, sinó que busca promoure un model de participació híbrida en què la presencialitat tingui un rol central, però al mateix temps s'obrin nombroses formes d'interacció i participació digital que atorguin transparència a la participació presencial i multipliquin les possibilitats de participar.

La plataforma habilita el desplegament de múltiples funcionalitats, que, adaptant-se a les necessitats de disseny dels diferents processos de participació, possibiliten

sistemes molt flexibles i modulars de participació, adaptables a gairebé qualsevol context. Es destaquen principalment les propostes, els suports, els debats, les trobades, les enquestes, els pressupostos participatius, el seguiment de resultats, les iniciatives ciutadanes, els òrgans de participació o les votacions. I tot s'articula sota la lògica ja coneguda per la ciutadania, que és la de les xarxes socials, que permet crear un perfil personal, mencionar altres participants, establir converses o seguir persones o processos i rebre notificaciones per estar al dia de les actualitzacions.

La segona capa és la **tecnològica**, un altre tret fonamental del projecte. Decidim és una plataforma de programari lliure i de codi obert, que bàsicament vol dir que qualsevol persona pot veure com es desenvolupa el codi en temps real i des del seu inici, però també el pot copiar, modificar i distribuir lliurement. A més, es caracteritza per un altre requisit crucial, i és que, gràcies a la seva llicència,⁸ qualsevol producte derivat de Decidim ha de contenir la mateixa llicència, cosa que garanteix que el codi sempre serà públic i obert, o el que també és conegut com un *comú digital*. En aquest sentit, i des dels inicis del projecte i com a prioritat de l'Ajuntament de Barcelona, es va apostar per una política tecnològica en què els diners públics invertits en aquesta tecnologia fossin per a codi públic.⁹

La naturalesa oberta de la plataforma no és només una aposta pel lliure accés al codi, sinó que també parteix del convenciment que el programari lliure fomenta enormement la col·laboració en el seu desenvolupament, promou que es comparteixi el coneixement, socialitza infraestructures públiques a un baix cost i facilita de manera gairebé orgànica l'extensió de la plataforma, com així ha estat els darrers anys. Un exemple d'això són el centenar de desenvolupadors i desenvolupadores que han fet contribucions al codi des del 2016, o el fet que la plataforma ja estigui traduïda a més de cinquanta llengües, tasca realitzada per aquesta comunitat internacional i no pas per l'Ajuntament, cosa que hauria estat inviable en una solució de programari privativa. I no només té valor la seva naturalesa oberta, el fet que sigui pública, transparent i oberta a la col·laboració

⁸ General Public License Affero v3 (AGPLv3), <https://www.gnu.org/licenses/agpl-3.0.en.html>.

⁹ Seguint la campanya Public Money Public Code llançada per la Free Software Foundation, <https://publiccode.eu/>.

des de la seva primera línia de codi, sinó que totes les aplicacions a les quals està connectada també són solucions tecnològiques lliures.¹⁰

La tercera i imprescindible capa és la de la **comunitat**, és a dir, el conjunt de persones i projectes que s'han vinculat, han participat o han contribuït als diferents espais de debat, reflexió i disseny de la plataforma.¹¹ Una comunitat formada per ciutadania, activistes, investigadores, programadores, tècniques de participació, analistes de dades i persones actives en la societat civil organitzada. Aquesta comunitat, que des d'un bon inici s'ha articulada a través de la mateixa plataforma Decidim,¹² ha construït no només un ecosistema de col·laboració al voltant del projecte, sinó que ha dissenyat de manera participada i oberta un model de governança democràtica i una estructura operativa¹³ per garantir la naturalesa comuna i compartida del codi. Aquest model fixa les condicions i els requisits tècnics i polítics de les contribucions de la comunitat al projecte i també fixa les condicions de col·laboració entre els seus membres.

La naturalesa democràtica de la plataforma no recau únicament en el fet de ser una plataforma de participació ciutadana, o que sigui de codi obert, sinó que internalitza dinàmiques democràtiques de participació en el seu disseny i desenvolupament a través de la comunitat. Per tant, i valgui la redundància, estem parlant d'una *plataforma democràtica per a la democràcia*. Aquest fet, juntament amb l'aposta pel programari lliure, serà una de les grans innovacions de l'Ajuntament de Barcelona, en un context de gran qüestionament sobre els límits democràtics de les grans plataformes i xarxes socials. En aquest sentit, Decidim obre un important camí a les administracions públiques sobre com desenvolupar tecnologies de manera oberta i transparent, però també incorporant la veu de la ciutadania, experts i tècnics en la seva concepció, disseny i millora contínua.

DE BARCELONA AL MÓN

Des del 2016, la plataforma s'ha estès a múltiples àmbits, tant nacionals com internacionals, amb més de 450 instal·lacions.

¹⁰ Per a la gestió de mapes utilitza OpenStreetMaps; per a les analítiques, Matomo; per a les videoconferències, Jitsi, i per a la gestió de documents col·laboratius, Etherpad.

¹¹ Des del 2016 fins al 2018 es van organitzar cada any les Jornades Anuals Metadecidim, moment de trobada de tota la comunitat Decidim. A partir del 2019 aquestes jornades es van convertir en el Decidim Fest, una conferència internacional sobre tecnologia i democràcia en què no només es trobava la comunitat Decidim (amb més de 400 participants per edició), sinó que s'abordaven algunes de les principals problemàtiques que afronta el projecte entorn de l'actual model de desenvolupament tecnològic global i els seus reptes democràtics. El 2022 el Decidim Fest arriba a la seva quarta edició sota el títol «Decidim i el futur d'Internet».

¹² <https://meta.decidim.org>.

¹³ L'Associació de Software Lliure Decidim, constituïda legalment el 2019, és l'organització encarregada de la governança democràtica de la comunitat Decidim i va signar un acord de col·laboració el 2019 amb l'Ajuntament de Barcelona i el Consorci Localret, en què es va establir un model de gestió compartit i democràtic dels repositoris on es troba el codi de Decidim.

LES IMPLEMENTACIONS DEL DECIDIM EN DADES

Dades actualitzades el novembre del 2022.

lacions actives a més de trenta països i més d'un milió de persones registrades arreu del món,¹⁴ i ha rebut diversos premis i reconeixements internacionals.¹⁵ Pel que fa al panorama més proper cal esmentar el suport rebut per Localret¹⁶ en l'extensió municipal i l'organització de les contribucions per part de ciutats grans i mitjanes de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, com ara l'Hospitalet del Llobregat, Mataró, Sabadell o Terrassa. També la Diputació de Barcelona¹⁷ ha incorporat la plataforma en el seu catàleg de serveis i la proveeix a més de noranta municipis de la província, i la Diputació de Girona també l'ofereix com a servei als ajuntaments gironins. Al mateix temps, la Generalitat de Catalunya ha fet una gran aposta per Decidim, no només adoptant com a plataforma de participació pròpia¹⁸ o altres serveis de participació,¹⁹ sinó amb la voluntat de desplegar el servei a tot Catalunya. En l'àmbit català també cal destacar l'adopció de la plataforma entre una part del món de les cooperatives a través d'iniciatives com ara la de cercles.coop i cooperatives tan rellevants com ara Som Energia, Som Connexió o Suara.

Si ens fixem en l'àmbit internacional, el desplegament de Decidim és molt divers i ampli. A escala local destaquen ciutats pioneres com ara Hèlsinki²⁰ i Ciutat de Mèxic,²¹ però també Nova York,²² Brussel·les²³ o Rosario.²⁴ A escala estatal o regional cal esmentar el portal de peticions de l'Assemblea Nacional francesa²⁵ o el portal de participació pel debat estratègic sobre el «Futur d'Europa» de la Comissió Europea.²⁶ I és que amb l'extensió de la plataforma es construeix una comunitat a escala internacional, però també s'exporta un model de participació i un model de desenvolupament de tecnologies democràtiques des de l'esfera pública. Això ha generat un ecosistema productiu, en què diferents empreses han començat a proveir serveis sobre Decidim a molts països, fet que ha generat una economia circular en què les administracions públiques enforteixen projectes propers territorialment. En definitiva, Decidim i Barcelona han esdevingut en els darrers anys un far global de la participació ciutadana, la transparència i la democràcia en la participació i en el desenvolupament de tecnologies des de i per la gent.

¹⁴ Segons les dades recollides el mes de juliol del 2022.

¹⁵ El darrer reconeixement va ser atorgat per l'organització internacional per la democràcia participativa People Powered, que el 2022, després d'una exhaustiva avaluació de les diferents plataformes digitals de participació a escala global, va puntuar Decidim com la millor plataforma dins la categoria de plataformes complexes. Més informació a: <https://www.peoplepowered.org/platform-ratings>.

¹⁶ Localret és una organització supramunicipal per al foment de les tecnologies de la informació que agrupa més de nou-cents municipis catalans i que el 2017 va signar un acord amb l'Ajuntament de Barcelona per promoure l'extensió i acompanyament de la plataforma Decidim en l'àmbit municipal.

¹⁷ <https://participa311.diba.cat>.

¹⁸ <https://participa.gencat.cat>.

¹⁹ <https://participacatalunya.cat>.

²⁰ <https://osallistu.hel.fi>.

²¹ <https://plazapublica.cdmx.gob.mx>.

²² <https://www.participate.nyc.gov>.

²³ <https://democratie.brussels>.

²⁴ <https://participa.rosario.gob.ar>.

²⁵ <https://petitions.assemblee-nationale.fr>.

²⁶ <https://futureu.europa.eu/?locale=es>.

DECIDIM.BARCELONA, UNA PLATAFORMA PER A UNA CIUTAT DEMOCRÀTICA

Tal com ja hem explicat, Decidim és el nom genèric de la plataforma, però què és Decidim.Barcelona? És la plataforma digital de participació de Barcelona, que entre el 2016 i el 2022 ha articulat més d'una vuitantena de processos participatius a la ciutat i un centenar d'òrgans de participació. En aquest període s'han registrat a la plataforma més de 150.000 ciutadans i ciutadanes, que han participat en processos tan rellevants com ara el del Pla estratègic municipal 2016-2019, l'elaboració del Reglament de participació ciutadana, el debat sobre el projecte 22@, els pressupostos participatius, el Pla d'usos de Ciutat Vella, l'assemblea deliberativa Fòrum Jove BCN i una llarga llista de processos sectorials i territorials.²⁷ Decidim.Barcelona ha permès articular i recollir tota la participació que s'ha fet a la ciutat, a la vegada que ha ampliat els canals i els mecanismes per fer-ho.

La plataforma ja neix amb l'objectiu de promoure una relació virtuosa i híbrida entre la participació digital i la presencial, en què la primera no ha de substituir la segona, sinó a complementar-la. La capa digital aporta nous canals d'interacció i amplifica la participació, la fa més visible i accessible, al mateix temps que permet donar transparència i continuïtat a la capa presencial. Però, sobretot, la plataforma ha permès participar des de qualsevol lloc sense haver-se de desplaçar, i fer-ho en qualsevol moment del dia. Això ha facilitat una participació no presencial i asíncrona, que s'ha adaptat a múltiples contextos personals, familiars, laborals, etc.

Així i tot, en cap cas aquesta aposta no ha anat en detriment de la participació presencial, ans al contrari. Des del 2016 s'han documentat a Decidim.Barcelona més de 3.800 trobades presencials: reunions informatives, sessions de debat i deliberació, tallers i sessions dinamitzades de treball, que han deixat un recull per a la memòria de la ciutat i una rendició de comptes per a tota la ciutadania, amb tota la documentació generada, els acords establerts i altres documents gràfics de les sessions. Destaquem, per exemple,

²⁷ Es poden consultar a: <https://decidim.barcelona/processes>.

The screenshot shows the Decidim Barcelona website interface. At the top, there's a navigation bar with 'DECIDIM.BARCELONA' logo, a search bar, and user options like 'Català', 'Registra't', and 'Entra'. Below the navigation, there's a main banner for the 'Procés participatiu del Programa d'Actuació Municipal (PAM) 2020-2023' with a progress indicator showing 'FASE 4 DE 4' and 'Seguiment' from 01-05-2021 to 26-05-2023. A secondary navigation bar lists 'EL PROCÉS', 'PAM INICIAL', 'PROPOSTES DE CIUTAT I DISTRICTES', 'TROBADES', 'PUNTS MÒBILS', and 'RETORN'. A text box below the banner states: 'S'ha publicat el retorn del procés participatiu del Pla d'Actuació Municipal 2020-2023 (PAM). Un retorn a les aportacions ciutadanes marcat per l'excepcionalitat del context social i econòmic viscut des de març de 2020, ja que, com recordareu, el procés d'elaboració i tramitació del PAM va quedar interromput per la crisi sanitària provocada per la Covid. Una crisi que, al seu torn, va suposar un replantejament de les prioritats del conjunt de l'organització municipal.' Below this, there's a section for '3173 PROPOSTES' with filters for 'ESTAT' (Totes, Acceptada, En avaluació, No resposta, Rebutjada) and 'ÀMBIT TERRITORIAL' (Totes, Ciutat Vella, Eixample, Sants - Montjuïc, Horta - Guinardó, Gràcia, Sarrià - Sant Gervasi, Les Corts, Nou Barris, Sant Martí, Sant Andreu). A 'CATEGORIA' filter is also present (Totes, Aprenentatges, creativitat i vincles, Dret a la ciutat, Drets socials, Emergència climàtica, Governança, Progrés econòmic) and an 'ORIGEN' filter (Totes, Ajuntament, Ciutadania, Grups). The main content area displays a grid of proposals, each with a title, description, status (e.g., 'ACCEPTADES'), and a 'VEURE PROPOSTA' button. Examples include 'Fer de Barcelona una ciutat reconeguda internacionalment com a capital dels drets LGTBI+', 'Millora de la seguretat del districte', 'Remodelació de l'Estació d'Autobusos d'Estació del Nord', 'Plantació d'arbrat al Parc de la Trinitat, zona del metro i bus', and 'Impulsar la iniciativa Barcelona Mediterrània 2020 (BCN MED2020)'. A map of Barcelona is also visible, showing the locations of various proposals.

els consells de barri, les audiències públiques, les sessions de treball dels diferents plans estratègics o les sessions de treball per districtes en els pressupostos participatius. D'aquesta manera, no és estrany que s'hagin recollit 28.000 propostes ciutadanes, 14.000 de les quals han estat acceptades per l'Ajuntament i incorporades a les diferents accions municipals, l'execució de les quals s'ha pogut seguir a través de la mateixa plataforma. I els números continuen: en aquest període s'han recollit més de 33.000 comentaris i arguments i s'han recollit 40.000 respostes a enquestes, i cal destacar els 250.000 suports donats a les diferents propostes.

ENTRE EL CODI INFORMÀTIC I EL CODI JURÍDIC

La plataforma neix, de fet, en paral·lel a l'elaboració del Reglament de participació ciutadana aprovat en plenari municipal el 2017, reglament que va ser suspès el 2020 com a conseqüència de l'allau de recursos judicials rebuts,²⁸ i que no va ser aprovat de nou fins al juny del 2022, amb algunes modificacions significatives. El Reglament de participació és altament rellevant perquè actualitza la regulació municipal del 2002 i dona seguretat i garantia jurídica als nous processos, mecanismes i necessitats de participació democràtica de la ciutat.

Destaquem dos elements del Reglament. El primer és que la plataforma Decidim incorpora en la seva estructura els diferents espais de participació que preveu: processos, òrgans, iniciatives i consultes, tots els quals s'adapten i queden recollits al Reglament tenint en compte la plataforma digital i les seves possibilitats. El segon element és que el Reglament conté un capítol específic dedicat a la plataforma digital. En aquest capítol, i per primera vegada en un reglament de participació, s'especifiquen les característiques i condicions tècniques que ha de tenir una solució tecnològica que articuli la participació ciutadana, com per exemple que sigui de codi obert o que hi hagi plena transparència en els processos de participació. Però, a més a més, s'estableixen les garanties democràtiques de la plataforma, com ara els continguts mínims de què ha de disposar per assegurar la qualitat dels processos.

²⁸ El 2019 el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va anul·lar el Reglament de participació de Barcelona aprovat el 2017 amb l'argumentació que aquest Reglament no respectava l'article 71 de la Llei 7/1985, reguladora de les bases del règim local i de les consultes ciutadanes. Tot i així, l'Ajuntament de Barcelona arran de l'anunciada consulta sobre la municipalització de l'aigua de la ciutat, va rebre més de trenta recursos judicials, clarament relacionats amb el conjunt d'empreses vinculades a l'actual gestió privada de l'aigua municipal.

Tal com ja hem esmentat, des del 2016 s'han desplegat a la plataforma un gran nombre de processos de participació, sectorials i territorials, que han abordat múltiples temàtiques: plans d'usos, processos de transformació urbana i mobilitat, elaboració de reglaments, plans de barri, i sempre amb una supervisió prèvia que garanteix la qualitat de la participació.²⁹ Tot i així, els processos més rellevants han estat els que han tingut un impacte de ciutat, en què s'ha dut a terme un esforç addicional en la comunicació i s'ha aconseguit mobilitzar una part molt important de la ciutadania i obrir debats a escala de ciutat. Així doncs, el Pla d'Acció Municipal 2016 és el primer procés rellevant amb una altíssima participació,³⁰ que articula un procés integral que va finalitzar el 2019 amb un seguiment exhaustiu de totes les accions realitzades i el seu nivell d'execució. El segon procés i més important ha estat el dels pressupostos participatius,³¹ els primers pressupostos participatius a la ciutat amb trenta milions d'euros per invertir en projectes, i que amb una participació de 70.000 persones, va aconseguir mobilitzar ciutadania i organitzacions socials dels deu districtes de la ciutat per tirar endavant els seus projectes. Cal destacar altres processos rellevants, com ara la Superilla Barcelona, el Fòrum Jove BCN o l'Assemblea Ciutadana pel Clima. Totes aquestes iniciatives han anat consolidant una nova manera d'aproximar-se a la participació, a través de les sessions presencials, però també obrint nous espais de debat i deliberació, recollida de propostes i suports, d'enquesta o de monitoratge i seguiment de resultats, fet que ha enriquit enormement tot el cicle. Tot i que això no hagi passat en tots els processos, cada cop són més els que augmenten la qualitat democràtica gràcies a Decidim.Barcelona i l'obertura de nous mecanismes de participació més enllà de les trobades presencials.

PARTICIPACIÓ AL SERVEI DEL TEIXIT SOCIAL

A la plataforma, a més de processos, s'han desplegat gairebé un centenar d'òrgans de participació. Nombrosos òrgans de ciutat ja han utilitzat Decidim.Barcelona per a les seves eleccions internes (com ara el Consell Escolar de

Barcelona) o per desenvolupar accions concretes de participació (Consell d'Immigració). Però un dels elements més destacats dels òrgans de participació ha estat el desplegament dels consells de barri als 73 barris de la ciutat, que en ple context de pandèmia i confinament van possibilitar la continuïtat d'aquests espais permanents de participació i rendició de comptes als barris, i que posteriorment s'han consolidat com a espais híbrids. D'aquesta manera, es poden recollir les preguntes del consell a la mateixa plataforma, seguir en directe la celebració del consell des de casa o consultar-lo en diferit.

Malgrat el recorregut encara incipient del Reglament de participació ciutadana i com a conseqüència de la seva suspensió, les iniciatives ciutadanes i la implementació de la recollida de signatures digitals a través de la plataforma consoliden un mecanisme de democràcia directa que facilita la promoció de projectes, propostes i accions de tot tipus per part de la ciutadania i les organitzacions socials amb garanties jurídiques per arribar al consistori de la ciutat.

La plataforma Decidim no només s'està consolidant a la ciutat a través de Decidim.Barcelona, sinó com un servei per a les organitzacions i col·lectius socials. Des de la direcció d'Innovació Democràtica³² s'ha engegat un servei que permet a les organitzacions posar en funcionament una instància per a la seva democràcia interna. Són ja més d'una trentena les organitzacions de la ciutat que utilitzen la plataforma, especialment federacions, cooperatives i organitzacions mitjanes i grans, com ara l'Associació de Famílies Federades d'Alumnes de Catalunya, LaFede.cat, Escoltes Catalans, l'Associació de Mestres Rosa Sensat o la Federació d'Associacions Veïnals de Barcelona. Aquesta aposta busca oferir un servei digital d'una tecnologia municipal pública i oberta a les entitats, al mateix temps que intenta fomentar la participació i facilitar la innovació democràtica del teixit social organitzat de la ciutat.

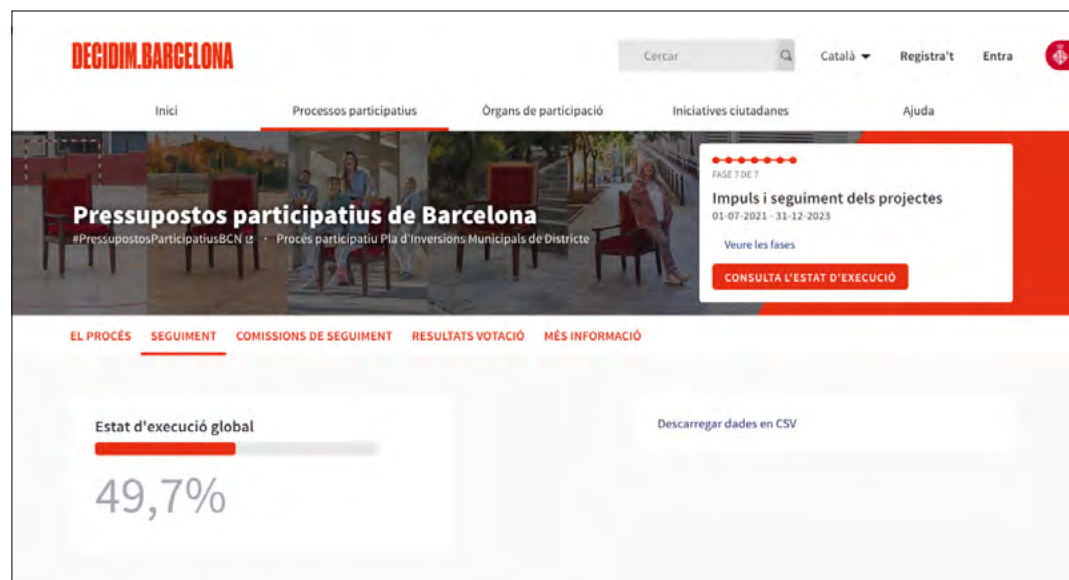
En el període 2016-2022, Decidim.Barcelona s'ha consolidat com una política de participació innovadora i democratitzadora. Gràcies al seu caràcter obert i transparent ha esdevingut un arxiu de la memòria viva de la participació a la

²⁹ Tots els processos de participació de la ciutat, abans del seu desplegament, passen pel Comitè Director de la Participació, organisme municipal format per persones de diferents àrees, departaments i districtes de l'Ajuntament que validen la qualitat dels processos i l'ús de la plataforma Decidim.Barcelona en aquell procés.

³⁰ Quaranta mil participants entre la plataforma i les sessions de debat presencials.

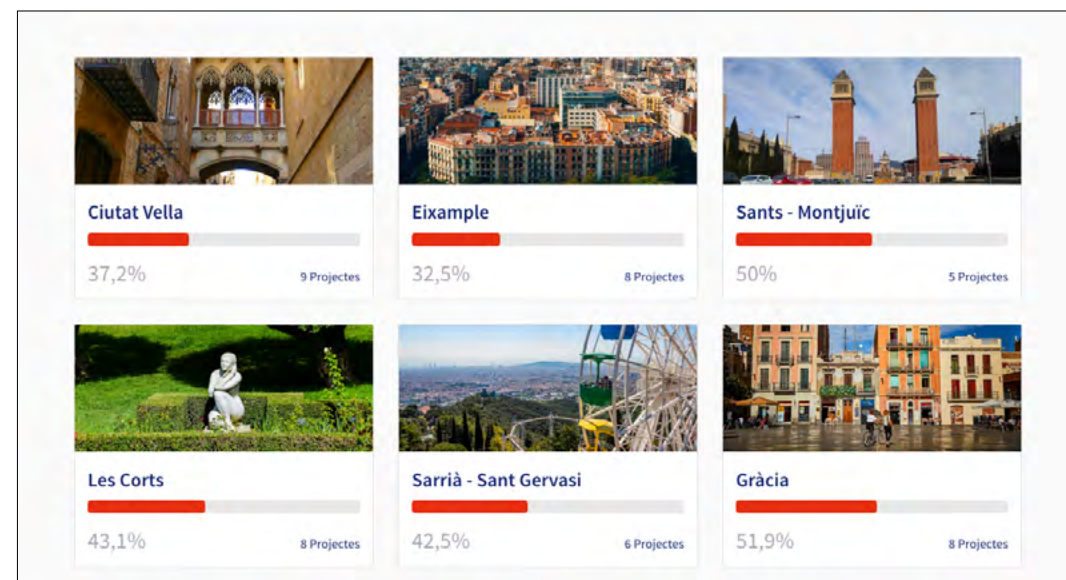
³¹ Trobareu més informació sobre aquest procés més endavant en aquest volum, però podeu consultar la seva pàgina a Decidim.Barcelona aquí: <https://www.decidim.barcelona/processes/PressupostosParticipatius>.

³² Direcció de serveis des de la qual s'ha impulsat la plataforma i on s'han consolidat els equips que treballen les diferents parts del projecte, com ara la comunicació, l'extensió, la formació, l'administració, els laboratoris de recerca o el mateix Decidim Fest.

↑ La plataforma Decidim incorpora eines per fer el seguiment dels projectes amb transparència.

ciutat, amb tota la documentació accessible i ordenada des del naixement de la plataforma, i amb totes les dades disponibles des d'aleshores. Aquesta informació és altament rellevant, ja que qualsevol persona pot accedir a continguts passats i exigir-ne el compliment. Decidim.Barcelona ha permès l'accés i l'increment de la participació a persones que no hi havien participat mai prèviament, ha ampliat les formes de participació a través de canals digitals, ha amplificat la participació tradicional existent i ha millorat i enriquit la participació presencial, consolidant un nou model híbrid de participació ciutadana. Ha enfortit organitzacions i, tot i algunes resistències inicials, ha alçat la seva veu a través de les iniciatives ciutadanes i dels pressupostos participatius. Ha posat de manifest la naturalesa diversa de la participació i l'ha apropat a comunitats no mobilitzades. Fins i tot en el context de pandèmia, Decidim s'ha presentat com una oportunitat, que pot donar continuïtat als processos i òrgans de participació de manera digital, sense interrompre la dinàmica de participació de la ciutat. Són encara molts els reptes de la plataforma i de les polítiques municipals de participació i, tot i els èxits del projecte, encara queda molt camí per recórrer.

DECIDIM I ELS REPTES FUTURS DE LA INNOVACIÓ DEMOCRÀTICA A BARCELONA

Tal com ja hem vist, des del 2016 el projecte i plataforma Decidim ha tingut un gran impacte tant a la ciutat com al món i ha consolidat i estandarditzat una manera d'organitzar i articular la participació ciutadana més transparent, més oberta i més democràtica. Al mateix temps, ha obert un important camí sobre com desenvolupar tecnologies obertes i democràtiques des de les administracions públiques sota els principis de la sostenibilitat, l'escalabilitat i la col·laboració. Però això només és un gran primer pas, i se'guixen existint nombrosos reptes davant una aclaparadora actualitat que és fonamental abordar.

En el context de crisi climàtica i de confrontació social, especialment accentuada per la difusió de continguts falsos a escala global i l'auge de la ultradreta i els discursos d'odi, esdevé una prioritat apostar per sistemes de reconstrucció dels llaços socials, de processos deliberatius, de col·laboració i cooperació des de i amb la ciutadania i el conjunt del teixit social de les ciutats arreu, per un apuntament i reconstrucció dels espais democràtics i les comu-

nitats. Enfortir la cultura i els ecosistemes democràtics a escala global implica enfortir la capacitat de la ciutadania per afrontar l'escenari d'emergència climàtica i crisi energètica, que permeti imaginar nous futurs possibles més enllà dels imaginaris del col·lapse, de la individualització i de l'aïllament de les persones. Decidim apunta cap a aquesta direcció, al mateix temps que segueix evolucionant el seu model de governança democràtica, perquè permeti la incorporació de veus diverses i pugui adaptar-se a contextos molt canviants.

Pel que fa al desenvolupament de la plataforma, Decidim segueix amb el repte d'esdevenir una alternativa democràtica i publicocomunitària a les grans corporacions privatives que avui controlen el mercat tecnològic global. Per això serà fonamental seguir invertint en la millora contínua del codi i la seva estabilització, una millor modularització de la seva arquitectura i, sobretot, seguir millorant les condicions tècniques que en facilitin la instal·lació. També caldrà estudiar models descentralitzats que ajudin a la sostenibilitat i l'escalabilitat del projecte, juntament amb noves formes de federació de diferents instàncies, de manera que es possibiliti que comparteixin informació entre elles i s'enriqueixin mútuament. Serà rellevant pensar com incorporar sistemes automàtics de processament natural del llenguatge, per sintetitzar processos deliberatius i de participació multitudinaris, al mateix temps que es dissenyen algoritmes de manera participada, transparent i democràtica. Seguint i aprenent de l'experiència de Decidim, caldrà desenvolupar noves solucions tecnològiques públiques i democràtiques que donin resposta a alguns dels principals reptes urbans, com ara l'accés a l'habitatge, el desenvolupament de models de turisme sostenible, la mobilitat urbana, el comerç de proximitat, la formació i l'educació dels infants i sobretot la transformació digital del mateix Ajuntament, que encara té una gran labor per davant.

En matèria d'innovació democràtica caldrà avançar per connectar i facilitar l'accés a les dades que ens permetin obtenir informació sobre la ciutat i garantir una participació informada i robusta basada en evidències i contrarestar el

soroll comunicatiu o els continguts falsos. Igualment, caldrà assegurar una aproximació interseccional, diversa i inclusiva a la participació que no deixi cap persona enrere, facilitant els canals de mediació necessaris. Per fer-ho s'hauran d'aprofitar les xarxes d'equipaments municipals formades per biblioteques, centres cívics, casals comunitaris, fàbriques de creació i ateneus de fabricació, i convertir-los també en espais per a la innovació democràtica i el foment de la participació ciutadana. Això ha de permetre una major capacitat d'influència de la ciutadania, que aportï qualitat democràtica al conjunt de les polítiques públiques que es tirin endavant. Fomentar l'empoderament de la ciutadania i involucrar-la a través de tots aquests mecanismes, canals i formes de participació també fomenta la seva autonomia i capacitat d'autogestió. I facilita que la tensió entre conflictes i consensos a la ciutat sigui molt més virtuosa i freni les derives autoritàries o reaccionàries, anant cap a una ciutat que busca obrir aquesta cooperació permanent i viva amb qui l'habita i la construeix.

Existeixen encara importants fronteres per a una participació diversa i inclusiva, tant pel que fa a edat, gènere, origen o classe, al mateix temps que s'ha de seguir treballant per una mediació digital que assegurï que ningú es queda enrere en la participació. També cal un esforç per seguir millorant la qualitat democràtica dels processos de participació i sobretot per obrir espais de participació i deliberació permanents que siguin segurs i robustos. Però sobretot és fonamental seguir explorant mecanismes i possibilitats d'innovació democràtica que fomentin l'autonomia i l'empoderament de la ciutadania, i que a poc a poc es vagi consolidant una cultura democràtica que possibiliti —més enllà del soroll mediàtic, la polarització a les xarxes i les desigualtats existents— la participació en el procés de construcció col·lectiva de la ciutat.

UNA EINA PER EXPANDIR LA DEMOGRÀCIA ARREU DEL MÓN

JOÃO FRANÇA

Des de la seva creació el 2016 fins al final del 2022, Decidim ja disposa de més de 450 instal·lacions repartides per trenta països del món. Una mostra de la vivacitat de la comunitat que s'organitza al voltant del programa és el Decidim Fest, que se celebra cada any a Barcelona. Una de les sessions del 2022 va reunir algunes ciutats que han implementat Decidim per compartir les seves experiències: Barcelona, Brussel·les, Monterrey, Kakogawa i Nova York.

La majoria de ciutats van començar a utilitzar Decidim per treballar amb pressupostos participatius i, en molts casos, el context de la pandèmia va ser un al·licient per a l'ús d'una eina de participació digital. Sarah Sayeed, presidenta i directora executiva de la Comissió de Compromís Cívic de la ciutat de Nova York, explica que a final del 2020 van fer una primera experiència de pressupostos participatius a través de Decidim destinada a joves d'entre 9 i 24 anys que van finançar projectes proposats per diferents entitats socials per respondre a les seves inquietuds. El 2021, van fer un nou projecte dedicat a donar una resposta social als 33 barris més empobrits i que més havien patit la pandèmia. El 2022 despleguen el primer projecte de pressupostos participatius per tota la ciutat.

Els objectius d'aquest tipus de projectes, però, van més enllà de decidir com distribuir una quantitat determinada dels recursos públics. Arnaud Pinxteren, regidor de l'Ajuntament de Brussel·les, apunta que els preocupen l'abstencionisme, el populisme i la pèrdua de confiança en la política, i per això aposten per una «democràcia del fer», que busca una coconstrucció de la ciutat, amb els pressupostos participatius però també amb la implicació de la ciutadania en la definició dels projectes de la ciutat, com el pla de mobilitat.

En una línia similar s'expressa Cintia Smith, secretària d'Innovació i Govern Obert de la ciutat de Monterrey. L'estiu passat van viure talls en el subministrament de l'aigua. «Sent una ciutat de puixança econòmica i empreudoria, una situació com aquesta ens fa veure la necessitat de reflexionar sobre l'agenda comuna, i els projectes d'in-

↑ D'esquerra a dreta, Marc Serra, Sarah Sayeed, Arnaud Pixteren i Cintia Smith, durant el debat «Decidim i la ciutat democràtica», en el marc del Decidim Fest 2022.

novació pública serveixen per reposicionar les agendes comunitàries per davant del negoci privat», conclou a partir de l'experiència dels pressupostos participatius.

El repte de la democratització no està present només en els governs, sinó també en altres tipus d'organitzacions. Decidim també ha estat una eina útil per a organitzacions de la societat civil o de l'àmbit de l'economia social i solidària, com ara Som Energia, una cooperativa de consumidors i consumidores d'electricitat. Yaiza Blanch, tècnica de participació de Som Energia, assegura que s'esforcen a promoure la participació política dins la cooperativa, però que els espais presencials tenien limitacions. «D'una banda, perquè el nostre àmbit d'actuació és estatal, amb 70.000 sòcies disperses per tot el territori, incloent-hi les illes Balears i les Canàries, i no tothom pot desplaçar-se, i, de l'altra, perquè també hi ha una qüestió d'accessibilitat en un sentit més ampli, d'horaris, de persones amb perfils diferents que tenen necessitats diferents... Decidim ens permetia ampliar

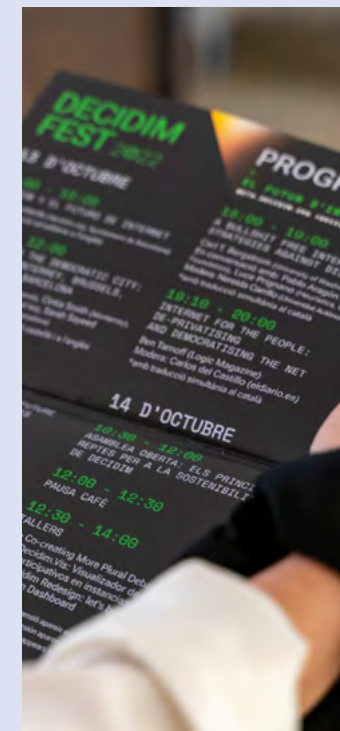
l'espectre participatiu tant a nivell metodològic com d'espai per a totes les sòcies de Som Energia». Des de fa uns anys és l'eina a través de la qual vehiculen la informació, els debats i les votacions de les assemblees anuals de la cooperativa.

Des de Finlàndia, també destaquen les possibilitats d'accessibilitat que aporta la participació en línia. «Per moltes famílies amb fills i filles petites, anar a una reunió al vespre és impossible, així que fer-ho en un entorn digital ho fa molt més inclusiu», assegura Sanna Moisala, gestora de projectes de participació a la ciutat de Hèlsinki.

ESTRATÈGIES HÍBRIDES

Ara bé, si hi ha una qüestió que genera un consens ampli, és que la tecnologia no és una solució màgica a tots els problemes. «Hi ha certa eufòria sobre Internet i la democratització, però el que ens trobem és que no podem escapar dels problemes que existeixen fora d'aquest espai; la tecnologia és un mirall dels problemes que existeixen en la societat», valora Sarah Sayeed. Per això en els diferents contextos busquen estratègies pròpies per fer front a les desigualtats en la utilització de Decidim.

«L'àmbit digital no és una solució per a tot, però és una nova solució quan volem renovar i reforçar la democràcia», assegura Kirsi Verkka, responsable de desenvolupament del projecte de pressupostos participatius de Hèlsinki. «Però, dit això, tenim una estratègia de difusió molt extensiva, i per exemple hem fet molta feina amb les ONG que treballen amb població migrant, amb gent de diferents bagatges culturals i lingüístics. Hem organitzat tallers i esdeveniments per oferir suport a aquestes comunitats a l'hora de votar», explica. «Tot i que sigui un procés digital, hem treballat intensament per arribar a la gent, generar consciència i ajudar-la a fer propostes i votar». Les biblioteques de la ciutat oferien ajuda a qui tingués dificultats a l'hora de votar, però la responsable del projecte explica que eren molts els equips implicats: escoles, espais joves, serveis per a la gent gran, de salut mental...

«No podem fer només una participació digital, hem de duplicar tots els nostres processos de manera física, i mantenir una comunicació i una modalitat de participació molt *low tech*», assegura Arnaud Pinxteren. Explica que a Brussel·les van dissenyar una taula de reunions mòbil per desplaçar-se al barri «i recollir informació de les persones que no participaven ni de les trobades presencials ni a Internet. Tant a les trobades presencials com a les virtuals, hi predominaven els homes blancs d'edat avançada; la participació digital és només un reflex de les desigualtats que veiem en la societat».

Yaiza Blanch assegura que, en el cas de Som Energia, la participació digital ajuda a incorporar diversitat a segons quins espais. «En el nostre cas, que som una cooperativa vinculada al món energètic, el perfil que participa són sobretot homes, enginyers, amb barba i més aviat grans, i si arribes a una trobada com a dona, jove, activista anticapitalista o decreixentista, potser no sents que sigui el teu espai». En aquest sentit, considera que «l'esfera digital ajuda a difuminar aquesta primera impressió, però alhora és totalment insuficient; calen estratègies que, més enllà d'una eina, passin per generar instàncies específiques que acullin la diversitat i ampliiïn els discursos». Això ho han experimentat ampliant les temàtiques de la seva escola de formació o, per exemple, organitzant una sessió informativa no mixta per a dones cis, dones trans i persones no-binàries de cara a les eleccions del Consell Rector de la cooperativa. «Això va permetre que es volguessin presentar i ara tinguem dones al Consell Rector», celebra.

TRANSPARÈNCIA I CODI OBERT

Cintia Smith explica que en el cas de Monterrey organitzen tallers en diferents barris. «Seiem amb la gent per reflexionar sobre el projecte i, un cop el porten consolidat, els ajudem a pujar-lo a la plataforma». És un exemple més d'aquestes estratègies híbrides, però la seva reflexió va més enllà: «El que destacaria de la importància de l'àmbit digital és

que queda una constància pública molt clara, i això obliga a retre comptes, dona molta transparència a tot el procés, d'una manera que de forma exclusivament presencial no tindríem». Una qüestió que li sembla fonamental per respondre a la falta de confiança en les institucions. En la mateixa línia, Arnaud Pinxteren considera que «la plataforma ajuda a explicar cada pas en l'execució del projecte, i també per què triga un temps o el projecte no ha avançat tant com voldríem».

Des de Som Energia, Yaiza Blanch assegura que van apostar per Decidim «perquè era una eina de codi obert i pel dispositiu teòric i metodològic que proposava: poder fer seguiment de totes les instàncies, que fos una eina realment transparent, i totes les possibilitats que podia oferir». Formen part d'una comunitat amb altres entitats que fan servir Decidim per compartir experiències i, mentre que són un referent en l'ús de Decidim en l'organització d'assemblees, aprenen d'altres experiències en àmbits que no han desenvolupat tant. Sarah Sayeed, per la seva banda, assenyala que «la comunitat de codi obert pot ser molt transformadora a l'hora de respondre les qüestions que ens preocupen, i pot ser un exemple del tipus de democràcia que voldríem veure florir a les nostres ciutats».

Decidim és una eina gratuïta, que es comparteix de forma lliure, i sobre la qual qualsevol persona pot fer desenvolupaments independents, que també s'haurien de compartir de forma lliure. Al Japó, tal com explica Yasuhiro Okada, alcalde de Kakogawa, la plataforma arriba amb l'impuls d'una entitat ciutadana, Code 4 Japan. Cintia Smith destaca que la gratuïtat va ser un factor a l'hora de triar Decidim a Monterrey, però també que el codi obert permet que la implementació sigui molt més escalable.

Més enllà de la gratuïtat, a Hèlsinki han invertit molt en el desplegament de Decidim. Han programat algunes funcionalitats per respondre a les seves necessitats específiques i d'altres que, impulsades i finançades des del seu ajuntament, s'han anat incorporant a les successives actualitzacions de Decidim per a tothom que el faci servir. «Si altres persones i altres ciutats es poden beneficiar de la feina que

↑ Participants en el Decidim Fest 2022, en una de les sessions de treball al Canòdrom.

hem pogut fer a Hèlsinki, que al cap i a la fi és una ciutat benestant entre les ciutats del món, per a nosaltres és perfecte», afirma Kirsi Verkka.

«L'aposta de Hèlsinki i altres ciutats pel codi obert serveix sobretot per donar a les persones que paguen impostos el màxim pels seus diners», afegeix Sanna Moisala. «Podem compartir els desenvolupaments amb altres ciutats i no estem bloquejades amb un determinat proveïdor». Verkka també apunta que «a Hèlsinki hem treballat amb Decidim d'una manera bastant intensiva en recursos, dedicant moltes hores de la gestora de projectes i diners per al desenvolupament, però les ciutats més petites —i crec que la majoria de les que fan pressupostos participatius a Finlàndia fan servir Decidim— poden agafar-lo tal i com està i configurar-lo».

L'eina segueix creixent a mesura que es van sumant noves implementacions, i en diferents contextos es detecten diferents necessitats. Les necessitats que es plantegen des

d'una cooperativa de consum a Girona o des de l'Ajuntament de Nova York no són les mateixes, però totes poden aportar al creixement d'una eina compartida.

Sarah Sayeed planteja un repte que, d'entrada, sembla que té poc de tecnològic: «Crec que és hora que connectem l'elaboració de polítiques amb els cors de la gent, en comptes de plantejar-ho com un exercici basat en una discussió racional». Explica que des de la Comissió de Compromís Cívic de Nova York exploren les connexions amb l'art «per convertir la participació en una experiència alegre, memorable, en una cosa a la qual la gent vulgui tornar. Els experts fan polítiques, governen, i s'obliden que els cors de la gent són una part molt important de les nostres vivències. Per això estem pensant com ser més creatius en la manera de fer polítiques i connectar amb la gent. Volem treballar de fora cap a dins per transformar els governs i ser una institució més responsable i més transparent», assegura. «Treballar amb plataformes com Decidim forma part d'això».

ANNA INGLÉS

Cocoordinadora del Canòdrom,
Ateneu d'Innovació Digital
i Democràtica

ELISENDA ORTEGA

Cap de Foment de la Participació
de la Direcció d'Innovació
Democràtica de l'Ajuntament
de Barcelona

«LA TECNOLOGIA ÉS UNA EINA PER CREAR COMUNITAT»

Al barri del Congrés i els Indians, al districte de Sant Andreu, hi ha un antic canòdrom, l'últim a tancar de tot l'Estat, on fins al 2006 es feien curses de llebrers. El 2020 va tornar a obrir les portes com a equipament públic dedicat a la innovació digital i democràtica. Parlem sobre aquest particular ateneu amb Elisenda Ortega, de la Direcció d'Innovació Democràtica, que el va impulsar, i Anna Inglés, una de les coordinadores de l'Oficina Tècnica del Canòdrom.

Quin tipus d'equipament és el Canòdrom?

Anna Inglés: En la nomenclatura ja hi ha una aposta, s'anomena *ateneu*, perquè vol apel·lar a la ciutadania que s'organitza. En tota la gestió, la decisió d'activitats, intentem buscar la complicitat amb la comunitat, siguin taules comunitàries, associacions i entitats del barri, o fins i tot associacions de famílies de les escoles. Si respons a una petició específica, la gent es motiva i ve. Tot i que les nostres línies de treball són les tecnologies obertes, democràcia participativa i cultura digital —travesades per una perspectiva feminista—, la gent de l'entorn s'acosta quan li fas un cinema a la fresca o activitats més lúdiques, i són bons moments per aprofitar i ensenyar la resta del que fem.

Potser hi ha gent a qui els vostres eixos de treball els sonen molt estranys. Com es conjuguen amb els usos comunitaris de l'espai?

A.I.: M'agrada pensar que la nostra tasca és fer de traductores i apropar aquests temes a la ciutadania perquè s'entenguin. A vegades les propostes que programem tenen títols que és difícil que connectin amb la gent que no està acostumada als àmbits més de recerca, però ho intentem enfocar a diferents nivells de coneixement i anar interpellant. Igual que parlem de democràcia participativa o tecnologies lliures, també fem alfabetització digital bàsica, que són cursos per aprendre a fer anar l'ordinador amb programari lliure, i ve molta gent que connecta per aquesta banda.

← Anna Inglés, una de les coordinadores del Canòdrom, Ateneu d'Innovació Digital i Democràtica, i Elisenda Ortega, de l'equip d'Innovació Democràtica del consistori, que té la seu al mateix ateneu.

La idea és anar interpel·lant diferents públics i anar-los apropant, perquè als uns no els hi soni tan estrany i els altres siguin capaços de plantejar els debats tocant més de peus a terra.

Elisenda Ortega: També és veritat que la pandèmia ha suposat un canvi per a gent que no utilitzava la tecnologia. Des de l'app de La Meva Salut fins a les classes de la canalla, s'ha fet més present en absolutament totes les esferes de la vida. Jo crec que ja no es veu tan estrany, sinó molt més quotidià. La diferència és que el relat que donem aquí és d'empoderament, d'una tecnologia lliure i contra l'extractivisme de dades de les grans multinacionals. Aquesta narrativa sí que és més desconeguda, però a poc a poc va calant.

A.I.: La pandèmia va arribar en un moment en què es parlava molt d'innovació i els debats estaven en un pla molt elevat, però va fer aflorar la bretxa digital i va fer que tothom s'adonés que era un tema que no estava resolt. Des d'aquí treballem en aquesta alfabetització digital, però també tenim projectes com ara la Xarxa Oberta als Barris, que el que fa és facilitar connectivitat per a famílies que directament no tenen Internet, quan això semblava que estava superat.

Quina és la rellevància de tenir un espai físic per abordar aquestes qüestions?

A.I.: Que quan algú tingui un dubte o un projecte que vulgui desenvolupar en aquesta esfera, que al final és molt àmplia, sàpiga que hi ha un lloc on es pot acostar i pot parlar presencialment amb persones que poden participar dels seus projectes o donar-los un espai. Un dels grans programes del Canòdrom

és el de les residències, que serveixen per a això, per tenir un espai de relació conjunt entre diferents projectes que toquen moltes tecles en aquests àmbits, des dels videojocs fins a la perspectiva de gènere en el desenvolupament d'eines tecnològiques. Hi ha fins a vint projectes diferents, i estan relacionant-se entre ells aquí.

Com es relaciona l'equipament amb Decidim o altres projectes de participació?

A.I.: La mateixa associació Decidim és resident al Canòdrom, i és l'espai de referència per a la comunitat. Allotgem el Decidim Fest, fem formació en Decidim per a administracions o entitats que el vulguin fer servir... És un espai físic sobre el qual es recolza l'espai virtual.

E.O.: També tenim molta relació amb l'àrea d'Acció Comunitària, i hem fet formació als casals de barri sobre programari lliure. També com a punt de suport a la ciutadania en processos com ara els pressupostos participatius, acompanyant qui necessiti un suport tècnic o allotjant l'exposició dels projectes del districte.

A.I.: Això ens ajuda a donar a conèixer el Canòdrom, i alhora tenim l'expertesa per ajudar la ciutadania a emetre vots o fer propostes. Estem en un barri on hi ha molta gent treballadora en fase de jubilació, i és molt necessari, aquest acompanyament.

Per què s'aposta per destinar aquest espai, que podria haver tingut molts usos, a un ateneu d'innovació digital i democràtica?

E.O.: Parteix de l'experiència dels laboratoris ciutadans que hi ha hagut en diferents llocs d'Espanya, com ara Medialab Prado, per

↑ Anna Inglès, coordinadora del Canòdrom, en un moment de l'entrevista.

exemple, i també de l'experiència del projecte Decidim, on conflueixen tecnologia i democràcia. Tot això amb un concepte més d'ateneu, potser més obert que alguns d'aquests laboratoris, és la proposta que es va fer aquí. Per això s'incorporen temes de capacitació i alfabetització digital, perquè la vocació del Canòdrom és donar servei a la ciutadania. De fet, ara estem treballant per obrir un bar d'accés públic i millorar l'accés des de la plaça perquè sigui un equipament públic encara més obert. Cada mes ens reunim amb el districte de Sant Andreu amb la voluntat de coordinar-nos i pensar amb el veïnat més proper. Un projecte conjunt és el de cinema, que

el districte ja el feia fa anys, i ara es fa la programació des del Canòdrom.

A.I.: El dia que hem tingut més gent aquí va ser la primera sessió de cine de la temporada, amb quatre-centes persones veient la pel·lícula. La gent respon quan veu coses que entén i que li agraden, i el cinema és molt esperat cada any. El que intentem és buscar pel·lícules que toquin els nostres eixos. Hem fet un cicle de documentals sobre dones de la ciència, que ens ajuda a explicar els noms de dona de les diferents sales del Canòdrom, i en el cicle de cinema intentem abordar temes de comunitats i de ciència-ficció tecnològica.

Cariborum

CAMPUS INÒ DIROIM
PARC DE RECERCA CREATIVA

Què voleu dir quan parlem d'empoderament tecnològic?

A.I.: Des de la meua experiència com a cooperativista, sempre hem treballat la tecnologia com una eina per crear comunitat. Hem treballat amb persones en risc d'exclusió que necessiten un acompanyament per conèixer alhora la cultura i com funcionen els tràmits i espais tecnològics d'aquí. Amb gent gran hem treballat temes de memòria històrica i de digitalització, amb la idea que siguin autònoms en l'esfera tecnològica. I amb joves també hem treballat molt fent activitats que tenen una pàtina tecnològica per despertar vocacions. En un principi es feia amb revistes, blogs o ràdio, que són les *low-tech*, però és tecnologia al cap i a la fi, i ara treballem amb impressió 3D, robòtica o programació. Després, en altres àmbits més professionals parlem més de sobirania tecnològica i intentem donar suport a entitats en el camí cap al programari lliure, que siguin capaces de tenir les seves pròpies eines i no depenguin de multinacionals que no saben què estan fent amb les seves dades. De tot hi ha alternatives que podrien ser més sostenibles i més ètiques.

E.O.: Jo diria que passa per fer una capacitat que doni més autonomia a la persona, però que també la faci conscient de com la tecnologia mediatitza la nostra vida, des de les opinions polítiques, la forma d'aprendre, de consumir, fins a l'extracció de dades. L'empoderament és ser conscient de tot això i poder participar en la construcció de la tecnologia; la que nosaltres volem construir, no la que ens ve imposada. Això no vol dir que hagis de ser programadora, sinó que col·lectivament puguis participar en la construcció d'altres tipus d'eines.

A.I.: Capacitar la gent per fer servir La Meua Salut o participar en els pressupostos participatius també ajuda a tenir autonomia i valer-te per tu sola sense necessitat de pares o fills o filles que t'ajudin o t'ho facin. També des d'un punt de vista emocional i personal t'empodera demostrar-te que ets capaç de fer-ho. Hi ha molta gent que potser no participa perquè creu que no en sap, però, amb un petit acompanyament a l'inici, podria fer-ho autònomament. En processos de memòria històrica, com el que estem fent amb el barri de memòria del Canòdrom, hem acabat transformant gent que creia que no era capaç en agents digitalitzadors de fotografies, que acaben penjant-ho en un bloc o fins i tot editant-ne un vídeo. És anar treballant a poc a poc les competències de cadascú.

E.O.: I ser conscients que l'accés a Internet és un dret, fins i tot un dret humà, perquè, si no hi tens accés, possiblement no accedeixes a ajuts públics, a informació sobre la teua salut, a ofertes de feina... Una sèrie de coses en què estàs perdent drets i estàs en situació de desigualtat. I l'accés no consisteix només a disposar d'Internet i de dispositius, sinó a tenir les competències bàsiques per utilitzar-los. Des del sector públic s'ha d'entendre així i, més enllà del Canòdrom, cal una aposta més gran per part de les administracions.

Estem caminant cap a aquest reconeixement transversal d'Internet com a dret per part de l'Administració?

E.O.: Per mi, falten dues coses que s'haurien de prendre més seriosament. D'una banda, entendre que aquest dret passa per donar recursos, en forma de formació, dispositius, accés a Internet... i no per fer co-

↑ Elisenda Ortega, cap de Foment de la Participació, en un moment de l'entrevista.

ses puntuals. I de l'altra, que l'Administració aposti realment pel programari lliure i per construir eines de forma col·laborativa amb altres administracions, que no passi per les grans companyies. No pot ser que tots els programes de l'Ajuntament siguin de Microsoft. Cal una aposta de *public money*, *public code*, i passar al programari lliure no només en projectes puntuals com Decidim, sinó com a aposta d'inversió. Es dediquen milions d'euros cada any a les eines informàtiques. Què no es podria fer si aquesta quantitat es dediqués a eines lliures que poguessin construir-se col·laborativament amb altres administracions?

A.I.: I és important trencar amb la idea que amb el programari lliure no hi ha negoci. Decidim és un bon exemple que l'aposta de l'Administració per un programari lliure també facilita que altres proveïdors puguin generar negoci amb el desenvolupament o la formació al voltant d'aquestes eines. Una eina lliure pot generar ocupació i sostenibilitat econòmica.

PRESSUPOSTOS PARTICIPATIUS

EN QUÈ VOLS INVERTIR ELS DINERS PÚBLICS? LA INICIATIVA DELS PRESSUPOSTOS PARTICIPATIUS

MARTA CLARI I PADRÓS

Gerenta de l'Àrea de Cultura,
Educació, Ciència i Comunitat
de l'Ajuntament de Barcelona

Tot i que al mandat municipal del 2015-2019 es va dur a terme el projecte pilot de pressupostos participatius, en dos districtes (Eixample i Gràcia) de la ciutat, es pot dir que de forma completa ha estat en el mandat 2019-2023 quan s'ha posat en marxa el nou projecte: els pressupostos participatius, un programa pioner a la ciutat de Barcelona, que ha estudiat experiències en ciutats properes més petites, com ara Sabadell, Argentona o Manresa, o en ciutats grans més allunyades i de cultures diverses, com ara Nova York, París o Lisboa, que ens van ajudar a traçar el camí.

L'objectiu principal d'aquest procés participatiu ha estat definit per generar espais i canals que permetin a la ciutadania establir i deliberar sobre les necessitats, els reptes i les prioritats de la ciutat i projectes concrets que es volen executar durant el mandat. Vol aportar aprenentatge col·lectiu i implicació en la gestió dels recursos econòmics. Recursos que són finits i que cal prioritzar. I, a la vegada, assajar sobre noves maneres de construir projectes públics de forma col·lectiva entre la ciutadania i l'Administració, i promoure la coproducció eficaç d'inversions per als barris i districtes.

S'ha volgut posar un èmfasi especial a promoure una participació activa de la ciutadania, oberta i transparent, ampliant la seva capacitat d'incidència i aprofundint en la democratització dels plans estratègics de la ciutat. Volíem promoure mecanismes de democràcia directa que convivissin amb la democràcia representativa i la deliberativa, molt més treballada a la nostra ciutat al llarg dels anys de polítiques de participació.

El procés participatiu volíem que fos àgil, eficient i comprensible per a les persones i entitats, integrador en la diversitat de la ciutat, accessible, inclusiu i plural, que incorporés col·lectius poc visibles, així com que vetllés per la incorporació de la perspectiva de gènere.

COM PLANTEGEM UNS PRESSUPOSTOS PARTICIPATIUS

El programa de pressupostos participatius ha significat destinar 30 milions d'euros dels 2.000 milions previstos al Pla d'inversions municipal (PIM) 2020-2023.

En la [metodologia](#) es va adoptar una perspectiva multifocal per a la qual van ser importants les següents decisions preses:

- Rebaixar l'edat mínima per prendre part en el procés fins als catorze anys.
- Plantejar un model híbrid de participació (digital-presencial) que desplega una multiplicitat de canals per accedir-hi.
- Convocar debats i espais de participació molt a mida, encarats a facilitar la participació de persones o col·lectius que generalment no intervenen en els processos participatius.
- Oferir un servei d'acollida i recursos d'accessibilitat per a les sessions presencials de debat.

També buscàvem la racionalització de la metodologia, prioritzant la qualitat del debat, fent èmfasi en la diversitat d'opinions i d'interessos i de les aportacions per sobre dels resultats quantitatius. Tot i que la pandè-

nia va dificultar el procés, l'objectiu no era fer competir els diferents projectes i confrontar el veïnat, sinó promoure que cada projecte es pogués explicar en profunditat i integrar diferents mirades del barri. En una propera edició, sense les mesures de prevenció per la covid, caldrà dedicar més esforços a arribar a la gent que no està connectada amb les dinàmiques de participació, potser portant els debats físicament als espais afectats perquè les persones directament vinculades se'ls trobin i puguin dir-hi la seva.

A fi de garantir una **distribució territorial** el màxim d'equilibrada, vam establir un pressupost específic per a projectes de cada districte de la ciutat definint-lo a partir de variables sociodemogràfiques.

LA TIPOLOGIA DE PROPOSTES

Es van acotar un total de divuit **àmbits temàtics** sobre els quals es podrien desenvolupar projectes d'inversió. Concretament, es van prioritzar les següents tipologies d'inversions que podien ser objecte del procés de pressupostos participatius:

- Rehabilitació, reforma, ampliació, adequació, millora o dotació tecnològica de mobiliari d'equipaments públics o infraestructures públiques existents.
- Construcció d'equipaments de dimensions reduïdes (pistes esportives, punts verds, etc.).
- Reurbanització i millora de l'espai públic.
- Infraestructures i mobiliari urbà.
- Aplicacions o infraestructures tecnològiques (aplicacions, programari o webs d'àmbit de districte).

Per contra, no s'hi van incloure (i així es va explicar abans d'iniciar el procés) altres tipologies que no eren inversions. El procés participatiu se centra en el pressupost d'inversions perquè són accions que tenen un inici i un final. Altres tipus d'accions, per exemple, les que impliquen contractació o increment de personal en un determinat servei, lloguers o altres formes de despesa corrent, requereixen un pressupost que no és puntual, sinó que queda captiu, perquè cal repetir-lo any rere any.

UN REPTE COMUNICATIU

La **comunicació** era, també, un element clau per promoure la participació. Per a la difusió del procés es va fer una campanya comunicativa de ciutat que es va centrar, principalment, en el procés innovador dels pressupostos participatius, exposant la seva novetat i cridant a la implicació ciutadana per, a partir d'un projecte concret, poder transmetre tota la política en participació del consistori.

Per això vam disposar de fulletons informatius impresos en català i castellà, però també amb versions digitals en anglès, francès, xinès mandarí, àrab, urdú i tagal. La campanya es va desplegar als diversos espais publicitaris de la ciutat, als mitjans de comunicació i xarxes socials, i també tenia presència als carrers amb dotze carretons de participació.

Cal destacar que aquesta campanya va ser especialment complexa, atès que van caldre també actuacions comunicatives específiques per a la represa del procés (webs i xarxes municipals), el març del 2021, enfocades a donar a conèixer el nou calendari i les modificacions en la normativa. El segon gran moment comunicatiu va tenir lloc amb la fase de votació final per tal de donar a conèixer els projectes objecte de votació i el funcionament de la fase. Un cop es vagin finalitzant cadascun dels 76 projectes triats, vindrà la fase comunicativa final, centrada en cadascun d'ells, explicant els resultats i donant visibilitat als seus promotors.

LA PARTICIPACIÓ EN MARXA

Es van establir una sèrie de **fases de treball**: la informativa, la de debat i recollida de projectes/propostes, la fase d'avaluació tècnica, de prioritització i de concreció i, finalment, la fase de votació final.

La participació ciutadana s'ha canalitzat mitjançant **tres grans canals**: la plataforma Decidim.Barcelona, les trobades presencials i els punts mòbils de participació.

La innovació i diversificació dels recursos i canals ha estat fonamental, i més tenint en compte que s'ha fet en

etapa covid. S'ha previst una diversitat i heterogeneïtat de canals i formats de participació per tal d'interpel·lar el conjunt de la ciutadania de Barcelona, tenint en compte la seva pluralitat.

Cal fer una menció especial de la plataforma digital de participació Decidim.Barcelona, que es va posar en marxa en el mandat anterior, i que ha desenvolupat i desenvolupa un rol estructurant del procés de pressupostos participatius.¹ De cara a la ciutadania, és l'espai de referència informativa i d'accés al procés participatiu. Però no només això, sinó que ha ajudat en les tasques tècniques internes, especialment en la coordinació durant la fase de validació tècnica, en la qual la plataforma estava habilitada per registrar les aportacions de diversos professionals que facilitessin la justificació tècnica de la resposta final donada a cadascun dels projectes.

En el transcurs del procés, es van registrar a la plataforma un total de 56.578 noves persones usuàries, i la màxima participació es va assolir durant la fase de votació final, en la qual van votar un total de 39.433 persones.

En termes globals es van generar un total de 706 espais de participació. Una mica més de la meitat van ser trobades i reunions (tant presencials com telemàtiques), mentre que la resta van ser punts mòbils i fixos de suport. A més, és important destacar que, a causa de la suspensió del procés per la pandèmia, es van haver d'anul·lar un total de 148 actuacions, trobades, reunions i punts mòbils programats per a la fase de debat i recollida de projectes.

Des d'un punt de vista metodològic, cal mencionar la transició al format telemàtic de la major part de les reunions i trobades posteriors a la represa del procés (corresponent a la fase 4 de concreció de projectes, iniciada l'abril del 2021). Així doncs, més de la meitat de les reunions realitzades en aquest procés s'han desenvolupat de manera totalment telemàtica.

Pel que fa a la participació, s'han comptabilitzat un total de 20.772 participacions presencials en el procés participatiu a través de reunions i trobades participatives o els punts mòbils i fixos de suport. Parlem d'intervencions o participa-

cions en el procés i no pas de participants, atès que un mateix participant pot haver intervingut en diverses fases i/o canals de participació.

D'altra banda, a través de la plataforma virtual s'han registrat un total de 52.718 participacions en el transcurs del procés, amb la qual cosa es pot determinar que **el nombre total de participacions** (espais de trobada + punts mòbils i fixos de suport + Decidim.Barcelona) **ha estat de 73.490**.

REQUISITS TÈCNICS

Un cop rebuts tots els projectes per part de la ciutadania, entitats o col·lectius, va caldre superar la **fase de validació tècnica** del procés. Calia que cada projecte d'inversió presentat complís un seguit de requisits, com, per exemple, que fos viable tècnicament i quantificable econòmicament, que estigués dins del marc jurídic i legal existent, que no fos contrari a polítiques o projectes aprovats per l'Ajuntament, que fos sostenible des d'un punt de vista ambiental, o que no fos contrari als drets i les llibertats

↑ Punt mòbil per promoure les votacions en el procés de pressupostos participatius.

¹ Sobre la plataforma Decidim. Barcelona, podreu trobar-ne més informació a l'article d'Arnau Monterde i Carolina Romero en aquest mateix volum.

Millorem el Passatge Vapor Vell?

Projecte d'AFA Escola Barrufet. Amb el suport de Biblioteca Vapor Vell, CAP Sants, veïnatge i locals.

COM VOTAR?
decidim.barcelona
Del 22 març al 5 d'abril.
Majors de 14 anys empadronats a BCN.

REGISTRA'T

VOTA

Revitalització ciutadana del Passatge Vapor Vell
Projecte escollit a decidim.barcelona plataforma participativa ciutadana amb finançament de l'Ajuntament de Barcelona.

↖ ↗ La ciutadania va organitzar les seves pròpies campanyes de difusió per demanar suport als seus projectes i explicar com s'havia de votar.

individuals i col·lectives, ni als valors democràtics o als drets humans.

Vam posar un màxim de cost per projecte que no podia superar el 50% del pressupost total del districte. Un total de vint projectes màxim per districte i un nombre mínim de dos projectes que calia votar.

La validació tècnica és una part fonamental del procés, perquè, si un projecte és massa poc concret, l'execució pot quedar lluny d'allò que el veï o veïna que ho va proposar imaginava —i per evitar això també són claus les reunions de seguiment un cop aprovat el projecte. En aquest procés es treballa amb les persones promotores per tal que la descripció del projecte sigui clara i comprensible, que el pressupost s'ajusti el màxim possible al cost real del projecte,

o, fins i tot, perquè el projecte tingui sentit jurídicament; que allò que s'està votant sigui realment competència de l'Ajuntament.

D'altra banda, es va establir un mínim de projectes que calia votar, perquè no es concentrés tota la proposta d'inversió en els mateixos projectes, però no un nombre màxim. El límit d'allò que es podia votar el marcava la inversió total prevista per cada districte. Cadascú podia votar en dos districtes, el districte en què estava empadronat i un altre, i en cada un podia anar seleccionant projectes, com qui omple un carro de la compra, fins a esgotar la inversió total disponible. El límit pressupostari buscava que els veïns i veïnes es focalitzessin en allò que els agradaria que passés. En certa manera, es demanava a la ciutadania el mateix exercici que fan els representants polítics: prioritzar com s'utilitzen uns pressupostos públics que són finits.

LA TRIA CIUTADANA

Durant la fase de debat i recollida de projectes la ciutadania va presentar un total de 1.982 projectes. D'aquests, 823 (41,5%) van superar la validació tècnica, 204 van superar la prioritització i es van treballar durant la fase de concreció, i 184 es van sotmetre a la votació final, atès que durant la fase de concreció alguns dels projectes van ser retirats. Finalment, **han superat la votació final un total de 76 projectes** en els quals estem treballant per dur-los a terme.

Dels projectes objecte de votació destaquem que el 22,3% correspon a projectes vinculats a equipaments educatius i entorns escolars, mentre que un 18,5% a la pacificació o remodelació de carrers. Per contra, els relacionats amb tecnologia o amb equipaments culturals només representen un 1,1% —respectivament— amb relació al total de projectes sotmesos a votació.

I finalment, sobre els projectes guanyadors, si analitzem l'àmbit temàtic, destaquem els que estan vinculats a equipaments educatius i entorns escolars, ja que representen

Tipologia	Projectes presentats a votació final		Projectes seleccionats en la votació final	
		% respecte al total		% respecte al total
Equipaments educatius i entorns escolars	42	22,83%	14	18,40%
Pacificació o remodelació de carrers	38	20,65%	12	15,80%
Espais verds i horts urbans	21	11,44%	11	14,50%
Millora de l'espai públic	15	8,15%	5	6,60%
Espais de jocs infantils	12	6,52%	6	7,90%
Mobilitat i xarxa ciclista	11	5,98%	6	7,90%
Equipaments i espais esportius	9	4,89%	4	5,30%
Equipaments de proximitat	9	4,89%	4	5,30%
Mobiliari urbà	7	3,80%	6	7,90%
Ascensors i escales mecàniques	7	3,80%	0	0,00%
Memòria històrica	4	2,17%	1	1,30%
Altres equipaments	3	1,63%	1	1,30%
Equipaments per a col·lectius específics	3	1,63%	3	3,90%
Tecnologia	2	1,09%	2	2,60%
Equipaments culturals	1	0,54%	1	1,30%
Total	184	100,00%	76	100,00%

un 18,4% del total. També són proporcionalment rellevants els que estan relacionats amb la pacificació o remodelació de carrers (15,8%), així com els que plantegen actuacions en espais verds i horts urbans (14,5%). Els projectes vinculats a equipaments culturals, memòria històrica i altres equipaments són els que registren una menor representació entre els projectes seleccionats en la votació final (1,3% en cada un dels casos).

↓ Mares de l'Escola La Pau gravant un vídeo per explicar el projecte d'una nova cuina per a l'escola, que es va presentar als pressupostos participatius.

↑ L'exposició en què es van mostrar tots els projectes sotmesos a votació del districte de Sant Martí. Se'n va fer una a cada districte.

↑ El pati de l'Escola de les Aigües abans de la reforma duta a terme amb els pressupostos participatius.

↓ El mateix pati el dia de la inauguració de les instal·lacions reformades.

Segurament, el pes dels projectes vinculats a allò que passa al carrer o als espais verds era esperable, perquè és allò que està a l'abast de tothom. Que l'àmbit amb més projectes aprovats fos el dels equipaments educatius i els entorns escolars, en canvi, va resultar més sorprenent, perquè es tracta de projectes captius, dels quals no gaudeix tota la ciutadania, sinó només la comunitat vinculada al centre educatiu. En canvi, també és veritat que és l'àmbit on hi ha una xarxa més organitzada i amb més capacitat de mobilització. Tot i que aquest no és un resultat negatiu, un repte de cara al futur és com promoure la participació en barris més petits o menys organitzats.

IMPULS I SEGUIMENT DELS PROJECTES

Un cop triats els projectes i feta la fase de retorn i comunicació dels resultats, són un repte i objectiu central **la transparència i la traçabilitat**: la qualitat d'un procés participatiu passa per garantir el lliure accés a tota la informació que hi està vinculada, tant pel que fa als objectius i límits com als mecanismes i convocatòries dels espais de participació i, en general, tota aquella informació que pugui ser rellevant per al funcionament del procés participatiu. D'altra banda, també és necessari possibilitar la consulta i el seguiment dels projectes presentats, dibuixant-ne la traçabilitat, des del moment d'introduir-se en el procés fins al retorn. També és imprescindible mantenir un alt grau de transparència durant l'exposició dels resultats del procés i les avaluacions que se'n facin.²

La data final d'elaboració del Pla d'inversions municipal (PIM), així com la voluntat de tenir el Pla d'actuació municipal (PAM) i els plans d'actuació de districtes (PADs) aprovats, i l'impacte de la covid van retardar l'inici del procés, tot i que la realitat és que, quan queda un any per finalitzar el mandat, la majoria dels projectes ja estan en marxa. Està previst que el darrer any de mandat s'hagin executat 62 projectes, més del 76% dels projectes votats, i per al 2024 en quedaran uns quants de més envergadura.

² La ciutadania pot trobar la informació actualitzada sobre el desenvolupament de cada projecte, l'estat d'execució, les actuacions destacades i les actes de les reunions de seguiment a la plataforma Decidim. Barcelona: <https://www.decidim.barcelona/processes/PressupostosParticipatius/f/4688/>.

↑ Panell que informa que el nou carril bici de la ronda del Guinardó s'ha fet gràcies als pressupostos participatius.

Normalment, hi ha distància entre les unes i les altres, i en un primer moment els pressupostos participatius podrien haver estat vistos com un maldecap que afegiem des de l'Àrea de Participació a la feina dels districtes, però han servit per apropar-nos. Han permès estandarditzar els processos metodològics de la participació, sense ser només un encàrrec als districtes, i fer-ho conjuntament amb tècnics de participació i els equips dels districtes.

I més enllà d'aquesta relació, hi ha implicats tots els organismes municipals que esmentàvem i hem vist un **canvi de cultura organitzativa**. Els pressupostos participatius han permès posar a treballar conjuntament equips d'àrees diferents. Per exemple, BIMSA, que és una empresa que es dedica a executar obres, ha incorporat amb més intensitat la lògica que el client no és només l'àrea que fa l'encàrrec, sinó també la veïna que el proposa, i cal seure amb ella, escoltar-la i adaptar-s'hi. O altres àrees, com ara la d'Educació, quan surt un projecte que busca naturalitzar un pati, entén i s'adapta

al fet que no es tracta de fer-ho de la forma estandarditzada com ho fan en altres centres educatius. Encara que en faciliti el manteniment i la gestió, si el projecte s'ha votat ha estat per fer un pati amb unes singularitats. Incorporar tots aquests elements és la riquesa del procés, en què al final no treballem amb la mirada d'un, sinó la de molts.

↑ Veïnes que van impulsar la proposta del carril bici circulant-hi el dia de la inauguració.

REFLEXIONS PER AL FUTUR

Un cop fet el recorregut sobre tot el que s'ha impulsat, en la fase on som és important començar a imaginar una segona edició anticipant **propostes de millora** per a la propera campanya:

Sobre el calendari: Donat que els calendaris d'execució i finalització d'inversions són llargs, per al compliment de tota la normativa vigent, cal veure com s'exprimeixen al màxim els quatre anys d'un mandat per poder-los executar. Hem de

trobar l'equilibri entre anar tan ràpid com puguem, però alhora prou a poc a poc per poder comptar amb les persones productores en tots els passos que anem fent. És molt positiu que el procés compti amb la implicació ciutadana, el seguiment dels promotors del projecte seleccionat, però a la vegada aquest fet fa que els terminis s'allarguin, ja que cal anar avançant conjuntament.

Els pressupostos participatius han d'anar paral·lels a l'elaboració del PAM, el PIM i els PAD, o tot just en la fase immediatament posterior, ja que proposen aspectes que l'equip de govern no ha previst parcialment o completa. És per això que potser cal tenir el contingut d'aquests programes estratègics definits prèviament, de manera que els projectes que es proposin des de la ciutadania no es refereixin a inversions ja previstes i, a la vegada, es puguin decidir prou aviat com per disposar de la majoria de mesos del mandat per fer tot el tràmit administratiu i participatiu i tenir-los executats a finals del mateix mandat.

Sobre l'execució: La meua opinió és que s'ha de planificar bé i executar amb molta cura perquè ocupin un sol mandat. El retorn a la ciutadania d'algun projecte que han promogut no pot estar pendent de dos mandats (vuit anys), ja que la distància ben segur desmotivarà implicacions posteriors. El temps destinat al procés i el temps destinat a fer les obres ha de ser proporcional, i més ampli per a la fase d'execució. Per tant, no podem destinar gaire temps a les fases prèvies.

És cert que la covid va desdibuixar molt el plantejament inicial del procés: aturada dels debats presencials (a la meitat dels barris de la ciutat no es van poder fer les sessions del Consell de Barri per proposar projectes); eliminació del procés previst a escoles i instituts, així com amb gent gran i persones amb discapacitat; aturada i represa posterior de la contractació; replantejament del projecte (menys pressupost, menys projectes, menys temps d'execució); i, per tant, la comparativa entre fases que fem no és real, ja que vam iniciar el procés dos cops.

Sobre la diferenciació de processos: Tal com ja he exposat, ha d'anar lligat al PAM i als PAD, però és un procés diferenciat i cal trobar l'equilibri entre fer participar la ciutadania i no

esgotar-la amb processos paral·lels que es poden assemblar, i a la vegada aconseguir transmetre que les seves aportacions són fonamentals en les polítiques públiques de la ciutat.

Sobre l'import: És cert que en un ajuntament tan gran com el de Barcelona i amb pressupostos globals d'inversió que aquest mandat quasi arriben als 2.000 milions d'euros, 30 milions són una proporció molt petita i, com que l'avaluació ha estat positiva, s'entén que es vulguin incrementar exponencialment els diners destinats a aquests projectes. Cal tenir molt en compte, però, que la base del bon funcionament és que la ciutadania, a part de proposar, votar i triar, també en pugui fer seguiment i conèixer i participar en la presa de decisions posterior durant la implementació del projecte. Això vol dir que, si hi ha massa projectes que s'han d'executar en el marc dels pressupostos participatius, l'equip de participació i dels districtes no donarien l'abast a aplicar el model metodològic, que és bàsic. Un creixement necessari, però a la vegada contingut, en l'import a destinar en aquest programa és important per tal de no desvirtuar-lo i ser fidels al model.

Sobre el pressupost que s'hi destina: A part dels diners que es posin a disposició del projecte, és important disposar d'un percentatge (potser un 5%) per a increments de projectes, imprevistos o altres situacions que vagin apareixent. És cert que dels mateixos projectes hi ha sobrants, però també que la tendència és que els projectes generin més costos dels previstos, i tenir una bossa per actuar pot ser molt útil i necessària. També cal afegir que l'oportunitat de tenir recursos per a aquests projectes també ha fet «aixecar» inversió complementària municipal (des del Pla de barris, els districtes, acords entre partits per l'acord pressupostari anual...) que ha millorat els projectes.

Sobre la tipologia de projectes que es financen: Malgrat haver treballat per incorporar en el procés el màxim d'àmbits temàtics possibles, algunes tipologies d'inversió s'han hagut d'excloure d'aquesta primera edició dels pressupostos participatius, com, per exemple, la compra, construcció o rehabilitació d'habitatge o la compra de vehicles o mitjans de transport de qualsevol tipus, o la instal·lació o millora de la xarxa de transport públic, parades d'autobús o estacions

← El dia de la inauguració del nou pati de l'Escola Farigola del Clot, convertit en un nou pulmó verd gràcies als pressupostos participatius.

de Bicing. Ha aparegut també la idea de «tematitzar» alguna campanya i promoure projectes que donin resposta a una problemàtica específica. Per exemple: projectes de sostenibilitat i emergència climàtica. En tot cas, com més delimitat estigui, menys espai deixem a la participació plena ciutadana. Al cap i a la fi, delimitar les àrees d'inversió ja és la feina que fa el govern municipal amb la resta del pla d'inversions que no se sotmet al procés participatiu. El sentit d'aquest procés és justament escoltar la veu dels veïns i potser fer coses que l'Administració havia considerat que no eren tant prioritàries o necessàries.

Caldrà estudiar com equilibrar les propostes de diferents àmbits, perquè és cert que aquesta vegada el procés s'ha concentrat en poques tipologies de projectes, i valorar si s'ha d'entrar en projectes de funcionament i no només d'inversió. Els de funcionament, encara que siguin finits, costa molt deixar-los de fer i això pot ser un impediment a l'hora de tenir un pressupost lliure cada mandat per impulsar el nou procés participatiu.

Sobre l'àmbit territorial: Hi ha hagut debat també sobre si han de ser només de districte i, a la vegada, sobre com potenciar que els barris petits rebin i tinguin també opcions per promoure projectes en el seu àmbit, així com donar veu a les zones menys organitzades. L'equilibri i distribució amb biaix de cada districte s'ha aconseguit, però a la vegada apareix certa dificultat que afluïni els barris menys poblats o menys organitzats de cada districte.

Sobre la metodologia: Aquesta manera de treballar implica un munt d'agents municipals: els districtes, com a receptors, i l'Àrea de Participació, com a impulsora, però no només. Implica també altres àrees centrals: Serveis Socials, Esports, Cultura, Habitatge..., així com equips transversals, com ara l'equip d'inversions, economia, premsa, comunicació, etc. És, per mi, un fet molt positiu, ja que permet generar una nova cultura organitzativa i promoure maneres i formes de treballar diferents aplicables a molts altres projectes i processos. Pot ser usat de manera més general.

A la vegada és molt important donar força a la fase de validació tècnica. Aquesta vegada vam anar contrarellotge,

però és central recordar en una segona edició que cal donar l'espai de treball entre àrees internes de l'Ajuntament per estar segurs de quins projectes poden ser viables i com col·lideixen o es complementen amb d'altres ja dins el PIM.

Sobre la participació de col·lectius específics: Tot i que es va fer un gran esforç i es van fer moltes accions per arribar a diversos col·lectius, la realitat ha estat encara molt discreta. Penso que només incrementant molt la participació general podrem arribar també als col·lectius més invisibilitzats. Una altra reflexió que cal fer és si hi ha un biaix de participació d'aquella ciutadania més acostumada a treballar col·lectivament, atès que són membres d'entitats, associacions o federacions, i com anar a buscar aquells que no estan tan acostumats o que tenen maneres més individuals i menys organitzades de fer-ho.

Sobre els equips d'acompanyament del procés: És bo tenir un equip propi format i dimensionat per fer aquest pla i a la vegada disposar d'equips externs que puguin reforçar la informació, la formació, la presentació de propostes acompanyant la ciutadania. En aquesta edició hem hagut d'aprendre

↑ Festa d'inauguració del nou pati de l'Escola El Sagrer, més inclúsiu gràcies als pressupostos participatius.

i fer a la vegada. Noves edicions permetran viure de l'experiència i l'aprenentatge ja fet.

Sobre la comunicació: Ha estat important fer una bona campanya de difusió i comunicació sobre els pressupostos participatius, però també ho és mantenir la informació, difondre quins projectes s'estan fent, elaborar bones memòries o tenir dades que es puguin trobar fàcilment al web. I a la vegada, veure com des de la comunicació més institucional podem potenciar i donar més espai a la comunicació per part dels mateixos promotors. Promoure campanyes pròpies més singulars i personalitzades a partir dels projectes. En aquesta edició hem tingut alguns exemples molt positius.

Finalment, tot i ser la primera edició d'aquest programa que impulsa una nova metodologia, tenint en compte que el Reglament de participació va ser impugnat i que vam haver d'aturar-lo en el marc de la pandèmia de la covid, es pot concloure que ha estat un procés reeixit, enriquidor i oportú per a la ciutat de Barcelona. L'aprenentatge per al conjunt de l'organització ha estat visible, i s'han incorporat nous valors i s'ha significat i posat focus en la introducció de la nova cultura de gestió que suposa que la ciutadania pugui participar en el disseny i desenvolupament de projectes des de l'inici fins al final.

Cal pensar, però, com no estressar en excés l'organització i sospesar quins són els recursos humans necessaris per impulsar-ho, sobretot si el pressupost creix. Com qualsevol altre programa, ha d'estar en un procés de millora contínua i afrontar en les properes edicions els reptes exposats al llarg del text, que focalitzaria en dos de principals: com incrementar la participació de la ciutadania i com impulsar projectes que siguin visibles i constatables al final de cada mandat.

De moment, podem celebrar el consens que ha generat aquesta primera experiència de pressupostos participatius. El plenari municipal va aprovar per unanimitat el compromís de mantenir aquesta metodologia en el proper mandat, guanyi qui guanyi les eleccions. Això demostra que, tot i els entrebancs, el projecte ha reeixit i ha estat ben valorat. Era un projecte innovador i absolutament diferent de la manera tradicional de treballar a l'Ajuntament, i el consens polític és la millor garantia perquè es pugui consolidar.

← D'esquerra a dreta, Eva Luengo, de la Direcció de Democràcia Activa, amb ciutadans promotors de diferents projectes de pressupostos participatius: Leo Bejarano, de l'hort comunitari de Sarrià de Dalt; César Catalán, de l'Escola de les Aigües; Xavier Riu, de l'AVV de l'Esquerra de l'Eixample, i Marina Gasull, de les impulsores del carril bici a la Via Augusta.

UNA COMUNITAT MOBILITZADA PER ACONSEGUIR L'ESPAI QUE LI CORRESPON: UN CAMP DE CRIQUET A MONTJUÏC

JOÃO FRANÇA

«Hem d'estar pidolant per aconseguir un camp per entrenar», critica Aliza Fatima Saleem, estudiant de dret i jugadora de l'equip femení de criquet 11 de Barcelona, únic a l'Estat. Després de la pandèmia, han trobat certa estabilitat per entrenar al camp de futbol de Baró de Viver, però la majoria de jugadores venen de lluny, dels barris del Raval i el Poble-sec. Ana Villalobos, tècnica del projecte Criquet Jove BCN, apunta que també hi ha alguna jugadora que ve de Santa Coloma, ben a prop d'aquest camp, però de seguida li repliquen que les dels barris de la falda de Montjuïc són «majoria absoluta» dins l'equip.

Criquet Jove BCN és un projecte impulsat pel Centre d'Estudis Africans i Interculturals (CEAi) i la Fundació per a l'Esport i l'Educació de Barcelona (FEEB), que des del 2012 forma part del programa Convivim Esportivament per acompanyar i promoure la pràctica del criquet com un esport identitari referent per a una gran comunitat a la ciutat.

Els esports identitaris són aquells que van arribar a la ciutat mitjançant les comunitats migrants i han esdevingut un espai de trobada per a aquestes comunitats. En el cas del criquet, és un esport molt popular al Pakistan, l'Índia i Bangladesh, però, tot i que un 2,3% del veïnat de la ciutat va néixer

en aquests països (un 16% en barris com el Raval), no hi ha cap camp de criquet a la ciutat. Les jugadores tenen clar que el criquet no és un esport minoritari a la ciutat, sinó minoritzat. «El problema és que no està normalitzat com el futbol, perquè de camps de futbol n'hi ha a cada barri», assenyala l'Aliza.³

³ Trobareu més informació sobre Criquet Jove BCN i la importància comunitària de la pràctica d'aquest esport al capítol «Llibertat sobre el ciment», dedicat al projecte, a João FRANÇA, *Retrats de la Barcelona comunitària*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2019, 63-83, <http://hdl.handle.net/11703/118549>.

El 2017, Criket Jove BCN va posar l'accent en la promoció de la pràctica del criquet femení i es va posar en marxa una lliga escolar amb equips de quatre barris de la ciutat. «Vam començar amb criquet sala, però les noies ens demanaven poder jugar a criquet 11, al criquet original», recorda l'Ana. I així van posar en marxa aquest equip, que entrenava al camp Julià de Capmany de Montjuïc. «Però el camp estava en molt mal estat i va arribar a un punt en què l'entitat que el gestionava ja no ens el podia llogar perquè estava en males condicions», explica la tècnica.

Després d'això van començar un pelegrinatge. Van fer algun entrenament al camp de beisbol de Montjuïc, perquè d'això la ciutat sí que en té, i diu l'Aliza que «donava més el *feeling*» del criquet que els de futbol. En aquests també van haver d'intentar trobar encaix per als seus entrenaments, «però hi havia molt poca disponibilitat i en horaris que no eren realistes, que no quadraven amb la disponibilitat de les noies», lamenta l'Ana. Ho expliquen després d'un entrenament el primer dia d'octubre i l'Aliza es queixa perquè en tot l'estiu no han pogut entrenar.

En aquest context, va arribar la convocatòria dels pressupostos participatius. Hi van presentar un projecte per reformar el camp Julià de Capmany i adaptar-lo a la pràctica del criquet. «Ens semblava que seria impossible, perquè en una ciutat tan gran com Barcelona hi deu haver molts projectes i altres prioritats, perquè el criquet no és un esport tan conegut», recorda Hifsa Butt, jugadora de l'equip i entrenadora. La realitat, però, les va sorprendre. El seu va ser el projecte amb més suports en la pri-

mera fase de prioritització de propostes per al pressupost.

La proposta la feia l'equip femení, però repercutia en tothom que volgués jugar al criquet a la ciutat, i la Federació Catalana de Criquet s'hi va implicar a fons. «Anaven de botiga en botiga, amb fulletons, informant la gent i animant-la a votar», explica la Hifsa. «A la nostra comunitat no tothom fa servir Internet i va ser un inconvenient que només es pogués votar en línia». Però va ser la mateixa comunitat la que va donar un suport intensiu a qui no sabia com votar perquè el camp sortís endavant.

El projecte és un dels dos amb un pressupost més elevat entre els aprovats i això tampoc no s'ho esperaven. «Nosaltres no demanàvem 1,6 milions d'euros, no som arquitectes ni tenim empreses de construcció, però, treballant amb els tècnics municipals en les reunions per definir el projecte, va sortir això», explica l'Ana. El camp no pot arribar a les dimensions reglamentàries per a partits oficials, «però tot està dissenyat per poder-hi jugar a criquet; les línies al terra, el *pitch*, tot», destaca. «El que buscàvem era tenir un espai per entrenar i fer-hi algun partit amistós».

Totes confien que, quan hi hagi un espai adaptat per al criquet a la ciutat, es podrà avançar per normalitzar aquest esport. «Si hi ha un lloc per jugar, clar que hi haurà més equips», assegura l'Aliza. I potser servirà perquè l'únic equip de criquet femení de l'Estat trobi contra qui jugar, perquè de moment només han trobat rivals a l'estranger.

LA GUINA DE L'ESCOLA LA PAU: UNA CONQUESTA PER L'EQUITAT GUINADA A FOC LENT

JOÃO FRANÇA

L'Escola La Pau es troba en una frontera de Barcelona; un carrer més enllà, hi ha el municipi de Sant Adrià de Besòs. Però, al marge del lloc que ocupa al mapa, la comunitat educativa lluita per no quedar-se fora de les fronteres socials i econòmiques. És una escola de les considerades de «màxima complexitat» per la situació socioeconòmica de les famílies, però justament per això no es cansen de reclamar millores. L'estiu del 2020 van celebrar que la plaça de formigó i sense nom a la sortida del centre s'hagués convertit en un espai de joc i convivència.⁴ Mentrestant, però, lluitaven també per tenir una cuina a l'escola i garantir un àpat diari de més qualitat a l'alumnat.

«Fa moltíssims anys que intentem tenir una cuina, però, per una cosa o una altra, la proposta mai no havia tirat endavant, i semblava impossible», explica Vanessa Alarcón. Parla amb coneixement de causa: el seu fill i la seva filla estudien a l'Escola La Pau, i ella hi treballa com a monitora de menjador, però és que, a més, hi va estudiar, com també el seu pare: «Per això sé tota la història, que ve de molt lluny».

La directora del centre, Sònia Burgués, no hi té un vincle de tres generacions, però hi treballa des de fa quinze anys i també sap que la lluita és antiga. «Des que hi vaig entrar hi havia mares reclamant», rememora. I

hi afegeix: «Havien sortit esquerdes a la cuina i les mares ho van denunciar, va venir la televisió, però la solució del Consorci d'Educació va ser tancar-la i tapiar-la, perquè deien que no hi havia diners per fer l'obra».

Amb aquests antecedents, van presentar el projecte de reformar la cuina a la convocatòria dels pressupostos participatius, però sense gaire esperança. «Fem-ho, però

⁴ Helena LÓPEZ, «Una plaza de la que aprender», *El Periódico* (9 agost 2020), <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20200809/una-plaza-de-la-que-aprender-8063150>.

sortirà que no», recorda la Vanessa que pensaven. No es veien amb gaires possibilitats d'aconseguir els suports necessaris. D'entrada, el 30% de les famílies de l'escola són del municipi veí de Sant Adrià i, per tant, no podien votar els pressupostos barcelonins. D'altra banda, hi ha un percentatge significatiu de famílies migrants en què els adults tenen dificultats amb l'idioma. «A més, som una escola petita; vèiem que escoles més grans, amb moltes línies, presentaven projectes i vèiem difícil que el nostre sortís», apunta la Vanessa.

Tot i no veure-ho clar, no van desistir. «Vam sortir al carrer amb el portàtil amb la Vanessa, amb l'equip directiu, amb l'educadora i la integradora, per explicar i recollir suports», explica la directora. Van posar taules a les entrades de l'escola per informar tothom, amb els nois i noies més grans van fer pancartes durant l'horari del migdia, van sortir a informar la gent a l'entrada del metro, van fer díptics... «Persona que entrava a l'escola, persona a qui ho deia», diu la Sònia. I hi afegeix: «Va haver-hi molta feina, no va ser difondre el projecte i esperar que ens votessin i prou».

El resultat final no les va agafar per sorpresa, perquè cada dia estaven pendents de com avançaven els suports recollits, però això no va treure l'alegria i la plorera quan el projecte va estar definitivament aprovat.

El centre va celebrar els cinquanta anys acomiadant el vell menjador, en espera d'inaugurar el nou, més adaptat a les seves necessitats. El projecte el van decidir conjuntament entre tècnics i equip educatiu, sobretot pel que fa a la part de menjador. «Vam parlar amb l'equip de menjador per

veure quines eren les necessitats, i els arquitectes ens han fet força cas», celebra la directora. L'alçada de les aigüeres, el tipus d'aixetes, els espais per a la brossa o per raspallar-se les dents, tot això es va decidir tenint en compte les demandes de la gent que hi treballa cada dia. El que més destaquen des del centre són les taules rodones, amb què nens i nenes podran dinar en un entorn més familiar i amigable.

«El que volíem era que els nens tinguessin almenys un àpat digne al dia, perquè les d'aquesta escola són famílies molt vulnerables; i ens preguntàvem per què algunes escoles tenen cuina i altres no», planteja la Vanessa. La Sònia hi afegeix que tenir càtering en comptes de cuina pròpia tirava enrere moltes famílies: «Èrem l'única escola sense cuina del nostre entorn i hi ha famílies que, quan venen a les jornades de portes obertes, desisteixen de l'escola per això, encara que els agradi el projecte educatiu».

«Al final, la proposta de la cuina la fem per al bé dels nens, perquè no és el mateix el menjar acabat de fer que el que ens arriba d'un càtering en safates de plàstic, que a més a més, genera més residus», conclou la Vanessa. I la directora hi afegeix que «hi ha nens que potser només tenen aquest àpat fort al dia, i hem d'aconseguir que sigui de més qualitat». Tot i no tenir gaires esperances, tenien clar l'objectiu, i després d'anys, després de tornar de les vacances d'hivern del gener del 2023, finalment, poden con viure amb la flaire del menjar fent xup-xup durant les classes del matí.

→ Vanessa Alarcón, mare de l'escola (a l'esquerra), i Sònia Burgués, directora del centre (a la dreta), a la nova cuina de l'Escola La Pau.

ASSEMBLEES DELIBERATIVES

ARANTXA MENDIHARAT

Polítòloga, medidora cultural
i cofundadora de Deliberativa

«UN GRUP DIVERS I INFORMAT PREN MILLORS DECISIONS QUE UN GRUP HOMOGENI»

Arantxa Mendiharat és cofundadora, amb Yago Bermejo, de Deliberativa, una entitat que treballa en la promoció de processos deliberatius i que ha estat la responsable d'assessorar la primera experiència d'assemblea deliberativa per sorteig a la ciutat de Barcelona. Amb Ernesto Ganuza ha publicat *La democràcia es possible: sorteo cívico y deliberación para rescatar el poder de la ciudadanía*, un llibre en què aborden la idea que el sorteig ens pot ajudar a enfortir la democràcia.

Què és un procés deliberatiu?

És un procés que implica ciutadans elegits per sorteig que representen una mostra descriptiva de la població, que reben informació sobre una pregunta que se'ls fa des del govern i que formulen recomanacions per respondre-la.

Com pot ser una mostra aleatòria però alhora representativa de la ciutadania?

En realitat, es fan dos sortejos. En el primer se sortegen adreces, telèfons o noms. Un cop reben una primera invitació, es fa un sorteig entre les persones que s'han ofert voluntàries, i en aquest s'estratifica segons uns cri-

teris definits que acostumen a ser edat, sexe, localització geogràfica, nivell educatiu i, en general, una pregunta relacionada amb el tema que es tractarà, per evitar biaixos sobre la temàtica. Per exemple, si es fa un procés sobre Europa o sobre el canvi climàtic, que són temes sobre els quals hi ha força polarització, s'intenta tenir en compte les diferents postures perquè el grup que surti sigui representatiu.

Què aporta el sorteig en aquest procés deliberatiu?

Aporta diversitat de punts de vista, que el grup que pren les decisions o realitza les re-

comanacions sigui realment com el que en el món anglosaxó anomenen un *minipublic*, un grup que representa el conjunt de sensibilitats en una societat. També són processos que obliguen persones molt diverses a posar-se d'acord sobre temes molt concrets. El que ens mostren és que són capaces de posar-se d'acord, i en tenen ganes i produeixen coses molt interessants. A més, segons els estudis sobre intel·ligència col·lectiva, un grup divers i informat acostuma a prendre millors decisions que un grup homogeni i informat de la mateixa manera. Llavors és una doble riquesa: el que surt d'aquests processos té una legitimitat de representar el conjunt de la població, i a més és de qualitat, perquè es genera més intel·ligència entre persones diverses que entre persones semblants.

Aquesta deliberació entre persones diverses sembla clau en el context actual de polarització política.

Efectivament. A vegades alguns tenen la temptació de fer un grup per sorteig, perquè et permet arribar a persones a qui normalment no arribes, però després fan un procés participatiu tradicional. Perquè un procés deliberatiu sigui complet i de la més alta qualitat, no n'hi ha prou amb el sorteig, cal aplicar metodologies deliberatives per buscar consensos en els temes que es tracten.

Quins són els mecanismes per fer aquesta deliberació?

Les assemblees ciutadanes tenen sempre tres etapes: informació, deliberació i recomanació. L'etapa d'informació és fonamental en aquest món en què hi ha molta desinformació. Hi ha una part d'escoltar les persones ex-

ertes en la temàtica o que hi tenen un vincle directe, però cal assegurar que aquestes veus siguin el més diverses possibles. La segona, la de deliberació, té a veure amb mecanismes bastant senzills, de treballar en plenari i en grups petits, en què les persones que no estan acostumades a parlar es puguin expressar. Es tracta d'assegurar que la mateixa estructura de participació promogui que tothom realment hi participi, es pugui expressar i es tingui en compte.

Potser en la fase d'informació és justament on es poden introduir més biaixos en la deliberació. Quins mecanismes hi ha per evitar-ho?

Hi ha tot un mecanisme de governança de l'assemblea per fer que les veus siguin diverses. Normalment, establim dos comitès: un de seguiment, en què participen tots els partits polítics i grups d'interès, i un de continguts, que intenta ser divers, en general, format per persones expertes. El comitè de continguts està supervisat pel de seguiment. És un mecanisme una mica carregós i complex, però és indispensable, perquè si es manipula d'alguna manera la informació que es transmet, es pot portar l'assemblea cap a un costat determinat. També hi ha un altre contrapoder, que és que els mateixos participants a l'assemblea poden demanar quina informació volen, i això ens assegura que no només és informació que hagi proposat el comitè de continguts. També és veritat que és fàcil dir «convoquem totes les veus», però no és fàcil fer-ho, per moltes raons. Potser hi ha persones que és difícil de convocar, per exemple, els que puguin quedar com els dolents de la pel·lícula tendeixen a no voler ser-hi. D'altra

banda, des de les administracions sovint és més fàcil, per temps i recursos, aprofitar les persones que hi treballen que no buscar exemples a fora. S'ha de cuidar tot això, i sovint és una qüestió més de mitjans i de temps que de voluntat, que hi és.

Un cop la gent és sortejada, com es fomenta que hi vulguin participar?

La gent que sempre participa, també participarà aquí, i acostumen a ser persones amb un nivell educatiu més alt, normalment homes, més aviat de mitjana edat. Per aconseguir la participació de persones amb menys recursos, de joves o també de gent gran, calen incentius. Un és clarament el pagament d'una compensació econòmica. En cada procés tenim persones que s'hi apunten perquè cobren uns diners, i això està molt bé, d'entrada, perquè es reconeix el valor de la feina que estan fent i, segon, perquè és una manera d'incentivar-los, i després veiem que s'impliquen de ple en el procés com qualsevol altra persona. Un altre incentiu és fer-los entendre que, encara que no sàpiguen del tema, que no hagin participat en aquest tipus de processos, podran aportar i tindran un lloc, i és que molta gent no s'hi apunta perquè no se sent capacitada.

Suposo que també és important que sàpiguen què passarà amb allò que surti de l'assemblea.

Efectivament, cal dir molt clarament des de l'inici fins a on arribarà el procés. En el punt en què estem, el que demanem a les institucions amb què treballem és que donin una resposta pública a les recomanacions de l'assemblea. En el cas del Fòrum Jove BCN, la

resposta de l'Ajuntament de Barcelona és un molt bon exemple de com respondre. La idea és poder-ho fer en una primera data, dos o tres mesos després del final de l'assemblea, i en dues dates més, un any o un any i mig després, per fer el seguiment d'allò a què s'han compromès en la primera devolució.

Quin exemple d'èxit destacaríeu en l'aplicació de les assemblees ciutadanes?

L'assemblea ciutadana que es va fer a Irlanda sobre la qüestió de l'avortament és un bon exemple per moltes raons. Primera, perquè ja havien fet altres assemblees abans i havien anat aprenent dels processos anteriors. Després, perquè van triar una pregunta molt complexa que políticament estava molt enquistada; crec que en tots els països coneixem preguntes que són molt difícils de resoldre a nivell polític. D'altra banda, van aconseguir que la informació reflectís realment totes les opinions, i això els participants ho van valorar molt positivament. I finalment, que un cop l'assemblea havia fet les seves recomanacions, es va fer un referèndum per validar el resultat de l'assemblea, que va acabar amb el reconeixement del dret a l'avortament. Tot aquest procés, que culmina amb el referèndum, és molt complet i molt interessant.¹

Però no és el model que s'aplica en totes les assemblees deliberatives.

En molts països fa molts anys que duen a terme aquests processos i s'estan atrevint més, però en els països on hi ha menys trajectòria del sorteig és normal que calgui una corba d'aprenentatge, i els governs no s'atreveixen tant a formular preguntes realment política-

ment complicades o sensibles. És cap a on hem de caminar, perquè cal molta feina per posar en marxa aquests processos, i s'hauria de fer quan realment aquesta metodologia serveixi per abordar temàtiques que no es poden abordar d'una altra manera.

Idealment, el resultat hauria de ser sempre un referèndum sobre la base de les conclusions de l'assemblea?

Depèn. Quan realment veus, com en el cas de l'avortament a Irlanda, que políticament serà molt complicat per a un govern aplicar algunes de les recomanacions, el referèndum pot ser un suport. Però, per exemple a França, en la Cimera Ciutadana pel Clima es van plantejar si sotmetre a referèndum la totalitat o part de les recomanacions, i van decidir no fer-ho.

Segurament hi deu haver gent que té prejudicis cap a aquest model, que se l'imagina, com dieu al llibre, com les assemblees de comunitats de veïns, que tenen tan mala fama. Com es trenquen aquests prejudicis?

D'una banda, explicant un cop i un altre com funciona, que, com hem anat comentant, això va molt més enllà d'una comunitat de veïns per moltes raons. I de l'altra, experimentant-ho de primera mà, o coneixent algú que hi hagi participat, i això només pot passar multiplicant les assemblees ciutadanes. És un camí llarg, però que s'està fent arreu del món. I després, la següent passa és pensar si podem repensar el sistema polític en funció del que hem après en aquests processos deliberatius; que, en comptes de ser un mecanisme complementari, puguin reemplaçar mecanismes actuals.

Què es podria reemplaçar dels sistemes de govern actual?

Ara mateix, no hi ha un model fix de sistema polític basat en els principis del sorteig o la deliberació, però hi ha molta gent que hi està pensant. La idea és que les assemblees legislatives podrien ser assemblees ciutadanes elegides per sorteig, que al seu torn elegirien persones competents per assumir els càrrecs executius. Això és un model sense eleccions, però és que tenim molt ficat al cap que la democràcia són les eleccions, i fa dos-cents anys teníem pensadors que ens deien que eleccions eren igual a oligarquia, i democràcia igual a sorteig. Potser les eleccions, que sempre ens han semblat la pedra angular de la democràcia, poden ser reemplaçades pel sorteig.

¹ Per a una explicació més detallada d'aquest cas i altres casos d'aplicació del sorteig cívic, vegeu Ernesto GANUZA i Arantxa MENDIHARAT, *La democràcia es possible: sorteo cívico y liberación para rescatar el poder de la ciudadanía*, Bilbao, Consonni, 2020, 123-51.

FÒRUM JOVE BGN: LA PRIMERA EXPERIÈNCIA DE PROCÉS DELIBERATIU PER SORTEIG DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

ORLAND BLASCO ALEU

Coordinador de projectes
de Democràcia Activa
a l'Ajuntament de Barcelona

MANEL PUNSODA I BUXÓ

Director del servei
de Democràcia Activa de
l'Ajuntament de Barcelona

En aquest text trobareu, més que un relat de com es va fer el Fòrum Jove BCN, la primera experiència d'assemblea deliberativa per sorteig a la ciutat, una reflexió sobre el context en què es va produir, els elements clau abans d'engegar-lo, les dificultats i reptes del seu desenvolupament, i una reflexió final sobre les perspectives que obre aquest model, no tan sols en els processos participatius sinó mes enllà d'una millora de la participació i els seus canals. Parlem de la millora de la qualitat democràtica, la proposició de lleis i normes, o fins i tot les propostes més agosarades per complementar el sistema electoral de la democràcia representativa. Un debat en què la democràcia té diferents canals, tots vàlids, però complementaris, i cap per sobre dels altres.

El febrer del 2021, encara amb la pandèmia activa però en una etapa de relativa recuperació i menys incertesa, la ciutat de Barcelona bullia per les protestes als carrers contra l'ingrés a presó del raper Pablo Hasél, bàsicament protagonitzades per joves, que van durar unes quantes setmanes. Aquests fets van posar el focus mediàtic en els joves, en la violència de les protestes, en si era un esclat de ràbia com a reacció al seu menysteniment durant la pandèmia, en si els joves reclamaven opinar i que se'ls tingués en compte, en l'edat tan baixa dels participants en les manifestacions, etc.

En aquest context el govern municipal acorda amb el grup d'Esquerra Republicana de Catalunya iniciar un procés per conèixer les demandes de joves i adolescents de la ciutat, detectar les seves necessitats i definir les polítiques que caldria prioritzar des de l'Ajuntament.

Això era una oportunitat per fer un procés participatiu amb joves de la ciutat, contactant-los directament i donant-los la paraula. No es tractava de fer un procés per parlar dels i les joves, sinó perquè parlessin els i les joves. Calia, doncs, trobar una fórmula per fer un procés representatiu del jovent de la ciutat, respectuós amb les seves opinions, engrescador per als participants i pràctic en les seves propostes. Calia, per tant, una metodologia innovadora. El temps, com sempre, ens acuitava.

DEFININT EL PROCÉS

L'acord polític es va convertir en un encàrrec per definir el procés. De seguida es van començar a explorar les possibilitats d'utilitzar la metodologia de les assemblees deliberatives per sorteig per fer un procés participatiu amb joves. Es va constituir un grup de treball amb la implicació de les regidories de Joventut i de Participació, els departaments de Democràcia Activa, Joventut i Innovació Democràtica, i es va demanar assessorament a l'entitat Deliberativa com a experts i referents d'aquests processos en els àmbits estatal i europeu. Començat el procés, s'hi va incorporar també l'empresa dinamitzadora. Aquest grup motor es va mantenir viu durant tot el procés i s'hi anirien incorporant d'altres departaments en funció del moment i les necessitats. La preocupació per fer una aplicació metodològica impecable des del primer moment va comportar un fort compromís polític en mantenir els espais de coordinació i en tenir molt en compte l'assessorament metodològic expert durant tot el procés.

La primera feina d'aquest grup motor va ser definir els termes i la metodologia del procés: el **nom**, l'edat dels participants, el sorteig, la pregunta i la carta adreçada als joves, l'elecció de temes, com ara assegurar el compromís de par-

ticipació, el calendari del procés, la comissió de seguiment, el retorn, etc. El nom, que tot i que no feia la cosa, tenia la seva importància. El debat es va centrar en si fer servir el nom Assemblea Ciutadana o buscar una alternativa. Es va valorar l'inconvenient d'utilitzar el terme *assemblea* perquè era un concepte usat tradicionalment en diferents espais joves i podria donar peu a confusió o que s'argumentés que l'Ajuntament s'apropiava de noms o conceptes d'altres espais del jovent. Finalment, es va optar per Fòrum Jove BCN, que es podia assimilar també a àgora o espai de debat.

També podria ajudar a posar nom a altres experiències deliberatives per sorteig que en el futur es poguessin impulsar.

Es va debatre també la idoneïtat de fer un procés d'aquest estil amb una **franja d'edat determinada**. Les experiències d'assemblees deliberatives fetes fins aleshores s'havien adreçat sempre a la població en general i no teníem referents sobre aquesta metodologia amb un sector de població específic. Constatat que no es trobaven impediments tècnics per fer-ho, estava clar que, també en aquest sentit, fariem un procés inèdit i experimental.

Una qüestió cabdal que va sortir als debats previs va ser la de **cobrar per participar**. Segons els experts, el pagament com a compensació econòmica per la participació facilita el compromís amb el procés de les persones participants i és garantia de diversitat. Les dietes compensen els possibles inconvenients que es presentin. A l'Ajuntament mai no s'havia aplicat aquest criteri en espais de participació. Es justifica perquè normalment la participació atreu uns sectors

CALENDARI DE LES FASES DEL PROCÉS DELIBERATIU

FASE D'AGENDA

Juliol-setembre del 2021

- Prioritzar les temàtiques que es volen treballar.
- Plantejar preguntes-repte a l'Ajuntament.

FASE DELIBERATIVA

Octubre-desembre del 2021

Fase d'informació

- Crear aprenentatge col·laboratiu.
- Generar recomanacions de polítiques.

Fase d'elaboració de propostes

FASE DE RETORN I SEGUIMENT

Gener-març del 2022

- Retorn polític de l'Ajuntament sobre les propostes.
- Seguiment de les recomanacions presentades pels i les joves participants.

determinats de la població, vinculats a opcions activistes i compromeses amb la comunitat, en detriment d'altres sectors, més desvinculats d'allò comunitari o vulnerables, que no participen en processos participatius perquè no els arriben les convocatòries o no s'hi senten implicats, o tenen altres prioritats, potser vinculades a resoldre necessitats més bàsiques. Per corregir aquesta tendència es va acordar aplicar una compensació econòmica a les persones participants, entesa com un servei a la comunitat, i prenent com a referència el barem utilitzat per formar part de les meses electorals.

El **sorteig** és un dels conceptes claus d'aquest tipus de procés deliberatiu, amb pocs precedents a Barcelona.² Es tractava d'aconseguir un grup de joves que representés el més fidelment possible el conjunt de la població jove de la ciutat. Es van triar aleatòriament 20.000 joves del padró entre 16 i 29 anys. Es van establir quotes per gènere, edat, origen i nivell socioeconòmic, en la mateixa proporció que al padró. Aquests joves van rebre una carta de la mateixa alcaldessa de la ciutat convidant-los a participar en el procés. Entre totes les respostes afirmatives rebudes es va fer un sorteig per escollir les 99 persones que finalment participarien al Fòrum Jove BCN. Es va organitzar també un grup de joves de reserva per suplir possibles baixes, utilitzant els mateixos criteris de selecció.

Els experts consideraven un tema clau la **pregunta adreçada als joves**. Trobaven imprescindible que fos concreta i que interpel·lés els i les joves directament. Teníem clar que l'èxit

² A Barcelona hi ha el precedent del Consell de Cent Joves aprovat per plenari el 25 d'abril de 1997, que preveia la participació de seixanta joves per sorteig triats aleatòriament a partir del padró i en proporció al nombre de joves de cada barri. Aquest consell no es va consolidar i es va liquidar al cap de pocs anys. Des del 2021, també s'utilitza el sorteig per escollir 25 representants de la ciutadania al Consell de Ciutat, màxim òrgan de participació creat el 2004. Sobre aquest darrer cas, vegeu Sara SANS, «El club del ciutadà motivat», *La Vanguardia* (11 març 2021), disponible a <https://www.conselldeciutat.barcelona/2021/03/26/en-marxa-la-renovacio-de-la-ciutadania/>.

en les respostes que rebéssim dependria del fet que els joves se sentissin interpel·lats directament per la pregunta de la carta. Finalment, després de moltes propostes, es va concretar la següent: «**Què necessites per dur a terme el teu projecte de vida a la ciutat de Barcelona?**». Aquesta pregunta era prou explícita per implicar els joves i, alhora, permetia diversitat de respostes per proposar diferents temes per al debat.

Una altra qüestió prèvia va ser l'**elecció de temes** que es volien debatre. La metodologia d'assemblees deliberatives preveu l'elecció dels temes per part de les persones participants; per això, els primers debats tenen aquest objectiu. Acceptada aquesta premissa, calia concretar el nombre de temes que s'escollirien. D'una banda, els experts proposaven l'elecció de pocs temes per garantir un debat a fons i, de l'altra, des de l'Ajuntament es volia aprofitar la convocatòria per debatre uns quants temes diferents que posteriorment es poguessin incorporar al nou Pla d'adolescència i joventut.

Debatre pocs temes facilitava que tothom participés en els debats, mentre que debatre'n més demanava fer grups diferents per a cada debat. Finalment, es va acordar que s'escollirien tres temes. Quedava clar que això afegia complexitat a l'organització de les sessions, però que també s'enriquia el debat. Amb tot, caldria assegurar la diversitat en cada grup de debat.

El **temps** també va ser un element clau a l'hora de definir el procés. Calia compaginar el temps participatiu, el polític i l'administratiu, i això no era fàcil. El temps polític demana respostes ràpides. La participació requereix disposar dels temps necessaris per adaptar-se a les disponibilitats dels participants. El temps administratiu és lent, perquè cal complir els procediments establerts. Fer coincidir aquests temps diferents en un sol calendari va ser molt complicat. Finalment, es va concretar el calendari dels debats: sis mesos de durada, de juliol a desembre. Posteriorment, es faria la sessió de retorn.

Tot procés participatiu té una **comissió de seguiment** per acompanyar la metodologia, l'evolució del procés, fer-ne el seguiment i, si cal, proposar mesures de millora. Es va acordar que en formessin part tots els grups polítics municipals, tres joves del procés, tres entitats juvenils representatives d'entitats joves de la ciutat i tres persones tècniques de les direccions implicades en l'organització del procés. Es va constituir abans de l'inici dels debats.

Finalment, en aquest grup motor es van acordar unes bases per al **retorn** als participants de les propostes que finalment presentessin, una vegada valorades per l'Ajuntament. Quedava clar que era un moment bàsic per a la credibilitat del procés. Es va acordar que s'havia de fer el més ràpidament possible, i en qualsevol cas no més de tres mesos després que s'haguessin presentat les propostes finals. També hauria d'implicar els diferents referents polítics i tècnics de les àrees responsables dels temes escollits pels i les joves, i s'hauria de fer de forma clara, concreta i entenedora pel jovent.

COMENÇA L'AVENTURA: ASPECTES CLAU DE L'EXECUCIÓ DEL PROJECTE

El Fòrum Jove BCN es va acabar concretant en sis sessions de set hores cadascuna, entre divendres tarda i dissabte al matí, de juliol a desembre. De totes les opcions plantejades va semblar que aquesta seria la que més facilitaria la participació del jovent. Els dos primers caps de setmana serien sessions d'agenda que servirien per definir i triar els tres temes. Els tres següents caps de setmana servirien perquè els participants adquirissin coneixements sobre els temes escollits i per fer propostes i debatre-les. El darrer cap de setmana seria per concretar i prioritzar les propostes que es presentarien a l'equip de govern. En principi, semblaven moltes hores de debat, si es compara amb els estàndards dels debats convocats per l'Ajuntament. Aquesta vegada, però, calia assegurar que els i les participants tinguessin els mateixos coneixements per opinar en igualtat de condicions.

A més del grup impulsor es va constituir un **equip tècnic** del procés per treballar les dinàmiques, la logística i la comunicació. En formaven part personal tècnic dels departaments implicats i de l'empresa dinamitzadora, així com assessors externs. Va tenir un paper clau en el bon desenvolupament de les sessions i va resoldre les dificultats que anaven apareixent amb solucions creatives i flexibles. També reportava i donava contingut a les sessions del grup impulsor. El funcionament coordinat dels dos espais va ser clau.

Les 20.000 cartes enviades van donar resultat: 1.618 joves van contestar afirmativament la invitació a participar. Això significava el 8% del total, i estava molt per sobre de les respostes esperades segons les dades dels experts d'altres processos similars. Aquí vam tenir un primer indicador d'èxit de la convocatòria.

Un segon indicador d'èxit el vam tenir en comprovar el nivell de **diversitat** del conjunt de joves participants. La selecció i l'estratificació del padró fetes havien estat encertades. Només calia observar les persones que arribaven el primer dia per participar en els debats per veure que les diversitats d'edat, origen, territori, estudis, feina i realitats

familiars i culturals hi estaven molt representades. I aquesta diversitat es va anar mantenint al llarg de totes les sessions, tot i que la participació va anar disminuint al llarg del procés. Aquesta experiència va demostrar que amb la metodologia del sorteig es garantia molt millor la diversitat en la participació que amb altres metodologies.

Cal destacar també que aquesta metodologia exigia una feina molt important de **relació, contacte i seguiment** amb les persones participants, que es va fer de manera prèvia, però també durant el procés. És el que va permetre resoldre dubtes, tramitar incidències, gestionar canvis o altres qüestions que en un col·lectiu tan divers com el dels 99 joves participants es presentaven constantment. Aquí va ser molt important la tasca feta per l'empresa dinamitzadora del procés. Aquest contacte més personalitzat es va complementar amb l'ús de la plataforma Decidim per compartir procediments, documentació, informació, recollida de suggeriments i propostes, etc.

En aquest escenari, en què la metodologia estava pensada al mil·límetre, es van haver d'incorporar també mecanismes de flexibilitat per respondre a situacions no previstes. Així, l'evolució de la pandèmia (que en aquell moment s'acarnissava especialment entre els joves) ens va obligar a posposar la segona sessió de debat, fet que va suposar que la primera de les seves fases quedés partida per les vacances d'estiu. També va caldre repensar els espais previstos i buscar-ne de més grans per garantir la distància física de seguretat entre les persones participants. Tot i així, després d'alguns dubtes, es va decidir mantenir les convocatòries amb format presencial, la qual cosa va facilitar molt la relació i la complicitat entre els i les joves participants.

Els diferents tempos previstos no sempre van coincidir. La novetat de la metodologia decidida, així com el poc temps disponible per fer la tramitació administrativa necessària, van comprometre molt seriosament el calendari del procés. En aquest cas, la flexibilitat i la bona predisposició de tots els departaments municipals implicats ens van permetre superar les rigideses de la tramitació (que sovint no entén de processos innovadors). També cal fer esment que

la bona predisposició dels i les joves participants va facilitar superar les dificultats que apareixien.

Començats els debats, ben aviat es van posar sobre la taula els temes que les participants anaven proposant com a prioritaris. De bon començament es va proposar a les participants que triessin un màxim de tres temes per assegurar que es poguessin fer debats de qualitat. D'entre tots els temes proposats, els que van aconseguir més consens i, d'alguna manera, aglutinaven diferents temes proposats, van ser: educació, emancipació i salut mental. Amb la tria d'aquests temes es va acabar la fase d'agenda.

Per entrar en la fase deliberativa, va ser clau la participació de diferents **persones expertes** en cadascun dels temes triats pels joves. Un total de 36 persones hi van participar per aportar informació dels serveis, recursos o entitats relacionats amb els temes triats i respondre tots els dubtes que se'ls va plantejar. La llista de serveis es va elaborar a partir de les

demandes recollides en els debats. També hi van participar quatre responsables municipals de temes transversals i els sis referents polítics dels àmbits que tenien incidència en els temes triats. La bona predisposició i proximitat de les persones convidades va facilitar que aquesta fase, tot i ser molt intensa, aportés una informació molt valuosa als i les joves i els va empoderar en coneixements sobre els temes triats. Això va permetre que les propostes que després es van debatre tinguessin molt en compte el que ja es feia a la ciutat.

La fase deliberativa es va acabar amb l'elecció de **22 recomanacions o propostes** que el conjunt del jovent participant va presentar a l'equip de govern per tal que les pogués valorar: cinc propostes de l'àmbit d'educació, vuit propostes de l'àmbit d'emancipació i nou propostes de l'àmbit de la salut mental. Va ser el mateix grup de joves que va establir el percentatge de suports que havia de rebre cada proposta per ser finalment presentada al govern municipal. En aquest cas, van fixar el llindar en un 70% de suports per tirar endavant.

El més important de tot, sens dubte, va ser que aquestes propostes havien sortit d'un procés deliberatiu intens de 42 hores de debats, dut a terme per un grup de joves de la ciutat, triats aleatòriament del padró i sortejats a partir d'una estratificació que reproduïa la realitat del jovent de la ciutat. El procés en si, s'havia acabat molt satisfactòriament. Tot el que s'havia decidit ho havien acordat el jovent participant, amb un acompanyament metodològic i seguint una pauta i un calendari prefixat. El jovent participant havia complert perfectament el seu paper.

Ara, la pilota era a la teulada municipal: calia valorar les propostes presentades, i fer-ho amb rigor i rapidesa.

EL RETORN I SEGUIMENT: DONAR CREDIBILITAT AL PROCÉS

El compromís adquirit amb els i les joves participants de valorar les propostes presentades i fer-los devolució es va concretar ben aviat. El retorn es faria el dia 17 de febrer del

2022 al Saló de Cent, l'espai més institucional de l'Ajuntament, i seria liderat per l'alcaldeessa de Barcelona. Es volia fer palesa la credibilitat que el govern municipal donava al Fòrum Jove BCN, tant de cara als participants com de cara a la ciutadania.

Totes les propostes van ser valorades per les regidories i pels departaments municipals implicats. Les propostes i la resposta a cadascuna d'elles per part de l'Ajuntament es van recollir en una publicació³ que, de forma clara, explicava en cada cas si la proposta era acceptada o rebutjada, i justificava la decisió. Aquest document es va fer arribar a totes les persones participants del Fòrum Jove BCN dies abans de la sessió de retorn. De les 22 propostes presentades, se'n van acceptar 20.

Tot i que la sessió de retorn es va fer al Saló de Cent, es va desenvolupar amb una dinàmica de proximitat molt pensada, sense taula presidencial i amb totes les persones participants (joves i polítics) al mateix nivell. Això va facilitar que l'exposició per part dels responsables polítics no monopolitzés l'acte i que sorgís un diàleg entre totes les persones participants. Cal destacar especialment les intervencions en aquest acte dels participants més joves del Fòrum, que tenien entre setze i vint anys. Aquest fet il·lustra l'empoderament actiu que aquest sector va anar adquirint progressivament al llarg del procés.

Acabat el procés, en l'acte de retorn es va prendre el compromís de crear una comissió de seguiment per implementar les propostes. Alguns dels participants formaran part d'aquesta comissió de seguiment i, per tant, aniran rebent informació de manera regular. A la resta, tot i que no està regulat, s'està pensant quina és la millor manera de mantenir-los informats i que, si volen, puguin rebre el retorn de l'evolució de les seves propostes. De fet, i mentre això no està organitzat, s'ha facilitat al conjunt de joves participants informació puntual rellevant sobre la implementació d'algunes de les propostes fetes, i en algun cas se'ls ha convidat a visitar algun servei ja ampliat, com el ara Konsulta'm, un servei de suport psicològic que després de les recomanacions ha passat a atendre també majors de 22 anys. D'aquesta

manera, els joves que vulguin podran rebre retorn sobre la implementació d'allò que havien proposat, i que ja estigui en marxa, sigui la campanya de comunicació per a joves, l'app de Salut o les oficines d'assessorament laboral.

UNA REFLEXIÓ FINAL: QUIN ÉS EL LÍMIT DE LA PARTICIPACIÓ PER SORTEIG?

En aquest moments hem desenvolupat una experiència d'èxit d'un procés participatiu per sorteig a l'Ajuntament de Barcelona, i s'ha iniciat un segon procés amb aquesta mateixa metodologia sobre el canvi climàtic. També tenim una altra experiència d'èxit en la renovació de persones membres del Consell de Ciutat a partir d'un sorteig del padró.

³ AJUNTAMENT DE BARCELONA, «Document de retorn Fòrum Jove BCN» (17 febrer 2022), <http://hdl.handle.net/11703/124232>.

La participació per sorteig introdueix una variant molt interessant perquè permet la implicació de persones no habituades ni properes als espais de participació tradicionals. I això obre moltes possibilitats perquè permet que persones que no representen una opció o una postura determinada sobre el tema en qüestió hi puguin participar. En definitiva, democratitza la participació, i això, òbviament, és positiu, atès que, d'una banda, permet un debat més permeable i, de l'altra, permet que tothom que estigui empadronat hi pugui participar.

Ara bé, això pot substituir la participació «de sempre»? Des de la nostra experiència entenem clarament que no. D'una banda, els canals de la participació institucional tenen funcions diferents de les que tenen en la nostra societat els moviments socials com a agents de canvi i de construcció de ciutadania compromesa. Són dues realitats que han de ser complementàries i l'una no pot substituir l'altra. D'altra banda, i en el mateix sentit, la introducció de la *participació individual* no es pot fer a costa o en contra de la *participació col·lectiva*. En qualsevol cas, han de ser complementàries i retroalimentar-se.

Amb aquesta reflexió, volem aportar un granet de sorra que creiem necessari per no generar frustracions ni enfrontaments absurds. L'objectiu no és fomentar un model neoliberal de participació que posi en el centre l'individu, ni tampoc donar l'esquena als espais col·lectius i comunitaris que han de poder interpel·lar l'Administració. Però, alhora, també hem d'obrir la porta perquè les persones que no formen part d'espais preexistents ni representen opcions preestablertes també puguin participar dels afers públics.

L'experiència del Fòrum Jove BCN ens demostra que la participació per sorteig pot donar molt bons resultats i presentar propostes concretes, però això no pot anul·lar l'experiència acumulada per tants anys de treball associatiu d'entitats i col·lectius organitzats per fer també propostes concretes. Cal trobar la col·laboració necessària entre les dues experiències.

I aquest debat el podem ampliar si pensem que la participació per sorteig pot tenir un recorregut engrescador,

amb debats compartits, necessaris i oberts en diferents temes i diferents espais i canals de participació. En processos, en òrgans de participació, en propostes de normes o lleis, o en instruments complementaris a parlaments i plenaris municipals, el sorteig pot ser un bon instrument per copsar l'opinió ciutadana i recollir-ne les propostes.

El mateix podríem dir sobre experiències de sorteig en les organitzacions polítiques. Interessa que el debat sobre el sorteig com a eina de participació democràtica no el defugui els moviments polítics i socials. Sense ells, difícilment s'incorporarà a les institucions.

↑ Foto de grup de la sessió de retorn amb joves participants en el Fòrum, l'alcaldeessa i regidors i regidores.

GUILLEM CORONADO, MIREIA GÓMEZ, JÚLIA JIMÉNEZ I ALBERT PINA

Participants del Fòrum Jove BCN

«REALMENT NO ET POTS QUEIXAR SI NO FAS TOTS ELS POSSIBLES PERQUÈ LES COSES CANVIÏN»

«Jo quan veig una carta de l'Ajuntament penso: què volen cobrar?», confessa Guillem Coronado. Té 26 anys, és veí del barri de Sant Andreu i treballa com a enginyer en una empresa de construcció. La carta convidant-lo a ser un dels joves de la ciutat que van participar en el primer procés deliberatiu amb veïns i veïnes elegides per sorteig, el Fòrum Jove BCN, el va agafar per sorpresa.

Un any més tard, parla de la seva experiència amb Mireia Gómez, estudiant d'educació infantil de 22 anys i veïna del Guinardó; Júlia Jiménez, veïna de Porta de 17 anys i estudiant de batxillerat que es prepara per cursar els estudis de ciències polítiques i dret, i Albert Pina, també de 26 i també enginyer, veí de la Sagrada Família que treballa com a programador.

«Em va agafar per sorpresa i m'hi vaig apuntar perquè era una cosa nova; si sempre diem que els polítics no fan res i no canvia res, doncs és una oportunitat bastant única per intentar que canvii alguna cosa», apunta l'Albert sobre la carta. «És que jo penso que realment no et pots queixar de les coses si no hi participes; si no fas tots els possibles perquè les coses canviïn, tampoc no anem enlloc», hi afegeix la Júlia.

A la Mireia la carta li va arribar al límit del termini per inscriure's com a voluntària i

va començar a trucar i enviar missatges per assegurar-se que entrava. No es va fixar que la carta esmentava que tindrien una compensació econòmica i llavors ho va saber: «Jo ja estava convençuda, però és que llavors ja ho vaig estar absolutament». L'Albert critica que hi hagués qui participava «només pels diners, però no negaré que a mi m'anaven perfectes, és una ajuda». «Era un plus», diu el Guillem, «sobretot quan estàs en procés de buscar feina». «I especialment el dissabte al matí, que era quan feia més mandra», hi afegeix. Però

↑ Participants en el Fòrum Jove BCN durant l'entrevista en una sala de l'Ajuntament de Barcelona, el setembre del 2020.

remarca que «va ser una experiència divertida, perquè, si hagués estat nefasta, per molt que paguessin, no hi aniries».

La pregunta que se'ls plantejava perquè responguessin en aquest procés era: «Què necessites per dur a terme el teu projecte de vida a la ciutat de Barcelona?». El procés per arribar a unes conclusions no és senzill. «Jo crec que tothom anava una mica a cegues», diu la Júlia recordant la primera ocasió en què es van trobar. «Llavors ens van explicar quines fases tindria el procés, que en algun moment vindrien persones a ajudar-nos, però no teníem res gaire clar». L'Albert apunta que «fins i tot per a les persones que ho organitzaven era una novetat, anaven fent, i d'una sessió a l'altra les coses canviaven segons el nostre *feedback*».

En qualsevol cas, l'objectiu de la primera sessió va quedar clar: «queixar-nos», diu l'Al-

bert. «Es va dedicar la sessió a la detecció de problemes, a pensar què veiem a Barcelona que no ens agradava i que volíem canviar, i va estar molt bé, perquè a la gent normalment ens agrada queixar-nos». La següent tasca, però, era definir tres temes prioritaris als quals destinar el treball del Fòrum. «Van sortir uns deu temes i, per intentar fer-ne la majoria, vam anar agrupant els que més s'assemblaven o es complementaven», explica la Mireia. Els escollits van ser la salut mental, l'emancipació i l'educació.

COMPARTIR PREOCUPACIONS

El Guillem considera que si no haguéssim viscut la pandèmia, la salut mental no hauria estat un dels temes prioritzats. «Com va pas-

↑ Albert Pina.

↑ Mireia Gómez.

↑ Guillem Coronado.

↑ Júlia Jiménez.

sar amb la cultura», apunta la Júlia. La Mireia, que participava en un dels petits grups de debat dedicats al tema, explica: «Vam coincidir que s'està donant importància als problemes de salut mental com si passessin per la covid, però nosaltres vam voler insistir que la majoria de coses que et passen per la pandèmia segurament ja et passaven abans, i que el confinament només va fer que sortissin com una bomba».

Dins del bloc d'emancipació hi havia qüestions que anaven des de les laborals fins a l'habitatge. «A mi el que més m'interessava era el tema de poder viure sol, i no amb tres persones que no coneixes de res; és molt maco conèixer gent i tot el que vulguis, però no és el que busco», remarca el Guillem. Per la Júlia, en canvi, als seus setze en aquell moment, era el tema que li era menys proper, però va ser el que li va tocar.

Els criteris de formació dels petits grups de debat buscaven reproduir la diversitat que hi havia entre totes les persones que participaven en el Fòrum, tot i que alguns participants no ho vegin clar. «Sí que hi vaig poder participar i em vaig sentir escoltada, però només podia aportar què m'espero trobar en el

moment en què vulgui emancipar-me, perquè no tinc cap experiència de com està el panorama actualment», diu la Júlia. De la mateixa manera, el Guillem se sentia allunyat del tema educatiu després d'haver acabat els estudis.

L'Albert, en canvi, tot i haver finalitzat l'etapa educativa, considera que «l'educació és important perquè moltes coses que passen, de com ens comportem, com som, tenen a veure amb l'educació; no només amb els estudis, sinó en un sentit més ampli». La Júlia apunta que es va adonar «que podíem proposar coses, però en el fons qui gestiona l'educació és la Generalitat o l'Estat, que l'Ajuntament no té competències per canviar els currículums. Es podien fer coses? Sí, però a menor escala».

La qüestió de les competències va estar present en tot el procés. «En principi, tu ja hi vas sabent que el Fòrum es fa en l'àmbit de l'Ajuntament, però hi havia gent que insistia amb coses com canviar els currículums», diu la Mireia. «La gent proposava coses a nivell de l'Estat o de la Generalitat, que està molt bé que et preocupin i vulguis canviar-les, però no era l'espai», hi afegeix la Júlia.

El Guillem, per la seva banda, remarca que «també hi havia coses, sobretot en tema de salut mental, en què deies: "De veritat que això no és potestat de l'Ajuntament?". Per què hi ha coses que s'han de centralitzar tant? No té sentit». Per això, apunta, moltes de les propostes de l'àmbit de salut mental, el que li va tocar, «anaven en la línia d'ampliar coses que ja es feien, perquè, si ja es fan, segur que és viable fer-ho a una escala més gran o més accessible».

Quan se'ls pregunta si després d'aquest procés entenen millor el funcionament de l'Administració, ningú no s'atreveix a dir que sí. «A veure, una mica, però és que segueixen sent institucions tan grans...», diu la Mireia. I la Júlia hi afegeix que «les institucions del tipus que siguin normalment estan bastant allunyades dels ciutadans i ciutadanes, ho veus com una cosa no gaire propera».

RECOLLIR INFORMACIÓ

Un cop definits els temes, la fase següent del procés passava per recollir la informació necessària per elaborar propostes. Un cop

plantejats quins problemes detectaven dins de cadascun dels tres àmbits, «ens preguntaven amb quins experts voldríem parlar, i nosaltres, per exemple, per parlar de salut mental, vam demanar psiquiatres de la pública, psicòlegs de la pública, psicopedagogs que hagin estat en escoles...», recorda la Mireia. L'Albert, però, troba a faltar haver pogut saber millor com es va passar de les seves propostes a les persones que finalment van venir.

«A la part dels experts va faltar temps, però va ser interessant, d'una banda, perquè ens van aportar moltes coses que no coneixíem i, de l'altra, per contrastar idees allà on poguessin aportar solucions», diu l'Albert. «Estava pensat per tenir una mica la visió de totes les variables i no fer-nos una idea esbiaixada», hi afegeix el Guillem.

Ara bé, dels diferents perfils que hi van participar, són molt crítics amb qui no venia obert al debat: «Hi havia qui estava més obert a escoltar i a parlar, i d'altres que tenien una idea molt fixada, molt predefinida, i la seva aportació va ser molt limitada, perquè nosaltres estàvem oberts a estudiar moltes solucions i no tot encaixa en una sola resposta», critica l'Albert. El Guillem diu alguna cosa

semblant sobre les intervencions de càrrecs polítics: «N'hi havia de dos tipus, el que es volia explicar i es volia fer entendre, i el que tenia un discurs preparat i no baixava d'allà».

En aquesta fase lamenten sobretot la falta de temps. «Al principi, va ser una mica caòtic, perquè estaves cinc minuts parlant amb algú, després venia una altra persona, després una altra... T'atabalaves amb tanta informació, però a la sessió següent ja va estar tot més organitzat», assegura la Júlia.

CONCRETAR LES PROPOSTES

Després de la informació, es van dedicar a elaborar propostes, posar-les en comú dins de cadascun dels tres eixos i, finalment, entre totes les persones participants. «Realment, no es van acabar de fer i polir fins a l'última trobada», diu la Mireia. «En les sessions anteriors amb cada grup petit ja anàvem parlant de quina era la nostra intenció o què ens interessava, i llavors al final vam fer la posada en comú amb la resta de grups», explica. «Un cop havies parlat amb els experts tenies vint-i-cinc mil idees», hi afegeix el Guillem, i al final van acabar prioritzant-ne un parell en cada subgrup. Finalment, van fer una votació entre totes les persones participants, i van sortir endavant totes les que tenien almenys un 70% de suports. Només n'hi va haver tres que no van superar aquest llindar, «i de salut mental no en va caure cap», remarca la Mireia.⁴

Una de les problemàtiques que van detectar al llarg del procés era la manca d'informació sobre els serveis que ofereix l'Ajuntament, i per això van sortir tres propostes vinculades

a l'àmbit de la comunicació. «Recordo un polític que va dir que aquests temes s'anunciaven als diaris, i et quedés una mica de pedra, perquè segur que hi ha gent jove que compra els diaris, però jo no conec ningú», apunta la Júlia.

Un any després, asseguren que ja troben alguns resultats. L'Albert diu que ha vist un anunci en una marquesina de l'ampliació del servei de salut mental Konsulta'm a majors de vint-i-dos anys. A la Júlia li ha sortit un a Instagram, i el Guillem n'ha sentit un a la ràdio. «Ho vaig sentir i dic: mira, ens han fet cas!».

Tots celebren l'experiència. «I en el fons no era tan complicat el que vam fer, al final era estar xerrant molta estona», resumeix la Júlia. A la Mireia li fa il·lusió que l'hagin contactat per visitar el nou Konsulta'm +22 o per fer proves del servei de xat de prevenció de suïcidis. «Veure que s'està fent el que estàvem parlant mesos enrere també et dona una satisfacció. Mira, he fet bé de perdre els matins del cap de setmana; en comptes d'estar dormint, venir aquí a fer alguna cosa».

⁴ Les propostes finals i les respostes del govern municipal es poden trobar a: AJUNTAMENT DE BARCELONA, «Document de retorn Fòrum Jove BCN», 17 de febrer del 2022, <http://hdl.handle.net/11703/124232>.

COL-LABORACIÓ PÚBLICOCOMUNITÀRIA

EINES PER A ÚS COMUNITARI

son per a tothom, cuida-les

INFRASTRUCTURES COMUNITÀRIES AL SERVEI D'UNA CIUTAT DEMOCRÀTICA, DIVERSA I INCLUSIVA

TONA CALVO

Cap del Departament
d'Equipaments de Proximitat
de l'Ajuntament de Barcelona
entre el 2016 i el 2022

ÓSCAR REBOLLO

Director del servei
d'Acció Comunitària
de l'Ajuntament de Barcelona
entre el 2016 i el 2022

EL SENTIT DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES D'ACCIÓ COMUNITÀRIA

Ens trobem en un context en què el processos d'exclusió social i les desigualtats socials no deixen d'augmentar, i es relacionen amb diferents dimensions vinculades no només amb les necessitats «tangibles» (falta de condicions materials mínimes per a una vida digna), sinó també amb aspectes més intangibles. Un d'aquestes aspectes, àmpliament tractat tant en la literatura especialitzada com en els debats més tècnics i professionals, té a veure amb les oportunitats i capacitats que ens brinden les nostres xarxes relacionals.¹

Tenir relacions, xarxa social, vincles, capital social... En definitiva, conèixer gent de fora dels nostres cercles més íntims, propers o familiars, amb qui sovintejar i fer coses en comú, ens aporta, individualment, benestar emocional (contrari al malestar que ens prova la soledat o l'aïllament social) i accés a recursos (feines, per exemple, de les quals tenim coneixement perquè algú que coneixem ens ho ha comentat; o un pis de lloguer en bones condicions). Com també la possibilitat d'aconseguir, col·lectivament, millores en les nostres vides i en els nostres entorns que difícilment podríem assolir anant sempre pel nostre compte; com s'ha vist, per exemple, en el context de la crisi de la covid-19.

Ens enfrontem a una gran quantitat de reptes socials: crisi socioambiental, cohesió social i convivència en societats diverses i desiguals, mobilitat urbana, soledats no volgudes, a més de tots els que deriven de l'increment de les desigualtats ja comentades, que difícilment poden tenir respostes purament individuals.

La ideologia neoliberal ha estat capaç d'implantar en les maneres de pensar i fer de molta gent un «sentit comú» individualista que ens diu que tot el que és bo ens arribarà si ens esforcem, competim i/o emprenem individualment. Que aquesta és la via per accedir a l'èxit en una societat inevitablement composta per guanyadors i perdedors que es mereixen allò que els passa.

Però aquesta ideologia neoliberal, destinada més a legitimar les desigualtats que a apuntar vies o sortides per a la millora de les nostres vides, no pot amagar que som éssers socials que necessitem els altres per ser, fer i sobreviure de

manera humana. De fet, les persones més riques i poderoses ho són també a través dels seus contactes i connexions i, si poden tirar endavant els seus negocis i gaudir de les seves posicions de privilegi, és perquè totes i tots contribuïm a finançar i construir les infraestructures que els calen, tant per fer-se rics com per gaudir de la seva riquesa. Potser s'han pagat els seus cotxes luxosos, els avions privats o els iots de dimensions insultants que circulen per les carreteres, aterren als aeroports i amarren als ports que surten dels impostos que acostumen a pagar els altres. Si això no és un «via col·lectiva» per arribar a l'èxit...

Si disposar de xarxa, de relacions i de vincles és tan important, existeix una responsabilitat pública, de la política institucional, davant d'aquesta situació? Hem sentit dos arguments, en principi absolutament contraposats, que condueixen si fa o no fa a la mateixa resposta: els poders públics no han de fer res o quasi res.

D'una banda, les ja comentades posicions *ultraindividualitzadores*, que neguen tot allò que pugui sortir del vial de la competitivitat entre individus. De l'altra, les posicions que potser podríem anomenar *ultracomunitàries*, que defensen que només la societat, autònomament constituïda, pot construir allò col·lectiu, i no pas l'Estat: instrument per excel·lència de desempoderament i dominació d'uns pocs sobre la majoria.

Fora d'aquestes dues posicions, una política pública d'acció comunitària reconeix la responsabilitat dels poders públics davant els processos d'individualització i fragmentació, i ha de proposar estratègies i actuacions que mirin d'incidir positivament en la reconstrucció dels vincles socials, de la fraternitat.

Aquesta política no pot obviar la necessària autonomia, tant individual com col·lectiva, que sempre ha de ser a la base de la construcció ciutadana de la ciutat democràtica, però sense desentendre'ns de la seva responsabilitat de procurar vida social, col·lectiva, compartida. Una responsabilitat que imaginem en una doble dimensió promotora i facilitadora.²

La **dimensió facilitadora** és la que apunta la necessitat de posar a disposició de la ciutadania els recursos, les reglamentacions i les infraestructures a partir de les quals la

¹ Aquest text és una síntesi de diferents materials elaborats al Servei d'Acció Comunitària, que es troben disponibles al web d'Acció Comunitària de l'Ajuntament de Barcelona, <https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/ca/guies-materials-i-altres>.

² Aquestes dues dimensions s'han abordat més detalladament al capítol de Fernando Pindado en aquest mateix volum.

ciutadania pugui fer i enfortir-se col·lectivament de manera autònoma. Per la seva banda, la **dimensió promotora** assenyala la necessitat que siguin actuacions, dispositius, programes i professionals dels serveis públics que incorporin la perspectiva comunitària a les seves actuacions. Aquí parlàrem, per exemple, d'educació comunitària, serveis socials comunitaris o salut comunitària.

Així, el sentit d'una política pública d'acció comunitària, sigui promotora o sigui facilitadora, ha de ser procurar la construcció i reconstrucció de la fraternitat, dels vincles socials, de les respostes construïdes col·lectivament. Tot i que no podem oblidar que a aquesta «reconstrucció del vincle» s'ha de dotar d'una intencionalitat transformadora que cal fer explícita.

Una visió que compartim de l'acció comunitària, també de les polítiques públiques d'acció comunitària, diu que com a objectius, intencionalitats, ha de tenir:

1. L'empoderament individual i col·lectiu.
2. La inclusió democràtica en una societat diversa i desigual.
3. La millora de les condicions de vida de la gent mitjançant l'acció col·lectiva.

ELS INSTRUMENTS DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES D'ACCIÓ COMUNITÀRIA

En el marc estratègic i conceptual de l'acció comunitària de l'Ajuntament de Barcelona³ s'identifiquen tres grans motors per impulsar accions comunitàries a la ciutat: 1) els projectes associatius, 2) els serveis de les polítiques socials i 3) els equipaments de proximitat.

Els **projectes associatius** són un indicador de l'energia ciutadana, de la capacitat d'incidència de la gent en la seva realitat quotidiana. Però no tots els projectes associatius han de merèixer necessàriament la mateixa consideració per part dels poders públics. En no poques ocasions, es dis-fressen de projectes associatius activitats que ben podrien ser considerades mercantils. En d'altres, els projectes o les

activitats responen a una realitat tan «micro» que podrien ser gairebé «familiars».

En qualsevol cas, des d'un punt de vista comunitari, el criteri per donar suport a aquests projectes hauria de ser el compliment dels tres requisits esmentats: empoderament, inclusió i millora de les condicions de vida. Sota aquests principis, certament, l'Administració ha de facilitar els projectes associatius. Tanmateix, els mitjans més utilitzats són les subvencions econòmiques o «en espècie»: la cessió de locals, sistemes d'assessorament, formació o subministrament d'infraestructures com ara tarimes, megafonia, tanques, cartells, difusió. Però hi ha altres eines que escapen a la competència municipal, com, per exemple, el marc tributari que afecta les associacions. Tot i això, el que plantejgem aquí no exclou reconèixer que dins el mateix marc de l'Administració local hi ha un significatiu marge de millora quant als mecanismes d'atorgament i control de les subvencions.

³ DIRECCIÓ DE SERVEIS D'ACCIÓ COMUNITÀRIA, «Cap a una política d'acció comunitària: marc conceptual, estratègic i operatiu» (octubre 2016), <http://hdl.handle.net/11703/98672>.

Els **serveis de la política social**, amb les seves instal·lacions (escoles, centres de salut, centres de serveis socials i equipaments i serveis especialitzats diversos), representen una oportunitat de primer ordre per generar processos d'enfortiment comunitari a la vegada que es milloren les condicions i oportunitats de vida amb una mirada inclusiva.

Tots o gairebé tots els barris disposen d'aquesta mena de serveis, que són utilitzats en diverses etapes de la vida per pràcticament tota la població de l'entorn. Aquests serveis poden incorporar projectes i mirades comunitàries quan treballen per generar relacions i vincles entre persones i famílies, quan coneixen i es relacionen amb l'entorn en el qual treballen, quan fan protagonista la població que atenen dels seus propis processos de millora, creixement i cura; quan desenvolupen, en definitiva, accions i projectes comunitaris. Escoles comunitàries, barris educadors, projectes de salut comunitària, xarxes de suport i voluntariat o la participació en projectes comunitaris als barris impulsats per entitats i associacions serien exemples d'això que estem apuntant.

Finalment, el tercer motor se situa en els **equipaments de proximitat**: centres cívics i casals de barri, equipaments per a joves o per a gent gran, biblioteques i museus o centres esportius poden esdevenir espais de relació recurrent entre persones i vivers de projectes comunitaris si incorporen aquesta intencionalitat al seu propòsit.

Dedicarem la resta del text a presentar amb més detall principis metodològics i eixos de treball que poden incorporar els equipaments per esdevenir el que Eric Klinenberg ha anomenat *infraestructures socials*: espais físics generadors de capital social.⁴ Moltes d'aquestes reflexions surten de la preocupació genuïna per proposar un cert model d'equipament comunitari que no sigui identificable tant per una funció o missió específica (cultura, esport, salut...) com per la seva intencionalitat comunitària. Es tracta, pensem, d'unes reflexions que poden ser inspiradores per al conjunt de serveis de la política social i, per tant, útils per a la funció directament promotora d'accions comunitàries per part de les administracions.

⁴ Eric KLINENBERG, *Palacios del pueblo: políticas para una sociedad más igualitaria*, traducció a cura de Paula Zumalacárregui, Madrid, Capitán Swing, 2021.

CARACTERÍSTIQUES D'UN EQUIPAMENT COMUNITARI

A la introducció del seu llibre *Palacios del pueblo*, Klinenberg ens recorda que «avui dia, les societats de tot el món estan cada cop més fragmentades, dividides i enfrontades. S'ha desfet la cola social».⁵ Davant d'aquesta situació destaca la vital importància de disposar a les nostres ciutats d'infraestructures socials de qualitat: «construir **espais on pugui reunir-se tota mena de gent** és la millor manera de reparar les societats fracturades en què vivim».⁶ La seva recerca demostra que «la infraestructura social pot pal·liar —o, quan se la deixa de banda, agreujar— els problemes actuals en la resolució dels quals invertim moltíssim temps, diners i energia. L'aïllament social, la delinqüència, l'educació, la salut, la polarització i el canvi climàtic».⁷ Escoles bressol, biblioteques, casals de barri i centres cívics o centres de salut esdevenen *infraestructura social* (IS) quan propicien relacions socials recurrents entre les persones que els fan servir. També l'espai públic pot esdevenir una infraestructura social si propicia la trobada i la relació interpersonal.

Nosaltres ens referirem als equipaments de proximitat en aquest termes. No donem per descomptat que tots els equipaments són IS, perquè no tots tenen la intenció de propiciar relacions recurrents i que la gent s'ajunti per fer coses plegats. El que presentarem seran elements per orientar la transformació dels nostres equipaments en *equipaments comunitaris* (EC): un tipus d'infraestructura social altament dotada d'intencionalitat comunitària que exigeix acció promotora per part dels poder públics i dels professionals que hi treballen.

Així, en relació amb la construcció d'IS, torna a sortir el doble paper promotor i facilitador de les polítiques públiques d'acció comunitària. Klinenberg recorda que

les persones estableixen vincles en llocs que disposen d'infraestructures socials saludables no perquè pretenguin forjar una comunitat, sinó perquè és inevitable que les relacions prosperin quan les persones tenen un tracte perllongat i recurrent (sobretot mentre fan activitats amb les quals gaudeixen).⁸

Construir un espai físic pensat per a la relació, per **facilitar** les relacions i els vincles entre veïns i veïnes, ha de formar part del programa de polítiques públiques en acció comunitària.

Però, en determinats contextos i davant certs grups de població, caldrà activar la funció **promotora** directa. Que els i les professionals dels serveis públics sí que es proposin construir comunitats educatives, grups de salut comunitària, espais de relació entre persones d'origen divers, que de ben segur no sortirien espontàniament de la mera relació recurrent.

Què entenem per *mirada comunitària o intencionalitat comunitària* en el cas dels equipaments? El marc municipal d'acció comunitària, juntament amb la feina compartida amb molts agents comunitaris vinculats a la gestió i dinamització d'equipaments (professionals, entitats, gestores d'equipaments, etc.), ens permet proposar alguns elements centrals per delimitar el camp i saber de què estem parlant quan ens referim a equipaments amb mirada o intencionalitat comunitària i, a partir d'aquí, identificar les preguntes que ens hem de fer per projectar-nos i autoavaluar-nos com a tals.

Ja hem vist que poden haver-hi equipaments la funció principal dels quals sigui la dinamització i organització comunitària (aquesta pensem que hauria de ser la missió dels casals de barri a Barcelona), però això no treu que qualsevol equipament i qualsevol servei no puguin tenir una mirada i una intencionalitat comunitària, sigui des de la cultura, l'esport, l'economia, l'atenció social, etc. És important no perdre de vista que els equipaments representen una oportunitat de primer ordre per adreçar-se a i relacionar-se amb i entre la ciutadania no organitzada. De fet, aquest és el seu gran potencial comunitari: connectar, vincular, incloure la ciutadania diversa no organitzada en dinàmiques i relacions comunitàries.

Independentment de quin sigui el servei que acull l'equipament (cultural, esportiu, educatiu...), direm que aquest equipament té una intencionalitat i una mirada comunitàries quan desenvolupa el seu projecte⁹ i les seves activitats

⁵ KLINENBERG, 17. Les traduccions dels textos citats són de l'editor.

⁶ KLINENBERG, 21. Èmfasi dels autors.

⁷ KLINENBERG, 36.

⁸ KLINENBERG, 14.

⁹ El projecte d'equipament és el conjunt de valors, principis, intencions, objectius, mètodes i estratègies que es posaran en pràctica a l'hora de prestar o desenvolupar el servei que li correspon. Allò que diferencia i dona sentit a un equipament és el seu projecte (i no només el servei).

des del **diàleg** amb l'entorn, procurant ser **accessible** per a tothom i promovent la **participació comunitària** de les persones que el fan servir i dels actors comunitaris que l'envolten.

En aquesta definició sobresurten tres dimensions que ens han d'ajudar a saber fins a quin punt tenim o no incorporada la perspectiva comunitària: **diàleg**, **accessibilitat** i **participació comunitària**. Pensem que, estirant del fil d'aquestes tres dimensions, definint-les i aprofundint en el seu contingut, podem trobar prou elements que ens ajudin a orientar la visió i l'acció d'aquells equipaments que vulguin esdevenir motors d'acció comunitària al seu territori.

En l'espai limitat d'aquestes pàgines no podem entrar en el desenvolupament detallat del que poden significar aquestes dimensions que només deixem apuntades.¹⁰ Ara, en les pàgines que queden, presentarem tres aspectes força més precisos que han sortit del desplegament específic d'un model d'equipament que hem anomenat *casal comunitari*: 1) els principis que han de regir les línies i formes d'actuació de l'equipament; 2) els eixos de treball, i 3) les diverses maneres d'entendre els models de governança i organitzar la participació comunitària.

En traslladar aquests elements al present text hem substituït el nom de **casal comunitari** pel **d'equipament comunitari**, perquè, tal com ja hem comentat, pensem que poden ser inspiradors per a qualsevol equipament que vulgui incorporar decididament aquesta mirada i intencionalitat.

PRINCIPIS

Els equipaments comunitaris (EC) compartiran uns determinats principis, que són la base de les seves línies d'actuació i dels projectes que posaran en marxa:

1. Accessibles i públics: Els EC han de ser un espai inclusiu on tothom s'ha de sentir convidat a participar, sense establir exclusions ni barreres d'accessibilitat (física, sensorial, etc.) de cap mena. Aquesta referència a «tothom» no té a veure únicament amb persones diverses (incloent-hi tant les que participen habitualment com les que no), sinó també amb col·lectius, entitats, serveis i altres equipaments.

2. Connectivitat i proactivitat: Tot EC hauria de sortir a

buscar i crear llaços amb les persones i entitats del territori. No només es tracta d'aprofitar els vincles habituals ja existents, sinó de generar noves sinergies que possibilitin el sorgiment de projectes a partir d'un treball en xarxa amb la ciutadania.

3. Adaptables: Els EC han d'estar disposats a transformar-se i adequar-se a altres propostes que tenen lloc al territori. El que és transcendental és escoltar les demandes i necessitats de la ciutadania i incorporar-les als projectes i línies de treball dels equipaments.

4. Impulsors de vincles i relacions: Els EC han de promoure que la ciutadania i els agents comunitaris es trobin i s'interrelacionin, fent que el seu espai físic estigui dispo-

¹⁰ Al web d'Acció Comunitària es poden trobar els documents que les desenvolupen i les tradueixen en indicadors d'avaluació: <https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/>.

nible per desplegar la vida comunitària, o bé treballant en el territori perquè aquesta vida comunitària pugui donar-se també fora de l'equipament.

5. Acompanyament de processos: Un EC ha d'acompanyar la concreció de les iniciatives i les propostes de la ciutadania, així com la resposta a les necessitats socials. No és suficient fer derivacions a altres serveis i equipaments. L'EC hauria de ser present des del moment de detecció d'una demanda, tot acompanyant per trobar-hi una alternativa o una manera d'atendre-la.

6. Confiança i corresponsabilitat: Els EC han d'arribar al territori de proximitat amb la voluntat de posar en valor les demandes detectades i amb l'objectiu de generar i desplegar accions. Així es facilita l'encaix col·lectiu perquè es genera confiança i proximitat amb la comunitat, fent-la participar de manera corresponsable en la cerca d'alternatives i propostes per a les necessitats locals.

7. Cures: Els EC han de reconèixer i posar en el centre el valor de les cures com un eix vertebrador i transversal de les seves actuacions i projectes, així com del disseny de l'espai i la disposició del mobiliari.

8. Participació comunitària: Tot EC ha de promoure la participació comunitària, és a dir, la que es basa a «fer coses amb els altres» i que se sustenta més en l'acció i no tant únicament en la mera opinió. A través d'aquest tipus de participació s'ha de perseguir la sostenibilitat dels projectes i l'enfortiment individual i col·lectiu, fomentant en el procés l'autonomia i autoorganització de les persones usuàries de l'equipament. Un espai on la gent pugui fer, donar, mostrar-se i ser protagonista, no només opinar.

9. Proximitat: Els EC han de treballar a partir del coneixement de la xarxa de proximitat que els envolta, identificant qui l'habita, la comparteix i hi col·labora. Aquesta proximitat els permetrà ser centres de referència ciutadana per donar respostes a les necessitats socials de les persones. Per forjar treball comunitari, un EC ha de connectar les persones del territori amb els recursos públics apropiats per a les seves demandes immediates.

EIXOS DE TREBALL

L'activitat als equipaments comunitaris ha de girar al voltant de tres eixos de treball, que tot seguit presentem.

Cada equipament comunitari, en funció de l'entorn, de la realitat territorial i social en què es trobi inserit, i del projecte d'equipament, trobarà la manera pròpia d'articular els tres eixos, convertir-los en activitats i equilibrar el seu pes en el conjunt de la seva activitat.

E.1. Cultura comunitària: Apunta més a la creació i exposició del que fa la gent del barri que a la producció i programació per al consum cultural.

Els equipaments comunitaris han d'entendre la cultura i fer-la aterrar en l'àmbit comunitari com una expressió de protagonisme, d'organització col·lectiva, d'empoderament. No es tracta únicament de treballar la cultura descentralitzant activitats perquè els barris puguin gaudir de propostes que abans estaven només pensades per a uns certs sectors, sinó també prenent la cultura com una oportunitat per a l'organització, amb l'objectiu que la gent del barri pugui a l'escenari. És a dir, que les seves pròpies expressions culturals es vegin reflectides o puguin tenir un espai en el casal comunitari i la vida comunitària dels barris.

La funció de la cultura comunitària es vincula a processos de capacitació, d'experiència organitzativa, d'espais expositius, d'organització de tallers, etc. Aquest eix requereix, a més, que els equipaments comunitaris aportin la flexibilitat necessària per adaptar-se als canvis en el veïnat, revisant les propostes vinculades a la cultura comunitària de manera paral·lela a aquestes transformacions.

E.2. Benestar comunitari: Activitats de suport a les persones per a la provisió d'alternatives per resoldre les seves necessitats materials immediates i el seu vincle amb drets i polítiques socials.

Entre les grans estructures de l'estat del benestar (salut, educació, serveis socials, etc.) i les necessitats de les persones, hi ha un gran espai que s'ha de cobrir, que passa per la capacitat que tenen les persones de cuidar-se, de

donar-se suport mutu i de ser solidàries entre elles. Així, des de la màxima proximitat que representen, els equipaments comunitaris organitzaran activitats que contribueixin a generar elements del benestar comunitari més enllà del benestar que produeix la trobada relacional (per exemple: voluntariat per al suport a la tramitació de procediments administratius, com ara prestacions socials o gestions amb Salut; suport per a la recollida d'aliments, bancs de roba, espais comunitaris de referència, etc.; relació amb escoles i entre equipaments propers; projectes d'ajuda mútua; vincles entre la societat i Educació, Salut, etc.). Aquestes activitats apunten a noves visions i pràctiques de participació tant en relació amb la diversitat d'agents com amb els models de vinculació i participació de les activitats.

E.3. Organització comunitària: Espai motor i de referència de relacions i vincles, provisió d'acompanyaments i metodologies adreçades a facilitar una major i millor organització social i associativa.

L'organització comunitària interpel·la, al voltant dels equipaments comunitaris, el treball dins i fora d'aquests, les connexions entre totes dues escales amb altres serveis, equipaments i la ciutadania en general. Es posarà èmfasi en la població menys organitzada, més desvinculada, desafiliada o invisibilitzada (per exemple, el suport a activitats i a la ciutadania organitzada i no organitzada per a la sol·licitud de subvencions i permisos, ajudes a la tramitació de gestions associatives, formació de cooperatives, mercats d'intercanvis, etc.).

Potser certs equipaments no podran traslladar de forma automàtica aquests eixos de treball al seu projecte, però sí inspirar-s'hi i adaptar-los: substituint cultura per esport, per posar un exemple.

TERRITORIALITAT

D'altra banda, no podem deixar de destacar que la mirada comunitària des d'una administració local incorpora necessàriament un biaix territorial que ens parla de districtes, barris, zones i carrers com a marcs preeminents per al

desenvolupament de projectes comunitaris. Sovint, a partir d'una idea de veïnatge que es vol convertir en comunitat: veïns i veïnes que viuen a prop, que s'arriben a conèixer, reconèixer i respectar en la seva diversitat, que fan coses en comú, s'ajuden entre si i lluiten col·lectivament per millorar els seus entorns de vida.

Aquesta mirada territorial posa de manifest que en molts barris de les nostres ciutats existeixen actius comunitaris en potència que no estan sempre acostumats a treballar plegats. Més aviat ens podem trobar escoles, biblioteques, centres de salut, casals d'avis i locals associatius que s'adrecen tots a la mateixa població, però cadascú a la seva manera i sense mirar gaire el del costat.

Tant per raons d'eficiència com d'eficàcia, aquesta realitat d'actius potencialment comunitaris però poc o gens connectats entre si fa emergir una qüestió estratègica per a les polítiques locals de promoció de l'acció comunitària: com treballar plegats al territori? Quines oportunitats apareixen, des del punt de vista comunitari, si ens imaginem tots aquest recursos molt més connectats i articulats? Per traduir aquestes preguntes en estratègies d'acció, convidem a imaginar, i a construir, *ecosistemes comunitaris* de polítiques socials: xarxes de recursos i professionals que es coneixen i reconeixen entre si i que han estat capaces de construir mirades, espais i estratègies compartides de treball comunitari. En aquest sentit, sovint es donen passes significatives en la construcció compartida de coneixement: els diagnòstics comunitaris, per exemple, però aquí l'important és passar a l'acció a través d'actuacions concretes que, és clar, ens poden obligar a sortir del nostre «castell».

PARTICIPACIÓ, PROJECTE D'EQUIPAMENT I MODELS DE GESTIÓ

La participació en un equipament pot tenir tres sentits o significats diferents, que es correspondran també amb continguts, participants i instruments per a la participació que seran diferents. La taula 1 intenta plasmar-ho de forma sintètica.

Taula 1. Les diverses maneres de participar en un equipament

Sentit de la participació	Continguts (què)	Participants (qui)	Instruments (com)
Polític	Definir l'ideari, la intencionalitat i el propòsit de l'equipament	Obert a totes les persones que vulguin	Model de governança
Comunitari	Organitzar i/o promoure projectes i activitats concretes	Grups i col·lectius que fan servir l'equipament de forma més o menys autònoma	Metodologia comunitària i model d'organització de les activitats
Cívic/instrumental	Avaluar qualitat i satisfacció	Usuaris i usuàries	Enquestes de satisfacció i altres instruments d'avaluació de la qualitat

UNA TASCA COMPARTIDA

Dediquem aquesta darrera secció a fer un petit balanç de l'acció comunitària impulsada per l'Ajuntament de Barcelona en aquest darrer període. Aprofundir-hi com ens agradaria escapa al propòsit d'aquest text, però ens agradaria fer-ne quatre pinzellades.

El primer que s'ha d'apuntar és que la política pública d'acció comunitària de l'Ajuntament no es pot limitar ni de bon tros a la feina feta per l'equip del Servei d'Acció Comunitària: moltes intervencions municipals a gairebé totes les àrees i sectors municipals han contribuït de manera intencionada a la construcció comunitària de la ciutat: el Pla de barris, significativament, però també els Serveis Socials, amb el projecte Comunitariament; intervencions en l'espai públic com les Superilles o el programa Protegim les Escoles; el projecte Cases de la Petita Infància, de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona; tota la innovació feta en l'àmbit de les *economies comunitàries*; Salut als

Barris, projecte impulsat per l'Agència de Salut Pública de Barcelona... En fi, una llista de programes i intervencions que no podem resumir en aquest breu text.

Si ens centrem en la feina feta al voltant dels equipaments també podem mostrar un balanç força significatiu en el sentit que hem apuntat al llarg del text: generació compartida de coneixements amb la sistematització d'experiències, metodologies i models quant a equipaments; impuls del projecte Casals Comunitaris; acompanyament i suport a les entitats gestores; el paper dels equipaments de proximitat com a espai de trobada i creació de vincles amb el projecte B-Mincome contra la pobresa i la desigualtat; el projecte Equicom per incorporar la mirada comunitària a una gran diversitat d'equipaments de la mà de l'Institut de Cultura de Barcelona; o el Centre de Vida Comunitari al barri de la Trinitat Vella.¹¹

Molts projectes s'han vist reforçats gràcies a l'aterratge (territorialització) del Servei d'Atenció Ciutadana als districtes, treballant la proximitat des de la proximitat. També s'ha treballat moltíssim amb el sector associatiu impulsant millores molt significatives en els processos de subvencions i en l'acompanyament a entitats, i en la coproducció de projectes, com ara la gestió associativa de Torre Jussana o el projecte Associa't.

Fent balanç d'aquests anys, podem dir que l'acció comunitària —la mirada comunitària sobre la ciutat i sobre les polítiques municipals— ha sortit del seu tradicional racó organitzatiu situat en l'àmbit de les polítiques socials, adreçades a les persones més vulnerables (serveis socials, immigració, barris desafavorits) per incorporar-se a un ventall molt més ampli de polítiques, programes i projectes; a una manera de fer ciutat, podríem dir. Des d'una visió construïda transversalment, i gràcies a una tasca compartida per moltes persones en les diverses posicions institucionals i organitzatives de l'Ajuntament.

¹¹ El projecte del Centre de Vida Comunitària s'explica amb més detall més endavant en aquest mateix volum.

COMUNITATS I EQUIPAMENTS DE BARRI RESPONEN A LA CRISI DE LA COVID

JOÃO FRANÇA

El casal de barri Torre de la Sagrera va obrir l'any 2018 i el gestiona una federació de set entitats del territori.¹² Es troba en una torre senyorial del segle XIX al costat del pont del Treball Digne, que travessa les vies del tren que tant marquen la vida de la Sagrera. «El primer repte era fer venir la gent, perquè ni s'aprovava a aquesta zona del barri», explica Maria Pérez, coordinadora del casal. El treball de partida és molta feina interna entre les entitats, i anar connectant amb el veïnat. «I la pandèmia va arribar just quan estàvem començant a crear projectes amb agents del territori», hi afegeix.

Quan a mitjans de març del 2020 es decreta el confinament per la pandèmia de la covid-19 a l'Estat espanyol, els espais comunitaris com els casals de barri es veuen obligats a tancar les portes. Això no vol dir, però, que s'aturi l'activitat.

«A nosaltres ens agafa en un moment de molta motivació, i fem un esforç per seguir la nostra tasca en línia, amb els tallers trimestrals o una festa major en línia», recorda la Maria. El seu objectiu és mantenir l'enxarxament i, de fet, la treballadora de recepció es va endur la centraleta de telèfon a casa, «i amb el telèfon va fer una tasca que era més de cures que de qualsevol altra cosa».

«Els casals de barri som equipaments que estem més a prop del teixit comunitari, que no treballem només amb entitats, sinó amb el teixit de base, que molts cops són persones individuals o grups no formals», assegura Joan Punset, coordinador del casal Can Travi, al barri de la Vall d'Hebron. «Quan va tancar el casal vam començar a trucar a la gent que hi venia, a les entitats del barri, als altres equipaments o als serveis socials per veure què necessitaven i coordinar-nos», explica. «Per exemple, els voluntaris del Banc dels Aliments del barri tenien una carència de mascaretes, o als pisos tutelats de gent gran que hi ha al costat del casal tenien dificultats, perquè són vuitanta pisos i la gent havia de sortir a comprar, però hi havia por del contagi, i por dels treballadors que els residents es contagiessin».

¹² Sobre el model de gestió cívica, trobareu més informació al reportatge «Gestionar espais per fer comunitat».

SUPORT MUTU

A tot arreu hi havia la voluntat de fer alguna cosa. La sèrie de vídeos *La resposta comunitària*¹³ recull aquest esperit i, per exemple, Imma Joseph, de la Comunitat Sant Pere Claver, hi explica que «la xarxa de suport del Clot-Camp de l'Arpa va començar a funcionar des del minut u en què es va declarar l'estat d'alarma. En aquell moment hi ha com una foscor a tot arreu. T'adones que realment hauríem d'anar a picar portes, les portes dels de dalt. Però, un cop ens hem empipat i hem fet la *pataleta*, el que hem de fer és arremangar-nos i posar-nos a treballar».

En el cas del seu barri, la Imma recorda que «es va veure que una de les mancances més grans que hi havia era l'alimentació, i en comptes de crear una xarxa d'alimentació específica per a la xarxa de suport, vam pensar que el millor era reforçar les parròquies i entitats fent campanyes solidàries de recollides d'aliments entre els veïns i veïnes on totes les entitats que volien s'oferien com a punt de recollida».

En el cas de Can Travi, per exemple, l'organització no estava enfocada a respondre a necessitats bàsiques — com sí que feia la xarxa de suport mutu de Montbau i Sant Genís, que tenien molt a prop—, sinó a acompanyar altres persones que estaven responent a aquestes necessitats. «Aquí a la Vall d'Hebron no es va generar espontàniament un grup de suport dels que hi va haver en altres barris, així que el vam formar amb els serveis de la zona —Can Travi, la Sala Polivalent de Montbau, els casals de gent gran, serveis socials o els pisos de gent gran— i entitats o iniciatives solidàries», recorda el Joan.

Però si en un primer moment es van organitzar les persones vinculades als serveis, de seguida el grup es va ampliar, com és el cas de les dones que cosien mascaretes: «Nosaltres convidàvem quatre o cinc persones que coneixíem per si hi volien participar, i el següent dia ja eren deu que volien cosir; al final, en comptes de venir totes a les reunions nomenaven una representant», explica. Calcula que en total devien cosir unes quatre mil mascaretes.

¹³ Es tracta d'una sèrie de cinc vídeos sobre la resposta comunitària a la pandèmia, disponible a <https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/ca/casals-comunitaris>.

«Ens vam organitzar amb les dones cosidores dels diferents casals i amb altres dones que no participen en els casals, però cosien», rememora el coordinador de Can Travi. «Es van iniciar petits grups, tant pel que fa a cosir mascaretes com a nivell d'aconseguir material, que era difícil en aquell moment; vam haver de comprar alguna màquina de cosir per potenciar les accions, intentàvem aconseguir les teles, ja fos de manera voluntària o comprant-les, i recordem que al principi hi havia molts dubtes sobre els tipus de mascareta o de teles, i recordo les dones, gent gran, que es passaven l'estona al mòbil mirant-se què podia servir i què no». I assenyala: «Hi havia un excés d'informació i a vegades era difícil».

En el cas de la Torre de la Sagrera, quan l'equip del casal s'organitzava per seguir connectat amb la comunitat des de casa, també es preguntaven què es podia fer amb l'edifici que estava tancat. «La xarxa de suport i la xarxa d'aliments del barri necessitaven un espai i els vam oferir la Torre, i més tard també al CAP quan ho va necessitar», recorda la Maria. L'equipament va quedar ocupat per voluntaris i voluntàries del barri. «Es va haver de signar un conveni, perquè els hi donàvem les claus i van quedar com a responsables de la cura de l'equipament», apunta la seva coordinadora.

MANTENIR L'IMPULS

Després que, davant el confinament, sorgís la reacció comunitària en molts barris de manera espontània —o sovint gràcies a estructures comunitàries existents—, el repte era com seguir impulsant aquests vincles. Des de l'Ajuntament, el servei d'Acció Comunitària va buscar una manera de fer-ho a través dels casals de barri amb el programa Casals Comunitaris, que aportava recursos i suport professional a 25 equipaments de la ciutat, destinats a enfortir les xarxes veïnals.

«Són uns recursos que arriben al casal i que volem posar al servei del barri; s'espera que el casal faci d'oficina tècnica, però no volíem ser nosaltres sols qui decidíssim què s'havia de fer amb aquests diners», recorda la Maria des de

la Torre de la Sagrera. En un primer moment, plantegen a la xarxa de suport destinar-los directament a cobrir les seves necessitats, «però no ho veuen clar i aposten per seguir per la via de l'autogestió, i nosaltres respectem el procés de la xarxa perquè no té sentit forçar aquestes relacions», apunta. Així doncs, el que fa el casal és buscar entitats del barri i serveis com ara el CAP o el centre de serveis socials per formar una «taula de governança» d'aquests recursos.

«Vam fer un treball de detecció de necessitats i en un moment donat també es decideix cobrir necessitats de la xarxa d'aliments, però, a més, es dediquen recursos a projectes nous», explica. «Es va crear un grup d'acompanyament digital, que continua actiu, en què persones voluntàries acompanyen altres persones del veïnat que no tenen els recursos o els coneixements a l'hora de fer tràmits virtuals». I d'altra banda, van impulsar un projecte dedicat a les cures. «Quan les activitats presencials encara estaven limitades, el que sí que podíem fer eren tallers de salut emocional».

La qüestió de la salut mental i emocional va estar present en molts projectes dels casals comunitaris. Per exemple, l'Evelyne Luchena, del Pla comunitari Besòs-Maresme,

↳ Joan Punset.

↑ Maria Pérez.

explica a *La resposta comunitària* que, mentre responien a les necessitats de la gent del barri, «moltes persones referents d'aquestes entitats i associacions mostraven aquest sentiment d'estar desbordats, d'alguna manera, i em demanen, com a professional de la psicologia, que prepari algun taller que hi doni resposta; que busquéssim entre totis noves línies d'entusiasme col·lectives». Les persones de les entitats que treballen cara a cara amb les persones més afectades per la crisi van crear un espai de salut emocional sota el títol «Com ens cuidem quan cuidem?». L'Evelyne destaca els vincles i assegura que «el paisatge del barri és molt menys desolador perquè hi ha hagut molta unió veïnal i molta solidaritat entre les persones que habitem aquest barri d'una manera o una altra».

A Can Travi, també van apostar per gestionar els recursos amb les xarxes que havien generat durant el confinament amb altres equipaments i serveis, i van pensar projectes per respondre a diferents nivells. «Van sortir projectes més directes de suport a algunes necessitats que tenia el Banc dels Aliments, com, per exemple, fer un recapte de productes d'higiene íntima o bolquers», explica el Joan. «Però també tota una línia d'alfabetització digital i suport tecnològic, perquè moltes coses s'havien de fer en línia, i acompanyaven la gent a donar-se d'alta a l'aplicació La Meva Salut, a demanar cita per vacunar-se, a fer qualsevol tràmit per Internet o a treure's el certificat digital».

ELS FRUITS DE LA COL-LABORACIÓ

I què ha quedat d'aquestes aliances sorgides com a resposta a la pandèmia? «Es van generar xarxes noves, i és veritat que algunes de més assistencials van desaparèixer, com anar a fer la compra per als pisos de gent gran, on hi havia gent voluntària que no ha seguit vinculada a la iniciativa, però continuem mantenint alguns projectes», celebra el Joan. És el cas, per exemple, de l'acompanyament tecnològic a les persones voluntàries del Banc dels Aliments. «Un cop a la setmana quedem, els ajudem a configurar adequa-

← Activitat enfocada al benestar, a la Torre de la Sagrera.

dament l'Excel de les famílies, a imprimir-lo, que se l'emportin, que el revisin i, sobretot, que entenguin com funciona al mòbil, perquè els costa una mica aquest funcionament. I està anant bé, la veritat».

També ha quedat una manera d'organitzar-se al territori. «Abans ens coordinàvem menys, o des d'un punt de vista més tècnic, i ara ho fem més, tant des del punt de vista tècnic com des del de les comunitats dels quatre casals [de barri i de gent gran]; no només fem reunions de casals, sinó que anem allà on són les dones cosidores, hi parlem i, per exemple, muntem un projecte per recollir roba per a infants, en què nosaltres fem una crida i elles la revisen i arreglen alguna cosa, si cal, per donar la roba a una entitat solidària». I el Joan conclou: «La majoria de relacions segueixen, i això és la part més positiva».

A la Torre de la Sagrera, la Maria celebra la continuïtat de la taula de governança que van crear per gestionar els recursos del programa Casals Comunitaris. «Quan es van acabar els recursos, es va veure necessari continuar amb l'espai de trobada entre entitats i serveis, i això va ser l'inici de la taula comunitària de la Sagrera», explica. Ara disposen també d'un tècnic comunitari a la taula per dinamitzar les relacions al territori. «I això és important en aquest moment postpandèmia en què moltes associacions han quedat tocades», apunta. «Potser la taula s'hagués creat igualment, sí, però aquella iniciativa va accelerar tot el procés».

DE LA RESPOSTA A LES NECESSITATS A LA CONSTRUCCIÓ DE COMUNITATS: EL CENTRE DE VIDA COMUNITÀRIA

JOÃO FRANÇA

El barri de la Trinitat Vella està rodejat per carreteres i grans avingudes, i la vida s'hi encasta com pot. Per exemple, per sota de la ronda de Dalt, que hi passa elevada, hi ha els locals d'algunes entitats socials del barri, com ara el club de petanca. Una tarda de divendres hi ha una taula i algunes cadires amb gent asseguda a la porta, i uns metres més enllà, a la plaça de Josep Andreu i Abelló, hi ha molta activitat de jugadors a les pistes. A una banda de la plaça hi ha el camp de futbol i a l'altra les obres d'un futur edifici d'habitatges públics. Darrere les obres, encara amagat per alguna gent del barri, hi ha el Centre de Vida Comunitària.

«Centre? Quin centre?», assegura Sanae M'Rabet, veïna del barri, que pregunta gent que hi viu al costat quan en sent a parlar. Ella es va apropar a les reunions informatives sobre què seria el nou equipament que s'estava construint al barri i hi va estar implicada des del principi. La seva filla, que l'acompanyava a les reunions, va ser una de les persones que va parlar a la inauguració del centre. Amb nou anys, corre amunt i avall de l'equipament jugant amb la filla de deu d'Anita Rani, també veïna del barri i treballadora del centre. Les dues mares diuen que les seves filles els hi pregunten constantment quan les portaran al centre; tant les unes com les altres, s'hi senten com a casa.

Abans de la conversa, prenen te amb menta i pastes a les taules que hi ha a la planta baixa del centre amb altres dones del barri i dos companys de feina de l'Anita, que explica que les dones hi són quasi cada dia. Les treba-

lladores, mentre conversen amb elles, van resolent altres assumptes; hi ha dues professores de l'institut recollint l'exposició de cadires creades per l'alumnat el curs passat. En aquesta ocasió, la Huma Fazil també ha vingut acompanyada de la seva filla, que ja és gran i el que vol és apuntar-se a la sala d'estudi que obriran.

«El Centre de Vida Comunitària neix com un nou model d'equipament que vol respondre a una excessiva atenció individualitzada des de la política social i com una aposta municipal per integrar les respostes que donem a la ciutadania, fent acció comunitària des de la mateixa Administració», explica la seva directora, Marina Torrent. A la pràctica això vol dir que és un espai obert a la ciutadania, amb sala d'actes, cuina, espais polivalents i bucs d'assaig, i alhora la seu de diversos serveis que ofereix l'Administració: des del Punt d'Informació i Atenció a la Dona (PIAD) fins als serveis de Dinamització Juvenil i d'Interculturalitat o la Xarxa de Resposta Socioeconòmica (Xarse).

«Fer política social dins d'un equipament el que fa, d'entrada, és desestigmatitzar, deslligar la idea que, pel fet d'acudir a un determinat servei, "soc pobre" o "tinc un problema", i que per tant "aquest és el meu rol en aquest barri"», assegura la Bet Bàrbara, coordinadora del servei d'Acció Comunitària de l'Ajuntament. «Si el lloc on vas és un equipament que és un espai de referència, on pots anar a prendre una xocolata calenta, però després tens cita amb la treballadora social, o participes en un grup, això normalitza molt més la situació».

I més enllà de l'espai on es fa, també plantegen un canvi en el model d'atenció.

«Normalment, és un model més individualitzat, en què l'Ajuntament atén i les persones venen a rebre, i aquí volem aprofitar el rol que la ciutadania pot tenir, perquè té una expertesa i un coneixement, perquè qui ha de fer front a una necessitat o un problema és qui millor sap què és el que necessita», remarca la Bet.

RESPOSTES COL·LECTIVES

Això també passa per buscar respostes més col·lectives, tant de les persones que hi acudeixen com entre els diferents serveis que en formen part. «Abans de l'obertura hi ha hagut molt treball entre els diferents serveis per anar trobant on hi podia haver un *match*», explica la Marina. «Llavors, per exemple, si un servei tenia oferta formativa i no arribava als joves i un altre sí que hi arribava, van poder organitzar un projecte conjunt».

Els diferents serveis que formen part de l'equipament es reuneixen cada quinze dies —i això ha estat un esforç perquè parteixen de dinàmiques, funcionaments i horaris diferents— i l'equip comunitari insisteix a trobar què és allò que poden fer diferents serveis conjuntament o què és allò que es pot fer en grans sessions obertes. «Creiem fermament que l'acció comunitària té molt bons resultats, i està corroborat que amb més xarxa hi ha més capacitat de resposta, però en cap cas no volem reduir a zero l'atenció individual», remarca, però, la directora del centre.

Els centres de serveis socials, per exemple, ja fa temps que ho assagen amb les

↑ La directora Marina Torrent, al centre, amb algunes de les treballadores del Centre de Vida Comunitària.

sessions «Vine!», en què fan una primera acollida grupal a la gent que s'hi apropa per primer cop, i el lloc de reunió al barri és el Centre de Vida Comunitària. El centre de referència per a la Trinitat Vella està ubicat al barri del Bon Pastor, fet que representa força distància per a segons quin veïnat. «Busquem oportunitats per poder estar més a prop de la població i, per això, ara fem una acollida grupal aquí cada setmana», explica Raquel López, directora del Centre de Serveis Socials.

«Sempre comencem fent acollides grupals, perquè un dels objectius és trencar l'aïllament social de la gent», remarca. «Del que ens adonem és que la gent està

molt sola, i que els veritables recursos els aconseguim quan estem tots junts, perquè a vegades des dels serveis socials no podem donar una resposta i el que ha funcionat tota la vida són les xarxes veïnals, el boca-orella...»

Al Centre de Vida Comunitària assagen un nou projecte que anomenen Converses Transformadores. «Hem fet una experiència citant tota la gent que tenim allotjada en pensions que no té opcions de sortida a curt termini, hem parlat conjuntament sobre què necessiten per solucionar el problema de l'habitatge, com les podem acompanyar, i potser com es poden acompanyar també entre elles», apunta la directora.

↑ D'esquerra a dreta, Huma Fazil, Sanae M'Rabet i Anita Rani.

CIUTADANIA NO ORGANITZADA

Per generar processos d'autoorganització, empoderament i resposta col·lectiva a les problemàtiques, des del centre es planteegen el repte d'arribar a la ciutadania no organitzada. «Des de l'Administració ens és més fàcil anar a buscar la gent organitzada, perquè tenim les seves dades, una entitat, un president, i aquí anem a buscar aquesta gent pel que estan fent per al barri, però també hi ha altra gent que no s'hi sent identificada, o no vol aquest tipus de compromís, però en canvi són persones que poden participar activament», remarca la Bet. «Hi ha altres públics que potser no és que no

estiguin acostumats a participar, sinó que ho fan d'una altra manera, perquè a l'iftar popular que es va fer aquí hi havia un munt de gent», afegeix la Marina.

«Als serveis que estan al territori els entren cada dia per la porta les necessitats, però ho fan de forma individualitzada, i donar-hi resposta només de forma individualitzada és molt difícil», apunta la responsable d'Acció Comunitària. «El repte és posar en comú i relacionar aquesta gent que ens entra per la porta cada dia, i també sortir a buscar-la. En la mesura en què la vas a buscar i la fas participar, comences a teixir vincles entre la gent, i a construir comunitat, o com a mínim més coneixement, confiança i treball col·lectiu».

Per aquesta tasca el centre disposa, a banda de les persones que treballen en els diferents serveis que en formen part, d'un equip comunitari. El formen la directora, un dinamitzador comunitari, una integradora social i un equip d'acollida de tres persones. «Podríem haver fet una direcció de tres persones, però l'acollida és la que ha de ser potent, per sortir a buscar aquella gent que d'una altra manera no vindria», explica la Bet. «La seva funció no és només estar darrere el taulell i informar la gent que entra per la porta, sinó que també participen en taules comunitàries, acompanyen grups...», afegeix la directora. «L'últim que volem és que la planta baixa es converteixi en una sala d'espera; si tens una cita amb una professional, t'hi pots esperar, però t'ofereixen cafè, t'escolten o et proposen fer una visita a l'equipament».

D'altra banda, aquest plantejament requereix una gestió dels espais que permeti que estiguin disponibles per al que pugui sorgir. «L'ús dels espais és gratuït per a tot-

hom, però no és indefinit, ha d'encaixar amb la dinàmica comunitària del centre, i hi ha d'haver un retorn per aquest ús», apunta la Marina. Quan una ballarina del barri necessitava un espai per assajar de cara a una competició, li van deixar una sala a canvi que oferís un taller, «però havent passat uns mesos aquest espai l'ha d'alliberar, i la convidem a buscar altres espais al territori». La Penya Blaugrana del barri, encastada sota la Ronda com el club de petanca, volia celebrar el trentè aniversari: «És un acte de celebració, obert al territori, que hi té cabuda. En canvi, després, quan ens van demanar fer una reunió amb les famílies aquí, això ja no quadra perquè era una activitat tancada», exemplifica la directora.

CASAL DE DONES

Sanae M'Rabet i Huma Fazil formen part d'aquesta «ciutadania no organitzada», però ja han establert molts vincles al voltant del Centre de Vida Comunitària. «Arran de posar-nos en marxa hi va haver un seguit de dones que es van fer seu aquest espai, que venien i s'asseien a baix i xerraven», explica la Marina. «Llavors vam començar amb dos dies d'activitats, de costura o de punt, i les dones venien, però no només a les activitats, sinó per passar l'estona i parlar del que fos; vam oferir te, vam començar a parlar i llavors van començar a sortir coses», recorda l'Anita. Quan s'apropava l'estiu, va sorgir la idea: si els fills i filles anaven a un

casal d'estiu, per què no fer-ne un també per a les mares?

Durant el mes de juliol van fer un casal de dones amb 45 participants, amb tallers de tota mena, des de cuina, perruqueria i costura fins a autodefensa o recerca de feina; des del taller de la ballarina que havia demanat un espai per assajar fins a un de jocs de taula amb la directora de serveis socials. «Aquí la gràcia és cocrear, no fer l'enèsim taller que decidim nosaltres; dels jocs de taula va sortir la proposta de fer-ne un de jocs de carrer i fer un recull dels que coneix cadascuna», diu la Raquel.

A la cuina, per exemple, han compartit menjars del Pakistan o del Marroc, «i quan parlem compartim també les nostres cultures», remarca la Huma. La Sanae riu recor-

dant les aventures de buscar al telèfon les traduccions de les diferents espècies, però també remarca la importància de «conèixer gent diferent». Assegura que a moltes de les dones del casal les tenia vistes del barri, però només es barrejava amb les que eren del seu país. «Ara, però, ja no som desconegudes, sinó quasi com una família. Ara ens coneixem, ens reunim, riem, plorem; ens trobem en una sala i cadascuna va explicant el que li vingui de gust, i confiem que és un espai segur, que no sortirà d'allà el que expliquem», celebra la Sanae.

Per a l'Anita, que treballa al centre però alhora també se sent una més del grup, «és el primer cop que tenim un espai així de segur, de confiança i d'alegria al barri». «Fa molts anys que vivim en aquest barri i mai no ens havíem pogut trobar totes, tenir un espai on asseure'ns i explicar-nos coses». Per a la directora del centre, «un element clau ha estat tenir referents d'acollida que són gent del territori, que no és una persona blanca, sinó algú que parla el teu idioma, com l'Anita, que parla urdú, i això facilita molt les coses».

La Marina planteja que a la mostra d'entitats del barri, el Centre de Vida Comunitària no l'han de representar només les treballadores, sinó també «aquestes dones que ja s'han fet referents». Elles, asseguren que s'hi senten a casa. Després de les reunions, no marxen corrent, sinó que aprofiten per fer petar la xerrada. «Quan venim aquí, el que hi ha a fora queda a fora, no pots entrar amb el cap a punt d'explotar», diu la Sanae. «Quan arriben estan relaxades, tranquil·les», hi afegeix la tècnica d'acollida. I la primera conclusió: «És com si vas al teu espai, a casa teva; no t'hi sents estranya».

GESTIONAR ESPAIS PER FER COMUNITAT

JOÃO FRANÇA

«El projecte comú de l'Ateneu Popular 9 Barris ja existia abans de l'Ajuntament democràtic i abans del seu reconeixement formal», assegura Mariona Soler. L'afirmació pot sorprendre qui no conegui la història de l'Ateneu, que avui és un equipament públic gestionat de forma comunitària, però fins al 1977 era una planta asfàltica entre els barris de Roquetes i la Trinitat Nova. Aquell any, el veïnat la va ocupar reivindicant un espai de cultura i per la transformació social vinculat al territori, i ho van aconseguir. Deu anys més tard, el consistori va comprar l'edifici i els va oferir la possibilitat de formalitzar la seva activitat: «Llavors ens van demanar que ens constituíssim com a entitat i es va crear l'associació Bidó de Nou Barris», explica la Mariona, que avui forma part de la comissió gestora de l'Ateneu com a voluntària, tot i que també hi ha treballat durant setze anys.

Al barri de Sarrià, quan el 2003 l'Escola Orlandai es va traslladar a un nou edifici, hi va haver qui va començar a reivindicar que tingués un ús obert al barri. En un primer moment, era una reivindicació del jovent, «però aquest projecte de joves es va anar ampliant, més gent va anar projectant els usos que podia tenir l'espai i es van sumar per fer un projecte coral, fins que finalment el 2007 vam constituir l'associació sociocultural Casa Orlandai amb l'objectiu de gestionar l'equipament», explica Enric Capdevila, que n'és membre.

A Sants, l'antiga seu de la cooperativa obrera la Lleialtat Santsenca, fundada el 1928, ha tingut diverses vides, fins que va quedar buida a inicis dels 2000. «Després l'edifici va estar *okupat* durant un parell d'anys com un espai alliberat per la cultura, i llavors va ser quan molta gent del barri vam descobrir la Lleialtat, sobretot la gent jove, perquè la gent gran recordava la sala de festes Bahía, que va tancar a mitjans dels vuitanta», explica Agus Giralt. «Després va ser desallotjat i va quedar buit, i a partir del 2009 comença una reivindicació tant de recuperació de l'espai per a usos del barri com de recuperació de la seva memòria, les dues

↑ D'esquerra a dreta, Aida Leal, del CAB; Agus Giralt, de la Lleiàltat Santsenca; el regidor Marc Serra i Enric Capdevila, de la Casa Orlandai, durant la Jornada Patrimoni Ciutadà celebrada al Canòdrom el juny del 2022.

coses van coincidir i va començar una campanya que va sumar molta gent del barri», explica l'Agus, que avui és el coordinador de la Lleiàltat, oberta com a equipament per al veïnat el 2017.

Tots tres són equipaments públics gestionats per entitats dels territoris als quals pertanyen. I no és casualitat que tots tres siguin fruit de les reivindicacions. «Si no fos per la gent del barri, no hi hauria Lleiàltat», reivindica l'Agus. «Després s'ha pogut concretar a través de l'Administració, però si tot això ha passat d'aquesta manera, no tindria sentit que ara ho gestionés una empresa». Tots tres reflexionen sobre quina seria la diferència.

GESTIONAR DES DE LA COMUNITAT

«Pel que fa a les activitats que es programen, potser no hi ha tanta diferència entre la Casa Orlandai i, per exemple, el Casal de Sarrià, amb qui tenim moltes complicitats i que està gestionat per una empresa, però la manera de fer sí que canvia i genera dinàmiques completament diferents», explica l'Enric. El 90% de la programació de la Casa, diu, «no surt del despatx», sinó de propostes d'entitats, del territori o de comissions. «Si a algú li agrada molt l'òpera, pot coordinar un cycle d'òpera, amb una comissió de programació que està oberta a altra gent, i la qualitat i la cura amb què es fa això és molt

més gran, perquè cadascú es preocupa més per allò que fa i es generen unes dinàmiques molt més enriquidores», assenyala. «I per això el perfil de qui treballa en un espai de gestió cívica ha de ser molt més de dinamització, de buscar la complicitat i l'empoderament de les entitats i les persones».

«El fet que nosaltres, com a entitat gestora, estiguem formats per voluntaris, de manera que qualsevol persona activista o veïna del territori pot entrar a formar part del projecte i de l'assemblea que decideix sobre la gestió, marca una diferència clara amb una empresa privada», assegura la Mariona. «No som un servei, som un projecte comunitari; som un col·lectiu que ens organitzem per gestionar les nostres necessitats i les del barri, i aquest és el motor de tot el procés». Per això destaca que l'Ateneu, més enllà d'un equipament amb una programació, «pretén ser una escola d'autoorganització, de participació ciutadana, de valors i de pensament crític».

L'Agus valora, per exemple, l'experiència de la Lleiàltat amb processos de selecció o concursos, en què totes les entitats que en formen part decideixen col·lectivament els criteris. «L'inconvenient és que aquests processos són més lents, però la diferència és que anem avançant junts». Quan van treure a concurs el cafè de la Lleiàltat tothom va estar d'acord a establir criteris de consum responsable. «Però això té altres implicacions, com ara plantejar quin tipus de consum poden fer les entitats aquí quan organitzen les seves pròpies activitats, quan estàs exigint al cafè que tingui un tipus de producte que segurament els deixa menys marge de benefici; si és per uns valors, també te'ls

has d'aplicar tu», assenyala. «Per això es van fer dues sessions monogràfiques molt extenses i es van arribar a unes decisions col·lectives, però si el mateix ho hagués decidit un equip tècnic, l'impacte hauria estat molt menor, perquè no hi hauria aquestes reflexions». I reivindica: «Hi ha entitats supermilitants en alguns d'aquests temes, però també tens un grup de jocs de rol que potser mai no ha tingut un debat sobre model de consum, i aquesta manera de gestionar va impregnant el barri amb debats».

Miky Aragón, director del Consell d'Associacions de Barcelona (CAB), també recorda que «gestionar crema». El CAB també gestiona un equipament, Torre Jussana, on assessoren altres entitats. «Quan una entitat ens demana acompanyament perquè vol gestionar un espai, els plantegem si tenen clar què volen fer. I cal prendre consciència de què vol dir gestionar; està molt bé tenir un espai gestionat per les entitats del barri, però potser no arriba la subvenció a temps i has de demanar un crèdit, potser no te'l donen... Estàs allà per transformar el barri, però acabes havent de dedicar moltes hores a fer gestions», alerta. «Quan tu gestiones, tens més autonomia per fer i desfer, però has de tenir certa musculatura per fer-ho».

«Els objectius d'impacte i retorn social són una inversió de temps que no genera benefici econòmic i si no ets una entitat social amb voluntariat disposat a invertir-hi, t'arruïnaràs; si has de pagar totes les hores dedicades a fer això, és insostenible», apunta la Mariona. «Si féssim un càlcul del retorn social de cada euro de diners públics que s'inverteix en l'Ateneu, l'Administració no podria pagar-ho».

COMUNS URBANS

«Hem de partir de la base que allò públic no és només allò que és propietat de l'Administració pública, sinó que són tots aquells projectes i iniciatives que apel·len a allò comú, i que fins i tot la mateixa ciutadania organitzada pot administrar-los i gestionar-los», assegura l'activista de l'Ateneu Popular 9 Barris. Tots tres col·lectius formen part de la Plataforma de Gestió Ciutadana, que agrupa diferents entitats de la ciutat que treballen des de la gestió cívica, i de la Xarxa d'Espais Comunitaris, que inclou altres espais a més dels equipaments públics. El que reivindiquen des d'aquests espais és que formen part d'allò comú i que l'Administració els hauria de reconèixer com a tal.

El 2016, des de l'Ajuntament de Barcelona es va començar a plantejar el programa Patrimoni Ciutadà, que buscava replantejar i ordenar la relació de l'Administració amb diferents iniciatives que ocupaven locals o solars municipals o que gestionaven equipaments públics de forma comunitària.¹⁴ «Amb els primers documents de Patrimoni Ciutadà vam al·lucinar, perquè per primera vegada combregàvem amb el llenguatge que utilitzava l'Administració, el dels comuns urbans», recorda l'Enric.

«Patrimoni Ciutadà és una política pública que el que intenta és fomentar la participació ciutadana en els afers municipals, sobretot vinculats a l'acció comunitària dels diferents barris i sectors de Barcelona», resumeix l'Albert Martín, tècnic de la Direcció de Democràcia Activa de l'Ajuntament. «Això ho materialitzem amb dos mecanismes. D'una banda, la cessió de locals o so-

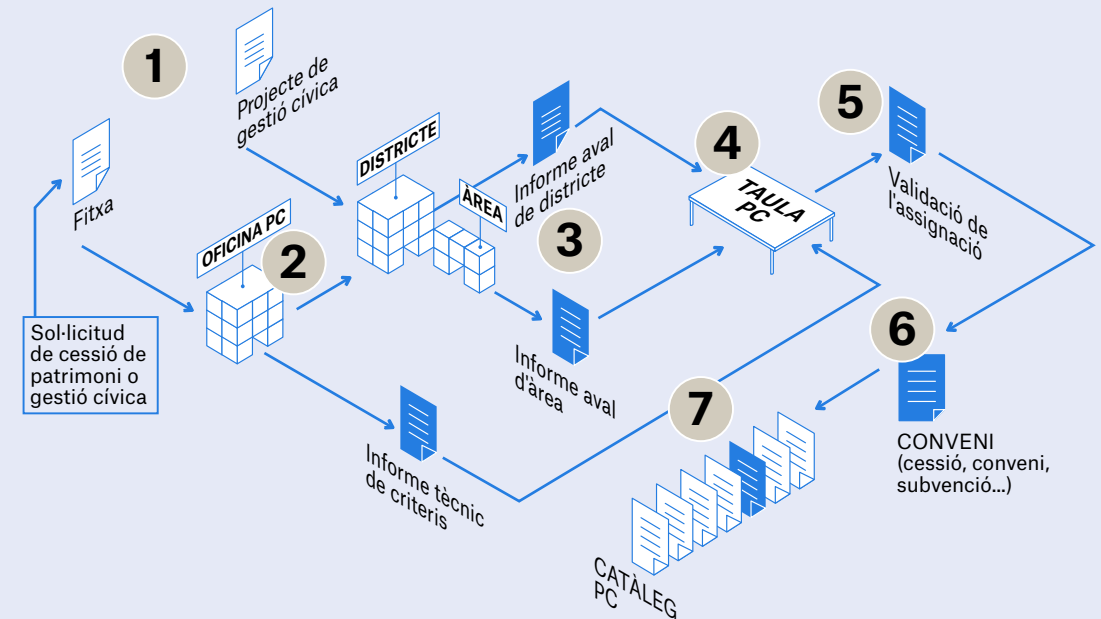
lars municipals perquè les entitats desenvolupin projectes que responguin a l'interès general; que siguin comunitaris, participatius, d'implicació en la societat, de responsabilitzar-se en els afers públics», explica. «I de l'altra, hi ha la gestió cívica, que no deixa de ser la cessió d'un equipament i una subvenció a una entitat perquè desenvolupin un projecte dirigit a tota la ciutadania».

L'associació cultural Casa Orlandai treballa amb les dues vies, amb la gestió de la Casa i un projecte comunitari en un solar municipal que hi ha a prop, l'Espai Gardenyes. «Però al Patrimoni Ciutadà encara li faltaria la tercera pota, que a banda d'espais també pogués incloure serveis», reivindica l'Enric. Durant els debats sobre el projecte es va preveure aquesta possibilitat, «en què el consistori no cedia cap bé immoble, sinó que només subvencionava projectes singulars impulsats per la ciutadania que anessin dirigits a ocupar un servei que l'Ajuntament fins en aquell moment no desenvolupava», explica l'Albert, però és un camí que de moment no s'ha desenvolupat.

Segons el tècnic, el programa Patrimoni Ciutadà ha servit per «dotar d'un mateix paraigües aquestes diferents pràctiques que ja feia l'Ajuntament, com ara cedir un local a una associació de veïns o donar la gestió d'un casal de joves a una entitat». «Conceptualment, passa per posar-ho sota el paraigües conceptual dels comuns ur-

¹⁴ El primer plantejament del programa es pot consultar a: AJUNTAMENT DE BARCELONA, «Comuns urbans: Patrimoni ciutadà: Marc conceptual i propostes de línies d'acció», 2017, <http://hdl.handle.net/11703/115392>.

CIRCUIT D'ASSIGNACIÓ DE LA CESSIÓ DE PATRIMONI O GESTIÓ CÍVICA

- 1. Sol·licitud:** l'entitat sense ànim de lucre presenta la fitxa de sol·licitud de cessió de patrimoni a l'Oficina; en el cas de la sol·licitud de gestió cívica d'un equipament, l'entitat presenta el projecte seguint les indicacions marcades per l'anunci corresponent del BOPB.
- 2. Acompanyament:** l'Oficina, previ acompanyament a l'entitat, traspasa l'expedient al districte i/o, si s'escau, a l'àrea corresponent, amb la fitxa completa.
- 3. Informes:** el districte o àrea elabora un informe d'aval que informi sobre el seu posicionament al voltant de la cessió o atorgament de gestió; l'Oficina elabora l'informe tècnic sobre el compliment de criteris de PC.
- 4. Taula de Patrimoni Ciutadà:** de forma col·legiada, s'examina a la Taula i, si s'escau, ratifica i emet una proposta d'assignació positiva o negativa.
- 5. Validació de l'assignació:** la Taula emet la proposta d'atorgament d'un bé municipal o de gestió cívica per al desenvolupament del projecte presentat per una entitat sense ànim de lucre.
- 6. Conveni:** el districte, o en alguns casos l'àrea, serà el responsable de gestionar la tramitació i signatura del conveni de cessió i/o subvenció amb l'entitat sense ànim de lucre.
- 7. Catàleg:** la Taula, a través de l'Oficina, aporta la informació per a l'actualització del catàleg.

bans, és a dir, d'una relació publicocomunitària, i de posar en valor l'activitat comunitària, i internament, que això no és tan visible, ha permès centralitzar-ho i estandarditzar els processos, perquè abans tot depenia de la voluntat que tinguessin els districtes o de la capacitat de mobilització que tinguessin les entitats», resumeix l'Albert.¹⁵

L'ACCÉS ALS RECURSOS PÚBLICS

L'Oficina Tècnica del Programa Patrimoni Ciutadà és a càrrec del Consell d'Associacions de Barcelona (CAB) i Miky Aragón remarca que «és important posar transparència i democràcia en com s'accedeix a un espai. Hem fet estudis al llarg dels anys i el que veiem és que mai no es podrà cobrir la necessitat d'espais de tot el sector associatiu a través de l'Administració i, per tant, cal prioritzar». En aquesta línia, des del CAB elaboren un catàleg per al programa de tot el patrimoni municipal cedit a entitats o sota gestió cívica.

El repte d'establir uns protocols i criteris clars també té a veure amb valorar a qui es destinen aquests recursos públics. «L'eina que ens proporciona aquest nou protocol, aplicant el criteri participatiu, protegeix els projectes comunitaris exemplars, però hi ha moltes experiències que s'hauran de posar les piles, perquè no estan treballant de forma comunitària», apunta l'Albert. «La gestió cívica, al final, es justifica com un valor afegit comunitari; per tenir una entitat que gestioni un casal com ho faria una empresa, fas un concurs públic».

De moment, les entitats critiquen que s'estan trobant que en molts casos en què la gestió cívica s'havia adjudicat de forma directa durant anys, ara s'està fent a través d'un concurs públic. «Quan vas a concurs, no hi pot haver diàleg amb l'Administració, un diàleg que ens hauria servit per construir un projecte molt més adequat a l'època postcovid», lamenta l'Enric en el cas de la Casa Orlandai. Considera, per la seva experiència, que no té cap sentit: «He participat en divuit concursos de gestió cívica en representació de la Plataforma, i en tots només s'ha presentat una sola entitat, com és lògic, perquè aquí la competència no té sentit; a l'únic on s'havien presentat dues entitats, abans que el concurs es tanqués ja s'havien fusionat en un únic projecte».

Que la competència no té sentit en la gestió cívica és un consens entre les parts implicades. «Quan dues entitats competeixen per fer gestió cívica, alguna cosa està passant en aquell barri», alerta el Miky. I hi afegeix que «els convenis fins ara han funcionat molt bé perquè tothom treballi col·lectivament, i havent-hi concursos als quals només es presenta una entitat, entenem que s'hauria de fer per adjudicació directa». Per això Patrimoni Ciutadà preveu un model de concurrència simplificada en què una entitat pot presentar una proposta, i si es valora que té el suport de la comunitat, la

¹⁵ La concreció del programa es pot consultar a: AJUNTAMENT DE BARCELONA, «Programa de Patrimoni Ciutadà: Estratègia pel foment de la col·laboració públic-comunitària», 2022, https://ajuntament.barcelona.cat/participaciociudadana/sites/default/files/documents/programa_de_patrimoni_ciutada_2022.pdf.

↑ Taula de debat sobre els reptes futurs del programa Patrimoni Ciutadà a Barcelona. De dreta a esquerra: Mariona Soler, de la xarxa d'espais comunitaris; Ernesto Morales, de l'IGOB; Marc Martí, de l'IERMB; Fidel González, de Democràcia Activa; Laia Forné, de la Hidra, i Marina Pera, de l'IGOB.

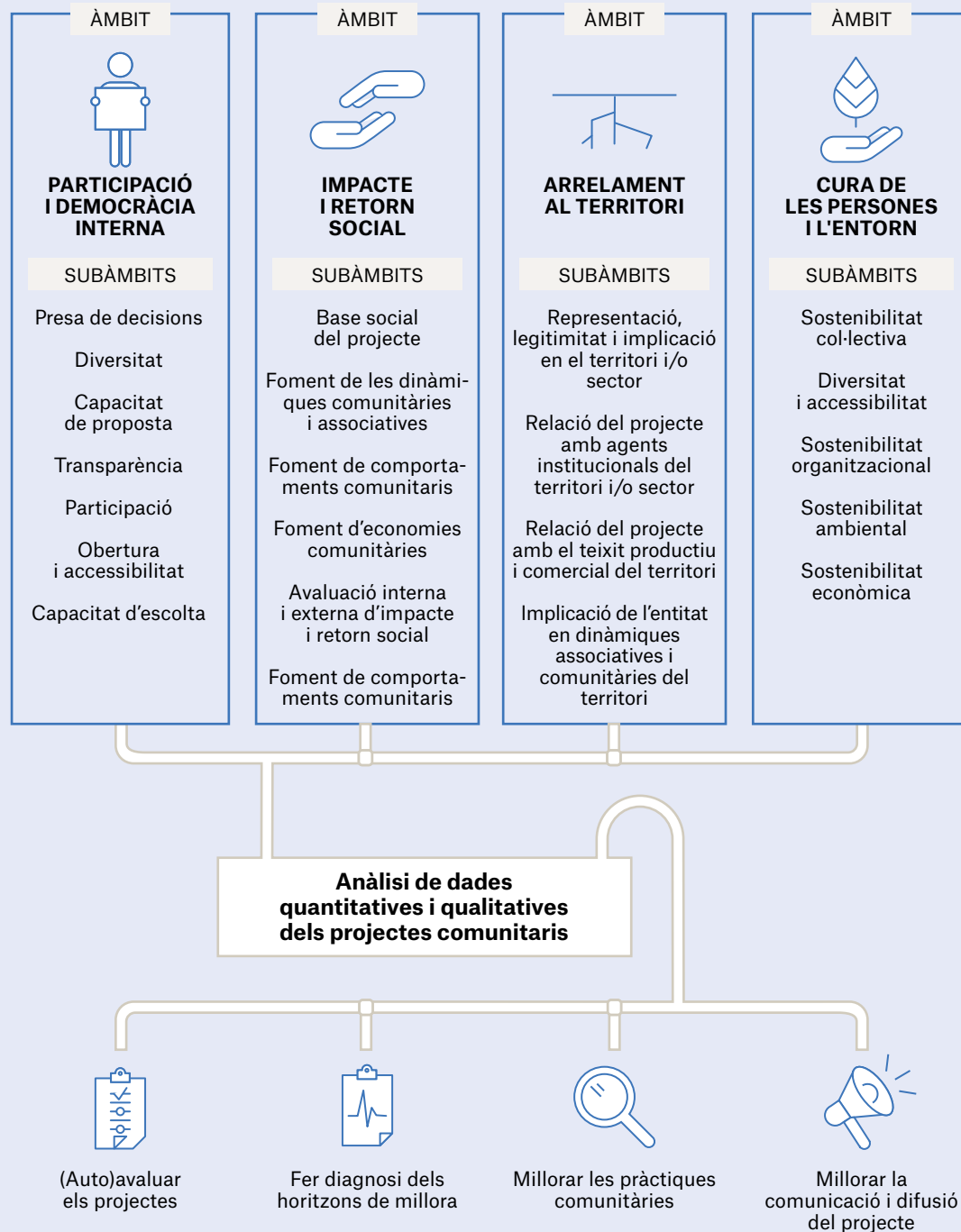
publica en aquest procés de concurrència. «Si en el territori no hi ha ningú que s'hi oposi o s'hi contraproposi, ja està tot bastant encarrilat, i em sembla que és la forma de fer-ho públic, obrir-ho al territori i tenir un procés amb un tempo que permet la intervenció», resumeix l'Enric. Ara esperen que es comenci a aplicar aquest sistema.

AUTOAVALUAR-SE I RETRE COMPTES

Mentrestant, ja han desenvolupat l'eina que ha de servir tant per a l'autoavaluació com per a la rendició de comptes en aquest context: el Balanç Comunitari. «Hi ha qui se'ns

queixa i pregunta com demostrem tot això que estem dient que fem, i llavors és important dir: ni tot és gestió comunitària, ni tot és bé comú, i per això vam establir una sèrie d'indicadors per qualificar tot això, perquè quantificar-ho és difícil», explica la Mariona. El Balanç Comunitari s'inspira en el Balanç Social que ja impulsava la Xarxa d'Economia Solidària (XES), i es desenvolupa en gran mesura a través de la Xarxa d'Espais Comunitaris (XEC), que en forma part. «Hi ha equipaments municipals, però també centres socials *okupats* o ateneus que estan en un espai llogat, però tots tenim un projecte comunitari», apunta la Mariona. A partir de la seva experiència i els valors que promouen, van intentar construir uns indicadors.

MODEL DEL BALANÇ COMUNITARI

El Balanç Comunitari valora els projectes en quatre àmbits: l'arrelament en el territori, la participació i la democràcia interna, l'impacte i el retorn social, i la cura de les persones i l'entorn. Tant aquesta eina com la governança del programa no són propietat exclusiva de l'Ajuntament, sinó que estan col·legiades amb la XES i tenen el suport del Consell d'Associacions.

«En els balanços, tal com es feien fins ara, hi havia mil coses que es perdien, però aquí l'important no és el nombre d'usuaris i usuàries, sinó què està fent la gent que hi està implicada, o les xarxes que s'estan impulsant des de l'equipament, o els col·lectius nous que s'han creat arran de l'espai», remarca l'Agus Giralt. «Fer el Balanç Comunitari és important per a nosaltres, per autodiagnosticar-nos i veure on estem funcionant bé i què podem millorar, i també és interessant per veure com funcionen altres espais i agafar idees».

«El Balanç Comunitari no pretén ser fiscalitzador, sinó identificar els marges de millora, acompanyar aquestes millores i felicitar-nos amb les entitats quan hi arribem», explica l'Albert des de l'Ajuntament. Els diferents àmbits avaluats en el balanç es plantegen amb una *checklist*. «Si fins ara només complies un element de la llista, no et demanarem que compleixis els deu en dos anys, però dos més sí que els hauries de poder complir; per exemple, pel que fa a l'obertura de l'espai, si no penges les actes de les reunions o la gent ni tan sols sap quan feu les assemblees per decidir què feu al casal, doncs un pas hauria de ser fer públic això».

I és possible arribar a fer la gestió comunitària perfecta o aquests criteris han d'anar

evolucionant? «El Balanç Comunitari és fruit d'un cicle de mobilització i d'aprenentatges comunitaris, i la institució els ha anat incorporant; si els propers cicles de mobilització generen noves sensibilitats o noves mirades sobre les formes de fer comunitat, segurament s'haurà d'anar actualitzant», conclou l'Albert. «I el fet que el balanç estigui col·legiat entre la XES, la XEC i l'Ajuntament ens obliga a tots a anar-nos revisant».

MANUEL MALLO GÓMEZ
 Director de Serveis Jurídics
 de l'Ajuntament de Barcelona

«CAL UN MARC MÉS HORIZONTAL PER A LES RELACIONS ENTRE LES ENTITATS I L'ADMINISTRACIÓ»

Manuel Mallo Gómez és el responsable de Serveis Jurídics de l'Ajuntament, el departament que vetlla pel compliment de les polítiques municipals amb les legislacions i normatives vigents. Quan es planteja alguna política diferent al que s'ha fet prèviament, o hi ha qui posa en qüestió les normatives municipals davant els tribunals, també els toca buscar els encaixos possibles, si n'hi ha, d'allò que planteja el govern municipal.

Quines particularitats han fet possible el desenvolupament de la gestió cívica a la ciutat de Barcelona?

Barcelona sempre ha estat una ciutat en què la participació ciutadana és un valor essencial. Els districtes tenen una capacitat de gestió, d'impuls i de descentralització de la participació que no existeix en altres municipis. En altres ciutats, com Madrid, els districtes són simples òrgans de gestió, amb poca capacitat de decisió. En canvi, aquí fins i tot la composició dels consells de districte respon als resultats electorals del districte, i no al del conjunt de la ciutat.

La Carta Municipal de Barcelona,¹⁶ la llei especial de la ciutat, situa el valor «participació ciutadana» com un criteri essencial de la seva organització. Hi dedica un capítol sen-

cer, i a l'article 34 regula la gestió cívica de competències, de serveis i d'equipaments per part d'entitats ciutadanes sense ànim de lucre des de 1998. És un reconeixement de la col·laboració publicocomunitària, i ens dona una cobertura que no existeix en altres municipis.

Llavors altres municipis no podrien aplicar el model de gestió cívica existent a Barcelona?

Bé, aquí entra en joc la realitat judicial. La Carta diu que el mateix Ajuntament, mitjan-

¹⁶ Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona, BOE-A-1999-2518, *Boletín Oficial del Estado* (1999), <https://www.boe.es/eli/es-ct/l/1998/12/30/22>.

çant els seus reglaments, ha de desenvolupar aquesta institució de la participació ciutadana. Però quan ens hem trobat recursos que qüestionaven si la participació ciutadana s'havia de regular únicament per la Carta i la normativa municipal, el que ens han dit els tribunals és que cal tenir present la llei sectorial autonòmica i la llei bàsica del règim local. Hi ha un principi en Dret que és que una llei especial està per sobre de les lleis generals, però en el cas de la participació ciutadana no ens han reconegut la Carta com a norma principal. El problema és que l'instrument de la gestió cívica no està reconegut en la normativa bàsica, i llavors no pots construir una relació jurídica que es pugui interpretar que és un contracte. Si el que tenim és un contracte en què una entitat fa la prestació d'un servei a canvi d'un preu, no pots reservar-lo a les entitats ciutadanes sense ànim de lucre, i l'has d'obrir a tothom.

I quina és la solució per seguir promovent la gestió cívica?

Ho fem amb dos instruments jurídics diferents: una cessió d'espais, d'acord amb la llei de patrimoni, i una subvenció. La comparació no és idònia, però és com si algú vol posar una guingueta en un parc públic: l'Ajuntament li cedeix l'espai i li cobra una taxa. Però si en comptes de vendre begudes el que vol és informar la ciutadania, o ajudar les persones grans a connectar-se a Internet i fer tràmits des del parc, el consistori, en comptes de cobrar la taxa, pot subvencionar aquesta activitat. La diferència és que no publiquem un anunci per buscar qui pugui prestar un servei, sinó que és un projecte que no és un exercici de competències municipals —com

si que regula la Carta—, sinó que complementa l'actuació de l'Administració, i aquesta el considera d'interès i el subvenciona. Llavors, si la pregunta era si la gestió cívica com a tal està reconeguda en altres llocs, no ho està. Ara bé, algú pot fer el que fem nosaltres amb la gestió cívica? Sí, perquè són dos negocis jurídics diferents que combinem en el mateix expedient. Això ho pot fer qualsevol municipi.

Quin tipus d'entitat pot optar a la gestió cívica?

L'entitat que hi opti ha de ser oberta, universal, i no patrimonialitzar aquell recurs públic, no funcionar com un *xiringuito*; hauria de tenir voluntariat, gent que s'hi vol implicar. La gestió no hauria de ser el *modus vivendi* d'una entitat o de les persones que en formen part. Evidentment, hi pot haver qui cobri per aquesta feina, però hauria de funcionar a partir de la participació de molta gent, d'un col·lectiu veïnal arrelat, que té interès, disponibilitat de temps, i va a aquell espai a fer-hi coses. Tot això és el que ens allunya d'un model de contracte.

Això ha de passar per un concurs públic?

L'important és poder acreditar que és lògic que l'entitat, per arrelament territorial, se'n faci càrrec. Quan això és molt clar, ens podem estalviar el concurs, però quan hi hagi diferents entitats amb disponibilitat per fer-ho i que aportin un retorn social semblant, és lògic fer un concurs. També serveix per evitar la patrimonialització, perquè una entitat no es pensi que aquell espai és seu per sempre més. El que cal és fer una valoració, analitzar si el retorn social ha estat positiu i, en funció

↑ Manuel Mallo, director dels Serveis Jurídics de l'Ajuntament de Barcelona, al seu despatx.

de com vagi, és possible que no calgui fer-ne. En tot cas, si el subjecte fos la comunitat potser sí que tindria més sentit no fer-ne.

Com pot «la comunitat» ser el subjecte jurídic?

Hi ha unes figures de tipus de propietat germànica en el medi rural que són de propietat col·lectiva de determinats béns. En un grup de masies, el titular poden ser «totes les cases amb fum», és a dir, on hi hagi algú vivint; són totes copropietàries d'un bé. Estem parlant de béns com ara boscos i espais de muntanya —això és habitual, per exemple, a Galícia—, i és aquesta comunitat la que els administra. Mentre estiguis vivint allà, n'ets cotitular i te'n pots aprofitar per obtenir lletya, per fer pastura, per al que sigui. Un tin-

drà el seu ramat per una zona i un altre per una altra. Són béns comuns. El que pot fer l'Ajuntament és crear un marc específic per definir un catàleg de béns que són susceptibles de trobar-se sota aquest criteri, que és el que fa Patrimoni Ciutadà.

Com es pot definir aquesta comunitat a la ciutat?

En un poble de cent habitants és fàcil, és tot el poble, però com determines les titularitats en una ciutat d'1,6 milions d'habitants? Per barris? Per districtes? I què passa amb algú que tingui interès en el tipus d'activitat que s'hi fa però sigui d'un altre barri? Són qüestions que cal resoldre. Ara bé, si no una propietat comunal, almenys podem pensar en una cessió d'ús estable, perquè amb la gestió cívica estem situats entre dos i quatre anys. Però si allargues la durada, cal pensar en els perills que comporta. Com fas que hi hagi aprofundiment en la participació i evites que, tot i que comences uns quants amb molt bona voluntat, acabi sent un projecte endogàmic? Hi hauria qüestions que cal resoldre, però en tot cas es podria fer. Caldria definir quin és el subjecte que administra aquest bé en cada barri, i en les seves activitats hi pot participar qui vulgui. Això seria factible i no hi ha cap principi de dret natural o constitucional que impedeixi recollir-ho en una normativa ordinària, com una llei catalana.

Què aporta el model de Patrimoni Ciutadà?

Aporta més transparència, perquè la gent pot saber a través del catàleg tots els recursos que té a la seva disposició, i facilita l'accés. Hi ha una gestió més integral, més retorn comunitari, més control, més seguiment i més interrelació en la gover-

nança entre les entitats i l'Ajuntament. Jo crec que tot això són elements favorables. I a més, també serveix per evitar la patrimonialització i el clientelisme. Perquè no parlem d'espais que per norma s'atribueixen a una determinada entitat, que podria ser una entitat tancada, amb tres persones que administren aquell recurs des de fa vint anys, però en què la resta de persones són usuàries que no participen de la gestió. Això és el que s'ha d'evitar.

Pensant en la noció de comuns urbans, quins canvis serien necessaris en la legislació per facilitar aquest tipus de processos?

Seria útil tenir un marc específic, no construït a partir d'institucions jurídiques existents tradicionals, sinó reconeixent l'especificitat dels comuns urbans. I en aquest marc, s'ha d'abordar com fer més horitzontals les relacions entre les entitats i l'Administració. Ara el que tenim és que l'Entitat presenta un projecte i l'Ajuntament l'aprova. També hi posa una subvenció, i a través d'aquesta pot condicionar totalment l'actuació de l'entitat. Imaginem-nos que la comunitat pren unes decisions però el govern de torn diu que no li agraden, i que si no ho fa d'una manera determinada, no els dona la subvenció. Estem en una situació d'inseguretat. Però, d'altra banda, hi ha la mobilització de la ciutadania, que fa de contrapès a una decisió d'un eventual govern municipal que no sigui proactiu en aquest tema.

El 2022 el consistori va aprovar un nou reglament de participació ciutadana,¹⁷ que actualitza l'aprovat el 2017.¹⁸ Què diferen-

cia aquests reglaments de les normes reguladores del 2002¹⁹ vigents fins en aquell moment?

El nou reglament fa una regulació molt detallada i ha tingut un suport bastant important al plenari municipal. Les diferències amb les normes del 2002 són molt notables. Només cal veure l'extensió d'un i de l'altre: les normes del 2002 tenien 32 articles i el Reglament del 2017, 116. El Reglament protegeix molt més la participació ciutadana, detalla la regulació de moltes institucions —els òrgans de participació, les consultes ciutadanes, els processos participatius...— i, en definitiva, té un desenvolupament i una concreció molt més elevades.

Abans d'aquest reglament la participació ciutadana estava desprotegida?

Tampoc no diria això, però era una regulació molt escassa comparada amb el que hi ha ara. Ara es reconeixen qüestions que abans no hi eren, com ara la possibilitat d'elevat propostes al plenari des de la ciutadania. En el text del 2017 es van establir processos participatius preceptius per a l'aprovació de diversos plans, reglaments i instruments de planejament. També es va regular la plataforma digital de participació i la Comissió d'Empara, a la qual poden acudir les persones i entitats en defensa dels seus drets participatius.

¹⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA, Reglament de participació ciutadana, de 27 de maig del 2022, <http://hdl.handle.net/11703/126132>.

¹⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA, Reglament de participació ciutadana, de 30 d'octubre del 2017, <http://hdl.handle.net/11703/106138>.

¹⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA, Normes reguladores de la participació ciutadana, de 13 de desembre del 2002, <http://hdl.handle.net/11703/84850>.

Quina és la relació dels mecanismes de democràcia directa que busca promoure el Reglament amb el paper dels representants electes?

Els instruments que podríem anomenar de democràcia directa funcionen pel que fa a l'elaboració de propostes. La Llei bàsica del règim local prohibeix que els mecanismes o instruments de participació ciutadana menyscabin la capacitat de decisió dels càrrecs electes. No podem dir que una consulta obliga els regidors. Una altra cosa és que ho considerin un mandat imperatiu, que li han de fer cas, però la Llei diu això.

El Reglament del 2017 va acabar impugnat i anul·lat pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Per què?

La crítica al Reglament del 2017 parteix de dues qüestions. Una, que no es deia expressament que si es volia fer una consulta s'havia de demanar una autorització de l'Estat. I l'altra és que la sentència va considerar que durant el període d'informació pública havíem fet canvis que el tribunal va considerar substancials, i que, per tant, calia haver fet un altre període d'informació pública. En el meu parer no hi havia cap canvi substancial, però no ho van entendre així.

Llavors el qüestionament del Reglament només estava relacionat amb els procediments?

Sí, no entrava en el fons. En el seu dia vam impugnar la sentència, perquè tampoc no estàvem d'acord que calgués dir expressament que era necessària l'autorització del Govern de l'Estat per a les consultes. El Reglament deia que per fer una consulta

calia aplicar els procediments que estableix la Llei bàsica, així que de manera indirecta ja ho recollia. Però la sentència no ho va entendre així. Vam recórrer la sentència que es va dictar, però el Tribunal Suprem va considerar que el tema no tenia interès cassacional i no va entrar a analitzar el nostre recurs.

Si el que es qüestionava eren els procediments, com és que es van incorporar canvis en el Reglament del 2022?

Algunes coses perquè són millores tècniques o perquè donen més seguretat jurídica davant la possibilitat de noves impugnacions. Per exemple, s'incorporen els pressupostos participatius com a modalitat específica dels processos participatius, o es regula de forma detallada com els òrgans participatius es poden reunir telemàticament. Pel que fa a les consultes ciutadanes que s'impulsin per iniciativa ciutadana, s'ha establert que s'hauran d'aprovar per una majoria absoluta del plenari, i s'ha adaptat el nombre de signatures exigibles. Nosaltres aplicàvem la Carta Municipal, però el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va considerar que havíem d'adequar-nos a la Llei autonòmica de consultes populars per via de referèndum, que estableix un nombre de signatures molt més elevat. La Carta estableix que ha de ser d'un 1% dels majors de 16 anys; això són unes 15.000 persones. Ara, en canvi, per a una consulta de ciutat poden caldre 88.000 signatures, que és una barbaritat. En tot cas, el Reglament disposa que el mínim de signatures es modificarà automàticament en el cas que la legislació autonòmica estableixi un nombre diferent.

A MANERA DE CONCLUSIÓ

EL **CAP** A LA MISERICÒRDIA
ÉS UN CONSENS DEL **BARRI**
PARTITS, A QUINS
INTERESSOS SERVIM?

CAP A LA
MISERICÒRDIA

GALA PIN

Regidora de Participació
i Districtes i de Ciutat Vella
de l'Ajuntament de Barcelona
entre el 2015 i el 2019

LAIA FORNÉ AGUIRRE

Membre de l'Institut de Recerca
Urbana La Hidra. Cap de Gabinet
de la Regidoria de Participació
i Districtes entre el 2015 i el 2019

«LA PARTICIPACIÓ HA DE SERVIR PER DISTRIBUIR PODER»

Entre el 2015 i el 2019, Gala Pin i Laia Forné van treballar braç a braç a la Regidoria de Participació i Districtes, una com a regidora i l'altra com a cap de gabinet, per innovar en les polítiques de participació de la ciutat de Barcelona. Passats uns anys, fan balanç dels aprenentatges del seu pas per la política municipal, exploren quin és el sentit polític de la participació i com podria servir per fer una ciutat més justa.

Per què serveixen les polítiques de participació?

Gala Pin: Fa uns anys hauria dit que per ajudar a garantir el dret a la ciutat, però ara estic cada cop més convençuda que les polítiques públiques de participació ciutadana són més importants per a la mateixa Administració que per a la ciutadania. L'Administració és lenta transformant-se, adaptant-se als canvis, mentre que la societat és cada cop més ràpida i més diversa. Les polítiques de participació són necessàries per obrir horitzons, perquè les institucions públiques siguin conscients de quina és la diversitat de la societat.

Laia Forné Aguirre: Davant la voluntat d'obrir la institució a la ciutadania i codis-

senyar les polítiques públiques, hi havia qui ens criticava perquè podíem estar fomentant una *sobrep participació*. Això ha comportat que cada cop costi més impulsar una política pública que no hagi estat contrastada abans amb els agents socials i aconseguir un cert consens, però és cert que potser cal ser més selectius a l'hora de desplegar la participació allà on realment tingui un sentit real i *inclous* la ciutadania.

G.P.: El que no té sentit és que la participació es doni només en aquells canals en què s'impliquen de forma continuada els «professionals de la participació», un grup reduït i molt implicat, però que segurament no respon a la representativitat de la ciutat. Els canals, codis o mecanismes que ajuden més a

transformar l'Administració i a avançar en la conquesta de drets són aquells que permeten ampliar el marc d'acció de la ciutadania, els que fan que les institucions públiques tinguin capacitat d'escolta, més enllà dels espais formals de participació. Justament són aquests mecanismes els que impliquen la idea de la participació com una forma de redistribuir el poder. Està bé poder decidir el color de les papereres del barri, però la participació que realment té sentit és la que treu privilegis a alguns per eixamplar drets a la majoria. Aquesta només es dona quan tens mecanismes que permeten que la ciutadania, des de llocs que no són els que l'Administració ha previst, pugui incidir en la política pública.

L.F.A.: La nostra aposta va ser intentar impulsar canals i vies de participació que la ciutadania pugui activar quan té la voluntat de fer-ho. El que passa sovint és que aquests canals són activats per la institució, en els termes que aquesta decideix, i aleshores esdevenen espais més aviat consultius i amb poca capacitat d'incidència. El que vam pretendre era garantir des de la institució canals efectius de participació perquè fossin activats per a la ciutadania quan aquesta ho considerés convenient.

Aquest era l'objectiu del Reglament de participació ciutadana que vau impulsar?

L.F.A.: Sí. El Reglament que el plenari municipal va aprovar l'octubre del 2017¹ buscava justament habilitar aquest tipus de canals de democràcia directa, en què la ciutadania pot plantejar punts a l'ordre del dia del plenari o dels consells de districte —i poder-hi intervenir—, convocar un procés participatiu o una audiència pública, o fins i tot impulsar la ce-

lebració d'una consulta ciutadana sobre un tema que sigui competència de l'Ajuntament. El seu recorregut, però, ha estat accidentat.

Una de les primeres iniciatives per impulsar una consulta ciutadana va ser la d'una trentena d'entitats en defensa de la gestió pública de l'aigua que plantejaven la pregunta: «Vol vostè que la gestió de l'aigua a Barcelona sigui pública i amb participació ciutadana?».² Davant d'això, ens vam trobar un embat jurídic i polític contra el Reglament, especialment per part d'Agbar, l'empresa que gestiona l'aigua a la ciutat. Davant aquest embat, no es va poder arribar a fer la consulta a la ciutadania que s'hauria d'haver fet, i el Reglament ha estat bloquejat als tribunals. Dos anys després de la seva aprovació, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya el va declarar nul i fins al 2022 no hem pogut disposar d'un nou Reglament de participació ciutadana.³ Entre totes les formes d'iniciativa ciutadana que preveu el Reglament, l'ofensiva jurídica ha desvirtuat en certa mesura la possibilitat de convocar consultes, ja que s'ha passat de requerir 15.000 signatures de suport a 88.700.

G.P.: Però dins de totes les dificultats, aquesta experiència i la reacció d'Agbar mostren que aquests mecanismes de participació, de democràcia directa, són, efectivament,

¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA, Reglament de participació ciutadana, de 30 d'octubre del 2017, <http://hdl.handle.net/11703/106138>.

² La informació sobre la iniciativa es pot trobar a la plataforma Decidim.Barcelona: <https://www.decidim.barcelona/iniciatives/i-1>.

³ AJUNTAMENT DE BARCELONA, Reglament de participació ciutadana, de 27 de maig del 2022, <http://hdl.handle.net/11703/126132>.

una forma de redistribuir poder. La qüestió en joc és qui té agència política a la ciutat. D'una banda, hem de tenir en compte que els *lobbies* i els grups de pressió no fan servir els canals de participació perquè tenen accés directe a l'Administració. Davant d'aquesta realitat, els mecanismes que puguis posar a disposició de la ciutadania queden coixos, i amb la consulta justament pensàvem en formules perquè un actor com Agbar hagués de participar en el debat públic.

D'altra banda, en un sentit completament diferent, ens plantejem quanta de la població d'origen migrant o racialitzada de la ciutat, per exemple, més enllà de la gent que està polititzada, considera que té agència política. Ens trobem en molts casos que qui reclama canvis a l'Administració no són justament les comunitats que més fan servir determinats espais. El que cal que ens plantejem és què hem de fer per activar l'agència política que té tota la ciutadania, i sobretot les persones que en principi tenen menys capacitat d'influència, perquè són justament les que haurien de beneficiar-se més de la possibilitat de participar. En aquest sentit, apostem pels mecanismes de democràcia directa perquè són on participa més percentatge de la població i amb més diversitat.

Quin reconeixement tenen aquests mecanismes de democràcia directa?

G.P.: En tot el conflicte pel Reglament hi ha una tensió de fons entre la democràcia representativa i la directa, que travessa les polítiques de participació enteses com a forma de redistribuir el poder.⁴ Aquesta tensió es dona tant a escala jurídica com a escala política, i, en el cas del Reglament, els tribunals van fer decantar el pes cap a la representativa.

La qüestió és que podem tenir molts canals de participació que activen la ciutadania o el mateix Ajuntament, però després les grans decisions han de ser negociades amb els partits, i més encara en un context on segurament trigarem molt a tornar a veure majories absolutes.

L.F.A.: La participació ciutadana institucional es fa més complexa quan l'arc del plenari municipal és divers, perquè després de tot un procés participatiu toca negociar també amb altres grups polítics. Nosaltres vam aprendre que havíem d'incloure els grups en l'inici del procés perquè després la decisió de la ciutadania fos més acceptada, però no es pot fer així en tots els casos. El fet és que per part de la ciutadania no s'entén que hi hagi una part pública del procés i una altra a porta tancada, i aquí segurament hi ha un desencaixament.

Ara bé, els representants polítics entren i surten, i quan una política té més probabilitats de tenir continuïtat dins un ajuntament és quan els equips tècnics se la creuen i la fan seva. Quan vam arribar, vam trobar que l'Ajuntament de Barcelona tenia una gran arquitectura participativa, però un equip de participació molt petit, que no tenia les condicions per sostenir una participació de qualitat. Per això va caldre molt treball intern per donar valor a la participació ciutadana dins l'Ajuntament, reorganitzar i formar els equips tècnics.

⁴ Les diferents dimensions de la democràcia s'aborden amb més detall en l'article de Fernando Pindado en aquest mateix volum.

Com es poden impulsar polítiques que canviïn paradigmes dins l'Administració?

L.F.A.: És imprescindible que l'equip tècnic pugui sentir les polítiques com a pròpies, i també que hi hagi una força a fora que les defensi. En el cas de Patrimoni Ciutadà, per exemple, aquesta doble entesa va ser imprescindible, ja que proposa una nova manera d'entendre la participació dins la institució pública: suposa un traspass de poder de l'Administració a les comunitats locals i fomenta processos d'autoorganització al territori i perquè puguin formar part dels afers públics.⁵

D'una banda, és una política nova que vam començar des de zero, que vam suar molt per fer possible, i són els mateixos tècnics que hi van treballar els que la segueixen defensant dins l'Ajuntament. D'una altra, tens la gent dels equipaments de gestió comunitària, que sempre han defensat un model com aquest i per primer cop s'ha sentit identificada en un relat institucional. Aleshores és quan diuen que ho volen seguir defensant, més enllà dels colors polítics que hi hagi a l'Ajuntament, i tenen a l'altra banda un equip tècnic que ho acompanya.

G.P.: En una línia semblant, els pressupostos participatius també representen un canvi en la manera de treballar de l'Administració, que va més enllà de l'àrea de Participació, amb un treball transversal entre diferents àrees.⁶

Pel que fa a aquesta força que ha d'existir fora de les institucions, es pot impulsar des de dins?

G.P.: Si volem promoure la demanda de polítiques des de fora de l'Administració, hem de pensar en dos nivells. D'una banda, en com

canalitzar les propostes que existeixen prèviament. Per exemple, el moviment cooperatiu ja tenia una agenda pròpia, i el que es fa és treballar per implementar aquesta agenda, dins de les competències municipals. En canvi, la relació és més difícil amb moviments que no tenien una agenda en polítiques municipals, o que no la tenien molt estructurada per anar més enllà d'anar «a la contra». D'altra banda, el que es planteja amb iniciatives com els pressupostos participatius o la proposta de les consultes és com podem anar generant una cultura ciutadana institucional. Fer projectes com aquests per primer cop serveix per demostrar a la mateixa Administració que es poden fer, però cal repetir-los diversos cops perquè neixi una demanda i que la ciutadania, més enllà dels grups que hagin participat molt activament, digui: «Mai més uns pressupostos municipals sense participació».

L.F.A.: El que tenim clar és que necessitem ciutadania organitzada fora de la institució, perquè és la que ha empès els processos de conquesta de drets. És cert que un canvi polític —i així ho vam viure— pot portar molta innovació a la institució, però és fonamental que algú empenyi des de fora, perquè, si no, la maquinària no es mou. Com deia la Gala, l'Administració mai no és avantguarda. Per construir societats més resilents, amb més capacitat de redistribució de poder, de justícia social, necessitem organització ciutadana. El

⁵ El programa Patrimoni Ciutadà s'aborda amb més detall al reportatge «Gestionar espais per fer comunitat».

⁶ Aquesta qüestió s'aborda amb més detall a l'article de Marta Clari i Padrós en aquest mateix volum.

repte és com afavorir l'autonomia i acompanyar els processos d'autoorganització des de les institucions públiques. No es tracta que la ciutadania hagi de fer d'administració pública; cadascú ha de fer el seu paper, però es poden complementar, aportant cadascú la seva part.

G.P.: S'han fet molts avenços en les dues darreres legislatures, des de la mirada tecnopolítica —amb la plataforma Decidim i amb una altra manera de construir tecnologia— fins a l'acció comunitària, identificant quines pràctiques de sosteniment comunitari hi va haver durant la pandèmia de la covid, que no estaven impulsades per l'Ajuntament però que després la institució ha pogut acompanyar.

Com es poden eixamplar els subjectes de les polítiques públiques?

G.P.: Una de les coses que vaig aprendre a l'Ajuntament és que quan fas polítiques per a l'últim, fas una política pública que arriba fins al primer. Si fas polítiques pensant en la classe mitjana, només estàs cobrint la classe mitjana i la classe alta. En canvi, si en fas per a qui està en pitjor situació, en realitat estàs eixamplant els drets a tota la resta. I si pensem concretament en la participació, hi ha qui ens recorda que transversalitzar les polítiques de participació implica prendre consciència que, perquè segons quins col·lectius participin, han de tenir les necessitats cobertes. La gent no anirà a una comissió de seguiment sobre com ha de ser la reforma del seu carrer si abans no té l'habitatge cobert o no sap si arribarà a final de mes.

Per ampliar els subjectes que fan política a la ciutat, cal, d'una banda, implementar mecanismes d'equitat. Això pot anar des de coses petites, com quines llengües fas servir en

↑ Gala Pin, exregidora de Participació i Districtes.

la comunicació, fins a com permetes que s'estableixin les prioritats en les polítiques públiques, o a com identifies, dins de determinats col·lectius, quins són els subjectes que ja estan reclamant un protagonisme polític. I d'altra banda, i això és transversal a qualsevol ciutadà, cal que vegin que la seva participació té un sentit. Que l'Administració entengui que, quan hi ha una comunitat que s'ha bolcat perquè Barcelona tingui un camp de criquet, si no s'arribés a construir l'Ajuntament tindria un problema.⁷

Aquesta aposta també implica tenir la valentia de renunciar al càlcul polític electoralista, perquè moltes vegades aquests subjectes de què parlem no tenen dret a vot, però jus-

⁷ La reivindicació del camp de criquet i la seva inclusió en els pressupostos participatius s'explica al reportatge «Una comunitat mobilitzada per aconseguir l'espai que li correspon: un camp de criquet a Montjuïc».

↑ Laia Forné Aguirre, membre de l'Institut de Recerca Urbana La Hidra.

tament són els qui seran capaços d'eixamplar el marc d'acció democràtica.

L.F.A.: Les polítiques de participació haurien de servir per generar els mecanismes perquè qui no pugui votar sí que pugui incidir en l'Administració. Segurament, hi ha perfils que serà més fàcil trobar en xarxes comunitàries de barri que busquen respondre a necessitats concretes que no en els espais formals de participació. Si apostem per reforçar aquesta participació més petita, més ciutadana, més autònoma, potser des d'allà sí que poden arribar a establir contacte amb l'Administració, perquè els canals propis de la institució sovint no serveixen per arribar a molts col·lectius que no hi són.

G.P.: A l'hora de treballar amb les comunitats d'origen migrant, un dels problemes que té l'Administració és la manca d'eines per relacionar-s'hi, entre altres coses per la manca de diversitat en el mateix cos funcional. Als

equips tècnics els resulta molt més còmode relacionar-se amb un líder que té per la mà els codis de la relació amb l'Administració que no amb la diversitat existent dins les mateixes comunitats.

La manca d'eines des d'una perspectiva intercultural i antiracista exemplifica com les polítiques públiques s'han fet pensant en un perfil molt determinat. Des d'un punt de vista polític, recordo bronques absurdes, com, per exemple, quan ens van acusar de discriminar el castellà per fer cartells en tagal, urdú i bengalí per als veïns i veïnes de Ciutat Vella. Hi ha formacions polítiques que o bé entenen la diversitat com una qüestió electoralista, enfocada a les comunitats que poden votar, o bé entenen el barceloní com un barceloní blanc.

L.F.A.: Més enllà del teu origen o la teva situació administrativa, t'has de poder sentir ciutadà, plenament reconegut, i has de tenir dret a formar part de la governança de la ciutat.

G.P.: D'altra banda, si pensem en la participació com una forma de distribuir poder i en la relació amb la capa política de l'Administració, entra en joc una determinada cultura del consens, amb especial predicació a Barcelona. Els partits sovint defensen un consens mal entès, perquè fa referència a un consens entre els actors legitimats de la ciutat. Això implica, d'una banda, que s'exclouen altres actors que no són considerats legítims, i que només tenen el conflicte com a forma de fer-se escoltar —però això requereix una consciència de la seva pròpia agència política. I de l'altra, que es renuncia a una idea més àmplia del consens, la dels consensos presos entre actors molt diferents, en diferents escales, i que permeten que hi hagi un canvi de paradigma que serà irreversible, independentment de qui

estigui al govern en cada moment. Per sort, hi ha cada cop més subjectes que estan reclamant la seva agència i hi haurà un moment en què l'Administració no podrà ser indiferent a això.

Per això dius que és l'Administració la que necessita la participació?

G.P.: Sí, necessita les polítiques de participació i necessita ampliar els subjectes que hi poden incidir. Aquestes polítiques de participació són efectives quan recullen demandes que venen d'abans, com en el cas de Patrimoni Ciutadà que comentava la Laia, i alhora són capaces d'avançar cap a la nova administració que necessitarem i d'implementar mecanismes perquè la ciutadania activa prengui la iniciativa.

Des de l'Ajuntament de Barcelona s'han impulsat canvis significatius en diferents graus. Hi ha un grau de la cultura del fer, d'un treball intens amb l'equip tècnic per canviar la manera d'entendre la participació. Hi ha tot un treball des de la interculturalitat, que ha plantat una llavor per ampliar els subjectes de la participació. Hi ha un altre àmbit, que és el tecnopolític, en què hi ha canvis importants. Mentre en governs anteriors es comptaven com a participació en el Pla d'Actuació Municipal (PAM) els tuits amb l'etiqueta del PAM, la plataforma Decidim ha representat un salt qualitatiu molt important. No només en la implementació d'un model híbrid presencial i en línia que permet molta més traçabilitat en els processos, sinó també en la idea de com ha de ser la governança del programari quan l'Ajuntament implementa solucions tecnològiques, i la necessitat de construir una comunitat al voltant de les mateixes

eines de participació.⁸ I finalment, tot i que el marc legal que ha permès desenvolupar el nou Reglament de participació ciutadana és molt limitat, el que tenim actualment recull les iniciatives ciutadanes d'una manera en què no ho fa cap altre reglament de l'Estat.

Quins són els reptes de cara al futur?

G.P.: Tenen a veure amb la diversitat de qui marca l'agenda política, i la capacitat de transversalitzar la idea de la participació, tant als diferents àmbits administratius com també en la capa política; no només en el govern, sinó també en la resta de partits. Si no, ens trobem que els *lobbies* van per una banda i la ciutadania per una altra, i hi ha negociacions que el que fan és trencar processos ciutadans que són llargs i estan molt cuidats.

L.F.A.: La democràcia directa sempre ha existit per als *lobbies*, que tenen via directa i marquen com ha de ser la política.

G.P.: Transversalitzar la participació passa perquè el gremi d'hotels i el veïnat que defensa un decreixement turístic tinguin la mateixa via d'accés a l'Ajuntament. Al cap i a la fi, un element fonamental per legitimar l'Administració davant la societat és el principi d'universalitat. Cal que pensem les polítiques de participació no només en un marc de redistribució de poder i de privilegis, sinó també com un element imprescindible perquè la mateixa Administració no perdi legitimitat i es pugui adaptar, ja no als canvis socials, sinó als embats que venen, sobretot de part de les forces que volen fer la democràcia més petita.

⁸ Aquesta qüestió s'aborda amb més detall a l'article d'Arnau Monterde i Carolina Romero en aquest mateix volum.

INNOVACIÓ DEMOCRÀTICA

Barcelona 2015-2023

EDITA

Ajuntament de Barcelona
Gerència de Cultura, Educació,
Ciència i Comunitat
Direcció de Democràcia Activa
Passeig de Sant Joan, 75
08009 Barcelona
ajuntament.barcelona.cat/ca

COORDINACIÓ GENERAL

Direcció de Serveis Editorials
de l'Ajuntament de Barcelona
Passeig de la Zona Franca, 66
08038 Barcelona
Tel. 93 402 31 31
barcelona.cat/barcelonallibres

La publicació es pot descarregar
gratuïtament a
barcelona.cat/barcelonallibres

DIRECCIÓ

Ajuntament de Barcelona
Marc Serra Solé
(Regidor de Drets de Ciutadania
i Participació)

COORDINACIÓ I REVISIÓ TÈCNICA

Ajuntament de Barcelona
Sandra Salvador
Júlia Trias
Manel Punsoda i Buxó

EDICIÓ I ENTREVISTES

João França

TEXTOS

Marc Serra Solé, Fernando Pindado,
Arnau Monterde, Carolina Romero,
João França, Marta Clari i Padrós,
Orland Blasco Aleu, Manel Punsoda
i Buxó, Tona Calvo i Oscar Rebollo.

ASSESSORAMENT EN L'EDICIÓ

Sandra Salvador

FOTOGRAFIES

Tàndem Projects (p. 3, p. 17,
p. 22, superior p. 122, p. 144-145,
p. 55-166),
Ajuntament de Barcelona
(p. 18-19, p. 26-34, p. 42-44,
p. 48-49, p. 65),
Jordi Huerta (p. 102-103, p. 134,
p. 174-179, p. 220-225),
Ariadna Balart (p. 130-131, p. 143,
p. 202-207, p. 239-245),
Ferran Palou (p. 98-101, p. 105,
p. 210, p. 213-215, p. 217),
Manu González (p. 180-181, p. 212,
p. 216),
Anna Huix (p. 110-114, p. 139),
Claudia López (p. 88-94),
Edu Bayer (p. 55, p. 106-107,
inferior p. 122),
Laura Guerrero (p. 133, p. 169, p. 171),
Goroka (p. 126-127),
Edu Pedrocchi (p. 6-7, p. 247),
Quepo (p. 8, p. 39),
Robert Ramos (p. 184, p. 189),
Pere Virgili (p. 187, p. 193),
Alisa Andrei (p. 148),
Pedro Mata (p. 234-235),
Clara Soler Chopo (p. 66)
i Valentín Viñas (p. 231).

CORRECCIÓ

Aurea Cultura i Art

DISSENY DE LA COBERTA

Almonacid Estudi

DISSENY GRÀFIC I MAQUETACIÓ

Rutlla Gràfica

IMPRESSIÓ

Vanguard Graphic

Tots els drets reservats:

- © de l'edició:
Ajuntament de Barcelona
- © dels textos: dels autors
i les autores esmentades
- © de les imatges: Ajuntament
de Barcelona i les autories
esmentades

Reconeixement - No comercial -
Sense obra derivada (BY-NC-ND):
No es permet un ús comercial de
l'obra original ni de la generació
d'obres derivades (copyright).
(CC BY-NC-ND 4.0) de tots els
textos
(CC BY-NC-ND 4.0) de les imatges:
només les imatges que són propietat
de l'Ajuntament de Barcelona

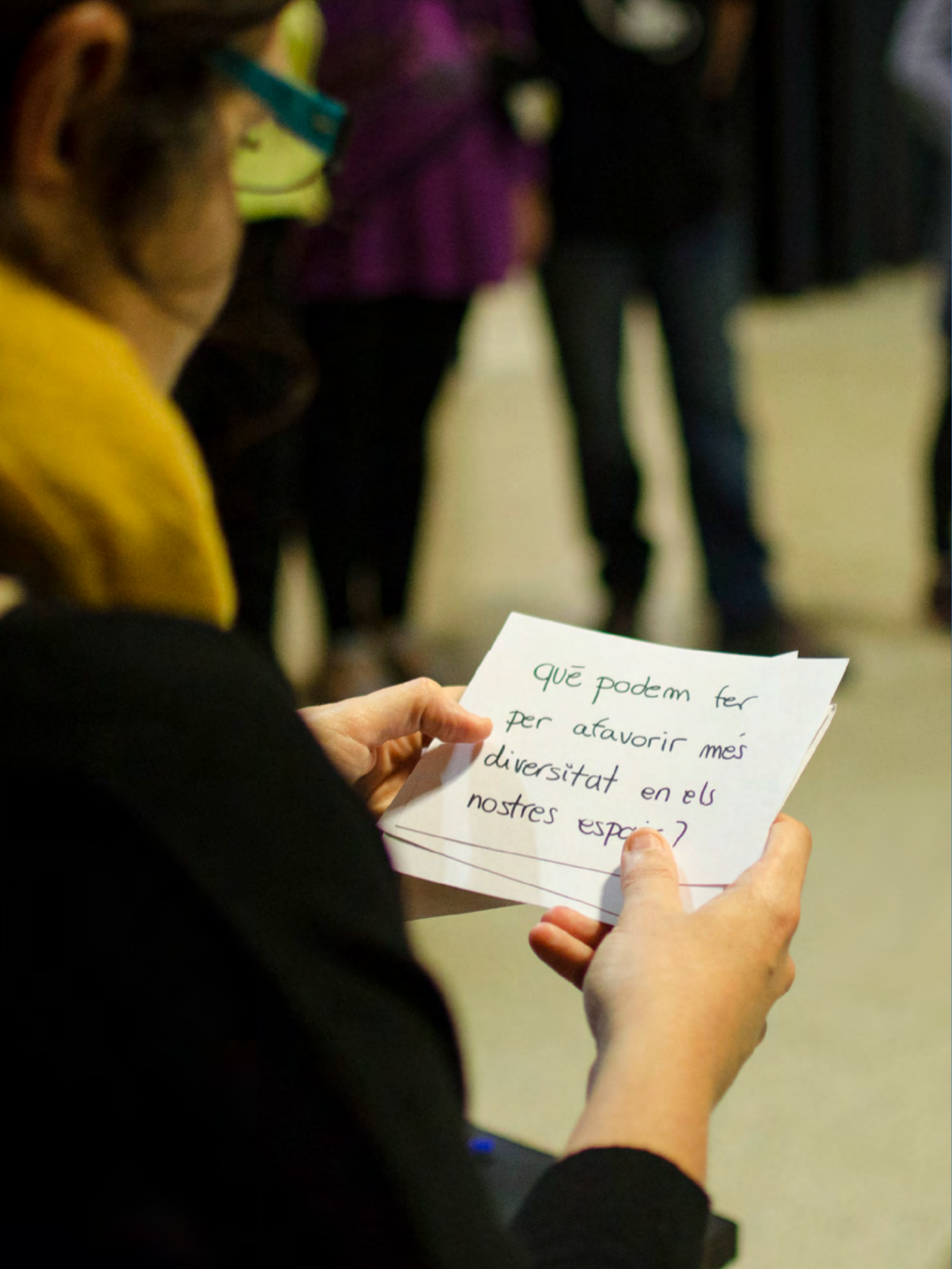
ISBN: 978-84-9156-479-9 (versió
digital)
D. L.: B 3763-2023

Barcelona, febrer del 2023

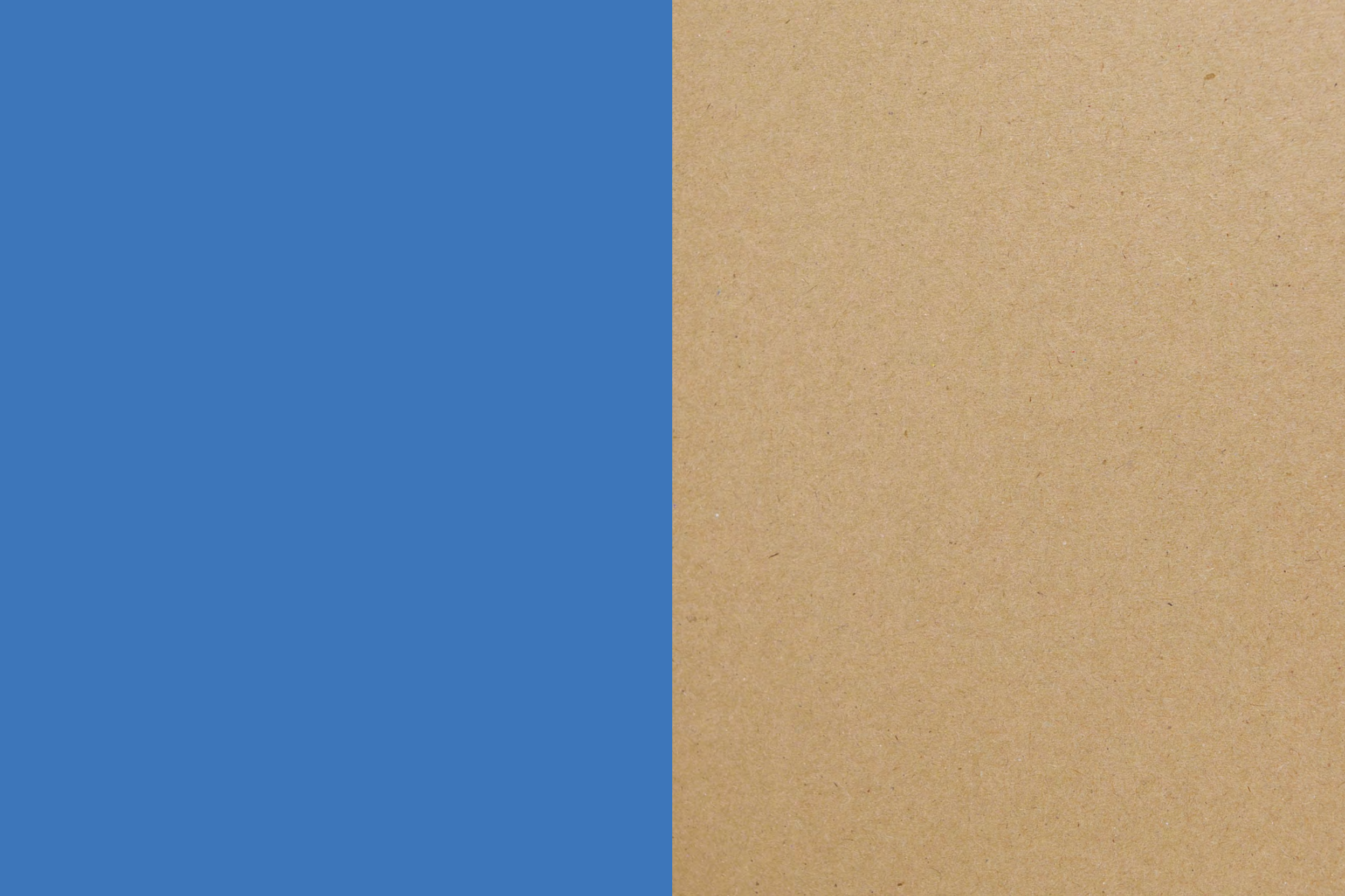

PARTICIPACIÓ TRANSFORMADORA

A person in a black jacket is holding a small white card with handwritten text. The background is a blurred crowd of people, including one person in a yellow shirt and another in a purple shirt. The right side of the image is a solid blue background.

QUÈ podem fer
per afavorir més
diversitat en els
nostres espais?

Davant la percepció generalitzada que la presa de decisions en les nostres societats està cada vegada més allunyada de la gent, hi ha també moltes mirades que treballen per reconstruir el vincle de la ciutadania amb la política. La ciutat de Barcelona no viu aliena a aquests debats i ha esdevingut un referent global en diverses iniciatives d'aprofundiment democràtic. Aquesta publicació recull algunes de les experiències desenvolupades a la ciutat entre el 2015 i el 2022 per contribuir al debat sobre les polítiques d'innovació democràtica que està obert en moltes ciutats d'arreu del món. Són una mostra que la ciutadania, quan té l'oportunitat de decidir, està a l'alçada dels reptes contemporanis.

**Ajuntament
de Barcelona**